

Per koerier en per e-mail

De Staat der Nederlanden
Ministerie van Algemene zaken
t.a.v. dhr. drs. R.A.A. Jetten
Postbus 20001
2500 EA DEN HAAG

Tevens per koerier en per e-mail

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
t.a.v. drs. mr. R.M. Letschert en J.Z.C.M. Tielen
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

VAN Mrs. M.J. Bosselaar, B. Kemp, S.T. Pennink (Loyens & Loeff N.V.) en mr. E.B. van de Loo (Stichting PILP) – advocaten
REFERENTIE 62383307
DATUM 24 september 2026
BETREFT Uitnodiging tot overleg inzake thuiszittersprobleem

Geachte dames en heren,

I INLEIDING

- 1 Wij, Loyens & Loeff N.V. en Stichting PILP, treden op namens Vereniging Balans (**Balans**). Balans behartigt de belangen van ouders, hun kinderen en gezinsleden in Nederland op het terrein van opvoeding, zorg en onderwijs.¹ Balans zet zich daarbij in voor een onderwijssysteem waaraan alle kinderen in Nederland daadwerkelijk kunnen deelnemen; in het bijzonder een passend en uiteindelijk inclusief onderwijssysteem.
- 2 Met deze brief vraagt Balans dringend uw aandacht voor het toenemende aantal kinderen in Nederland dat geen toegang heeft tot passend onderwijs.² Uit verschillende onderzoeken blijkt dat een aanzienlijk aantal kinderen geen volwaardig passend onderwijs ontvangt en daardoor het risico loopt om thuiszitter te worden. Diezelfde onderzoeken wijzen er

¹ De statuten van Balans zijn als **Bijlage 1** bij deze brief gevoegd.

² Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024 (<https://balansdigitaal.nl/thuiszitters-tellen>); zie ook S. Goudsmit, *Thuiszitters, wie zit ermee?!*, Kinderombudsman Rotterdam Rijnmond 2024 (https://orr.nl/web/uploads/2024/09/20240930_ORR_Rapport-Thuiszitters-wie-zit-ermee_def-1.pdf), p. 15; zie tevens Ingrado, *Meer zicht op verzuim: duiding en aanvulling op de cijfers uit de leerplichttelling 2022-2023*, Rotterdam: Ingrado 2023 (<https://open.overheid.nl/documenten/dpc-de91c83a3014a00cdda1cfd32b4dbae401eaf574/pdf>); zie ook KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim 2025. Eindrapportage*, 2025 (<https://open.overheid.nl/documenten/828efa88-3340-41f0-a42a-e96f9e102ba4/file>).

bovendien op dat de officiële cijfers slechts een klein gedeelte van de problematiek zichtbaar maken en dat de werkelijke omvang van het aantal kinderen dat geen (volledig) toegang heeft tot passend onderwijs substantieel groter is. Balans gaat daarbij uit van de onderbouwde schatting dat in het schooljaar 2023-2024 ruim 70.000 kinderen geen volwaardig passend onderwijs ontvingen.³

- 3 Wanneer kinderen geen toegang hebben tot passend onderwijs, raakt dit niet alleen die kinderen en hun ontwikkeling, maar ook hun omgeving en de samenleving als geheel. Daarmee is sprake van een omvangrijk maatschappelijk probleem. Op de Staat rust de verplichting om passend onderwijs voor alle kinderen in Nederland te realiseren en te waarborgen, en uiteindelijk om het onderwijssysteem inclusief in te richten. De Staat komt die verplichting volgens Balans niet na.
- 4 In deze brief zet Balans uiteen dat het thuiszittersprobleem omvangrijk is, al jarenlang bekend is en met name het gevolg is van structurele tekortkomingen van de Staat (zie paragraaf II hierna). In dit kader zal Balans ook toelichten dat de Staat nog steeds onvoldoende doet, waarmee het aantal kinderen zonder passend onderwijs sterk toeneemt (zie paragraaf III hierna). De Staat schiet daardoor tekort in de nakoming van zijn positieve verplichtingen om daadwerkelijk passend onderwijs voor alle kinderen in Nederland te realiseren en te waarborgen. Tegen die achtergrond nodigt Balans de Staat uit om op korte termijn in overleg te treden over concrete, passende en afdwingbare maatregelen die noodzakelijk zijn om het thuiszittersprobleem terug te dringen (zie paragraaf IV hierna).
- 5 Deze brief volgt op het persbericht van 18 juni 2026 van Balans, waarin Balans heeft aangekondigd namens kinderen die binnen het huidige onderwijssysteem geen passend onderwijs kunnen krijgen en daardoor thuis komen te zitten, actie te ondernemen richting de Staat (**Biilage 2**). Inmiddels hebben circa 8.000 thuiszitters, ouders en andere betrokkenen via de website van Balans hun steun uitgesproken voor de actie die Balans onderneemt, te beginnen bij het versturen van deze brief.

II HET THUISZITTERSPROBLEEM IS OMVANGRIJK EN HET AANTAL THUISZITTERS GROEIT NOG STEEDS

II.1 Het huidige onderwijssysteem waarborgt geen passend onderwijs voor alle kinderen in Nederland

- 6 Balans gebruikt in deze brief de term “**thuiszitters**” als verzamelbegrip voor zowel geregistreerde thuiszitters als kinderen in de schoolgaande leeftijd,⁴ die langdurig geheel of gedeeltelijk geen onderwijs kunnen volgen zonder als thuiszitter te worden geregistreerd.⁵

³ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p.30-35 (<https://balansdigitaal.nl/thuiszitters-tellen>).

⁴ In juridische zin vallen onder kinderen – conform de definitie zoals gehanteerd in artikel 1 van het Kinderrechtenverdrag – alle personen die jonger zijn dan 18 jaar.

⁵ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 12.

Met het “**thuiszittersprobleem**” doelt Balans hierna op de structurele tekortkomingen in het huidige Nederlandse onderwijssysteem, met een hoog en toenemend aantal thuiszitters tot gevolg. Het thuiszittersprobleem ziet dus niet op individuele kinderen die thuis komen te zitten, maar op de structurele tekortkomingen van het huidige Nederlandse onderwijssysteem die ertoe leiden dat een groot aantal kinderen geen toegang heeft passend onderwijs.

- 7 Uit verschillende onderzoeken blijkt dat een zeer grote groep kinderen – de thuiszitters – in Nederland verstoken blijft van onderwijs dat aansluit bij hun ondersteuningsbehoefte, terwijl zij daarop wel recht hebben. Hoewel de exacte omvang van het thuiszittersprobleem moeilijk is vast te stellen vanwege verschillen in definities en registratiemethoden, staat vast dat het probleem aanzienlijk is.⁶ In het schooljaar 2013-2014 waren reeds ten minste 10.680 thuiszitters bekend.⁷ Uit het rapport *Thuiszitters Tellen 2024*, waarin ook groepen zijn meegenomen die buiten de officiële registraties blijven, volgt dat in het schooljaar 2022-2023 naar voorzichtige schatting 70.000 kinderen geheel of gedeeltelijk geen onderwijs volgden.⁸
- 8 Zelfs dit aantal van 70.000 thuiszitters lijkt de werkelijke omvang van het thuiszittersprobleem nog te onderschatten.⁹ Volgens Balans ontvingen waarschijnlijk 280.000 kinderen in het schooljaar 2022-2023 geen volledig passend onderwijs.¹⁰ Deze groep omvat niet alleen kinderen die al thuiszitten maar ook kinderen die het risico lopen thuiszitter te worden of anderszins niet volwaardig kunnen deelnemen aan het onderwijs.¹¹

⁶ Zie *Thuiszitters Tellen 2024*, Oudervereniging Balans, p. 12; KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim – Eindrapportage* (2025), in het bijzonder p. 24-26 en p. 63-71; zie ook Ingrado, *Rapport Beter zicht op verzuim aangeboden aan de Tweede Kamer*, 19 januari 2026; zie tevens Kamerstukken II 2024/25, 31 497, nr. 497, waarin de staatssecretaris constateert dat een gedragen definitie ontbreekt en daardoor onvoldoende zicht bestaat op de omvang van de groep thuiszittende kinderen; zie tevens Kamerstukken II 2024/25, 31 497, nr. 497, waarin de staatssecretaris constateert dat een gedragen definitie ontbreekt en daardoor onvoldoende zicht bestaat op de omvang van de groep thuiszittende kinderen; zie ook de Staat van het Onderwijs 2026 (<https://www.onderwijsinspectie.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2026/04/15/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2026/84125-ivho-de-staat-van-het-onderwijs-2026-tg.pdf>), p. 104: “Landelijk zicht op hoeveel leerlingen vanwege psychische of fysieke redenen niet in staat zijn tijdelijk of geheel geen onderwijs op een schoollocatie te volgen is belangrijk. Het zegt mogelijk iets over de mate waarin scholen andere partijen nodig hebben om het onderwijs voor een leerling passend te maken.”

⁷ H. Keultjes, ‘Bijna tienduizend leerplichtige kinderen thuis’, *Algemeen Dagblad*, 3 februari 2016 (<https://www.ad.nl/binnenland/bijna-tienduizend-leerplichtige-kinderen-thuis~ab487eee/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>): “Het grote aantal thuiszitters is ook afgelopen schooljaar nauwelijks gedaald (in 2013-2014 zaten 10.680 kinderen thuis).”

⁸ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 12.

⁹ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 6 en 30-35.

¹⁰ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 36: “De omschrijving ‘uitingen van ongenoegen’, vanuit het klachtenmanagement, vertalen we op basis van de ETHOS-classificatie naar ‘geen volwaardig onderwijs’. Waarbij het dan zou gaan om het geregistreerd aantal langdurig verzuimers (langer dan 3 maanden): 2.797 maal honderd. Volgens deze theorie kregen in het schooljaar 2022/2023, 279.700 kinderen geen volwaardig onderwijs. Dit aantal komt neer op ongeveer 11 procent van de 2,5 miljoen schoolgaande kinderen en jongeren in het schooljaar 2022/2023.”

¹¹ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 30-37.

- 9 Hoewel de precieze omvang van het thuiszittersprobleem dus moeilijk is vast te stellen,¹² is duidelijk dat de officiële cijfers slechts een deel van de problematiek zichtbaar maken.¹³ Verschillende onderzoeken wijzen erop dat naast geregistreeerde thuiszitters ook een aanzienlijke groep kinderen langdurig geheel of gedeeltelijk buiten beeld blijft.¹⁴
- 10 Het werkelijke aantal kinderen dat geen (volledige) toegang heeft tot passend onderwijs is daarom naar alle waarschijnlijkheid aanzienlijk hoger dan uit de officiële cijfers volgt.¹⁵ Het thuiszittersprobleem laat in ieder geval zien dat sprake is van het structureel falen van het Nederlandse onderwijssysteem.

II.2 Het thuiszittersprobleem bestaat al jarenlang, en de Staat is daarmee ook bekend

- 11 Het thuiszittersprobleem is niet nieuw. Het is al jarenlang bekend, net als de problemen die daaraan ten grondslag liggen, ook bij de Staat.
- 12 Reeds bij de voorbereiding van de Wet Passend Onderwijs in 2012 erkende de Staat dat aanzienlijke groepen kinderen niet het onderwijs ontvingen dat zij nodig hadden.¹⁶ De Staat wees toen al op structurele knelpunten binnen het onderwijssysteem (zie sub 15 hierna).¹⁷

¹² Zie *Thuiszitters Tellen 2024*, Oudervereniging Balans, p. 12; zie ook KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim – Eindrapportage* (2025), in het bijzonder p. 24-26 en p. 63-71; zie voorts Ingrado, *Rapport Beter zicht op verzuim aangeboden aan de Tweede Kamer*, 19 januari 2026; zie tevens Kamerstukken II 2024/25, 31 497, nr. 497, waarin de staatssecretaris constateert dat een gedragen definitie ontbreekt en daardoor onvoldoende zicht bestaat op de omvang van de groep thuiszittende kinderen; zie ook de Staat van het Onderwijs 2026 (<https://www.onderwijsinspectie.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2026/04/15/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2026/84125-ivho-de-staat-van-het-onderwijs-2026-tg.pdf>), p. 104: “Landelijk zicht op hoeveel leerlingen vanwege psychische of fysieke redenen niet in staat zijn tijdelijk of geheel geen onderwijs op een schoollocatie te volgen is belangrijk. Het zegt mogelijk iets over de mate waarin scholen andere partijen nodig hebben om het onderwijs voor een leerling passend te maken.”

¹³ Vgl. KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim 2025. Eindrapportage*, 2025, p. 38 e.v. en 68 e.v. Voor het schooljaar 2023-2024 schatte KBA dat circa 62.500 leerlingen meer dan de helft van de onderwijstijd afwezig waren. Daarnaast waren bijna 15.000 kinderen enige tijd geheel zonder schoolinschrijving, circa 11.000 leerlingen langdurig relatief thuiszitten en circa 16.800 leerlingen langdurig geoorloofd thuiszitten; zie ook De Staat van het Onderwijs 2026, p. 104: “In 2023-2024 waren er meer dan 19.000 ongeoorloofd thuiszittende kinderen en jongeren. Zowel het aantal absoluut verzuimers (+1.272) als het aantal langdurig relatief verzuimers (+413) steeg vergeleken met het schooljaar daarvoor.”

¹⁴ Ingrado, *Meer zicht op verzuim: Duiding en aanvulling op de cijfers uit de leerplichttelling 2022-2023*, 2023, p. 8-9: “Geen enkele gemeente heeft het idee alle thuiszitters in beeld te hebben” (...) “Wanneer we de cijfers van de vier gemeenten samennemen, betekent dat, dat er acht keer zoveel kinderen met een schoolinschrijving thuiszitten, dan op grond van de leerplichttelling blijkt. In werkelijkheid is het verschil waarschijnlijk nog groter omdat de gemeenten zelf zeggen dat ze geen compleet beeld van het aantal kinderen hebben dat geoorloofd thuiszit.”

¹⁵ KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim 2025. Eindrapportage*, 2025, p. 69: “Met name het geschatte aantal kinderen dat met een schoolinschrijving langdurig niet aanwezig is, is fors hoger dan uit de nu bestaande landelijke (leerplicht)telling blijkt.”

¹⁶ Kamerstukken II 2011-2012, 33 106, nr. 3 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33106-3.pdf>), p. 10: “Alle kinderen verdienen een plek in het onderwijs. In de afgelopen jaren is beleid ingezet om de thuiszittersproblematiek terug te dringen. Zo is de verzuimmelding door scholen verbeterd, registreren leerplichtambtenaren het aantal thuiszitters en is er een betere samenwerking gestimuleerd tussen betrokken partners zoals de scholen, de gemeente en de zorg om thuiszitters weer terug te begeleiden naar het onderwijs. Toch is hiermee op langere termijn onvoldoende geborgd dat er geen kinderen meer zullen thuiszitten. Belangrijk doel van een nieuw wettelijk systeem is daarom een zo passend mogelijk onderwijsprogramma voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben in het onderwijs.”

¹⁷ Zie o.a. Kamerstukken II 2011-2012, 33 106, nr. 3, p. 9: “Het vorenstaande maakt dat de organisatie van het onderwijs en de inzet van de middelen voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben niet efficiënt en effectief is. Het huidige wettelijke systeem zoals dat in 2003 is vormgegeven, is niet meer houdbaar.”

Juist om deze problemen aan te pakken werd de Wet Passend Onderwijs ingevoerd, met als expliciete doelstelling te voorkomen dat kinderen thuis komen te zitten en te waarborgen dat ieder kind een onderwijsplek krijgt die aansluit bij diens mogelijkheden en ondersteuningsbehoeften.¹⁸

- 13 Ruim twaalf jaar na de Wet Passend Onderwijs worden grotendeels dezelfde knelpunten nog steeds genoemd door onderzoekers, toezichthouders, belangenorganisaties en de Staat zelf. Het thuiszittersprobleem kan daarom niet worden afgedaan als een nieuw of onvoorzien probleem. Integendeel: de oorzaken van het thuiszittersprobleem zijn al jarenlang bekend en herhaaldelijk in kaart gebracht. Dat desondanks nog altijd tienduizenden kinderen geen passend onderwijs krijgen en dit aantal twaalf jaar later zelfs sterk is toegenomen, laat zien dat de structurele tekortkomingen in het onderwijssysteem nog steeds onvoldoende zijn aangepakt door de Staat.¹⁹ De oorzaken voor het thuiszittersprobleem liggen in het onderwijssysteem zelf

- 14 Verschillende onderzoeken laten zien dat thuiszitten ontstaat door een samenloop van factoren.²⁰ Ook de Onderwijsinspectie stelt in het recente rapport *De Staat van het Onderwijs 2026* vastdat onder meer het onderwijssysteem een rol kan spelen:

“Dat een kind of jongere thuis komt te zitten, komt meestal door (een wisselwerking tussen) meerdere factoren. Deze liggen op het niveau van de leerling (zoals een specifieke ondersteuningsbehoefte), van de directe omgeving (zoals de thuissituatie) en van het (school)systeem (zoals een ontoereikende ondersteuningsstructuur of wachtlijsten).”²¹

- 15 Hoewel verschillende onderzoeken de oorzaken van het thuiszittersprobleem op verschillende wijze beschrijven,²² wijzen deze onderzoeken allemaal op structurele tekortkomingen binnen het onderwijssysteem zelf. Deze tekortkomingen maken dat een aanzienlijk aantal kinderen geen passend onderwijs ontvangt. De onderzoeken wijzen

¹⁸ Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 3, p. 9-10: “Elke leerling moet een plek krijgen op een school die past bij zijn kwaliteiten en zijn mogelijkheden” en “Belangrijk doel van een nieuw wettelijk systeem is daarom een zo passend mogelijk onderwijsprogramma voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben in het onderwijs.”

¹⁹ Vanwege verschillen in definitie, registratie, afbakening en onderzoeksmethode kunnen deze aantallen echter niet rechtstreeks met elkaar worden vergeleken. Het voor het schooljaar 2013-2014 genoemde aantal van 10.680 betreft een beperktere registratie van officieel bekende thuiszitters, terwijl het aantal van circa 70.000 is gebaseerd op een latere en bredere inventarisatie waarin ook groepen zijn meegenomen die buiten de officiële thuiszitterregistratie vallen. Uit deze cijfers kan daarom geen exacte ontwikkeling worden afgeleid. De cijfers laten wel zien dat de problematiek van kinderen die geen of onvoldoende passend onderwijs ontvangen ook twaalf jaar later nog altijd van substantiële omvang is.

²⁰ Zie onder meer KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim 2025. Eindrapportage*, 2025; zie ook het Rapport Thuiszitters Tellen 2024; zie voorts *De Staat van het Onderwijs 2026*; zie verder S. Goudsmit, *Thuiszitters, wie zit ermee?!*, Kinderombudsman Rotterdam Rijnmond 2024.

²¹ *De Staat van het Onderwijs 2026*, p. 104.

²² Zie onder meer KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim 2025. Eindrapportage*, 2025; zie ook het Rapport Thuiszitters Tellen 2024; zie verder *De Staat van het Onderwijs 2026*; zie voorts S. Goudsmit, *Thuiszitters, wie zit ermee?!*, Kinderombudsman Rotterdam Rijnmond 2024.

daarmee op het ontbreken van de volgende essentiële randvoorwaarden voor het daadwerkelijk realiseren en waarborgen van passend onderwijs:

- (i) binnen het huidige onderwijssysteem staan de belangen en eventuele ondersteuningsbehoeften van individuele kinderen niet, althans, onvoldoende centraal;²³
- (ii) binnen het huidige onderwijssysteem wordt nog te vaak verwacht dat kinderen zich aanpassen aan het beschikbare onderwijsaanbod, terwijl het onderwijssysteem juist voldoende flexibel moet zijn om aan te sluiten bij hun mogelijkheden en ondersteuningsbehoeften;²⁴
- (iii) ouders lopen regelmatig vast in complexe procedures en versnipperde verantwoordelijkheden van scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en zorginstellingen. Daarbij worden ouders vaak van het kastje naar de muur gestuurd, zonder dat duidelijk is wie verantwoordelijkheid neemt voor het realiseren van een passende onderwijsplek voor hun kind, terwijl effectieve rechtsbescherming om passend onderwijs daadwerkelijk af te dwingen ontbreekt;²⁵
- (iv) scholen krijgen zowel onvoldoende prikkels, als ondersteuning en middelen om onderwijs daadwerkelijk passend te maken voor zoveel mogelijk kinderen.²⁶ De huidige bekostigingssystematiek brengt bovendien met zich dat naarmate meer kinderen worden verwezen naar het gespecialiseerd onderwijs, minder middelen

²³ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 6: “Het onderwijssysteem is gericht op het gemiddelde kind als ‘norm’: toetsen, schooladviezen, ‘afwijkingen’ waarbij ondersteuning nodig is. Dit legt druk op een grote groep kinderen wiens ontwikkeling niet binnen deze gemiddelde ‘norm’ past. En als het niet past, is het beeld vaak dat dit ligt aan het kind. Terwijl omgevingsfactoren zoals de thuissituatie, onderwijs-gerelateerde factoren (zoals onderwijsaanbod) en systeemfactoren (zoals schotten tussen onderwijs en zorg, het niet naleven van de internationale verdragen en wachtlijsten) essentieel zijn”, zie ook p. 18-19 en 38-41.

²⁴ Thuiszitters Tellen, p. 38-40; zie ook KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim 2025. Eindrapportage*, 2025, p. 70; zie voorts *Kamerstukken II 2011-2012*, 33 106, nr. 3 (<https://zoek.officiëlebezoekingen.nl/kst-33106-3.pdf>), p. 8: “In het huidige systeem kunnen kinderen een indicatie krijgen voor lichte of zware ondersteuning, maar daarmee is het kind nog niet op een school geplaatst. Ouders moeten zelf naar een plek zoeken en worden vaak van het kastje naar de muur gestuurd omdat scholen de toelating weigeren.”

²⁵ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 38-41; zie ook: *Kamerstukken II 2021/2022*, 26 695, nr. 130 ([kst-26695-130.pdf](https://zoek.officiëlebezoekingen.nl/kst-26695-130.pdf)), p. 5: “Ouders van een kind met een extra ondersteuningsbehoefte hebben met veel verschillende partijen te maken, zowel binnen het onderwijs- als binnen het zorgdomein. Dit maakt het lastig is voor ouders en kinderen om te weten wat zij kunnen doen en bij wie zij terecht kunnen, ondanks de bestaande hulpmiddelen die zijn ingericht voor ouders en kinderen.”; zie ook I.C. Bierkens en P.J.J. Zoontjens, *De zorgplicht in passend onderwijs en de juridische handhaving daarvan*, Evaluatie Passend Onderwijs nr. 35, Amsterdam: Kohnstamm Instituut (2018) (<https://open.overheid.nl/overheid/openbaarmakingen/api/v0/attachment/ronl-05433d4c-85f9-4ef5-8a83-8e216c8a5e7a>), p. 59: “Er is geen algemene norm die de plicht tot plaatsing van elke leerling op een school in de regio afdwingt.”

²⁶ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 38-41; zie ook: KBA Nijmegen, *Beter zicht op verzuim 2025. Eindrapportage*, 2025, p. 55: “Gemeenten noemen (veel) vaker dan scholen ook school-/onderwijsgebonden factoren als oorzaak van afwezigheid/niet deelnemen aan onderwijs (dit geldt met name voor absoluut verzuim en vrijstellingen 5a). Dit versterkt het beeld dat scholen door hen beïnvloedbare oorzaken onderschatten als reden voor langdurig verzuim en thuiszitten. Waar volgens de scholen school-/onderwijsgebonden factoren nauwelijks een rol van betekenis lijken te spelen in de oorzaken van langdurige afwezigheid, is in de antwoorden van gemeenten de combinatie tussen de schoolgebonden factoren en andere factoren duidelijker zichtbaar.”; zie voorts: S. Goudsmit, *Thuiszitters, wie zit ermee?!*, Kinderombudsman Rotterdam Rijnmond 2024, p. 29-30.

beschikbaar blijven voor ondersteuning binnen het reguliere onderwijs. Dit staat aan passend onderwijs in de weg en bemoeilijkt de ontwikkeling naar inclusiever onderwijs;

- (v) personeelstekorten beperken de mogelijkheden om passend onderwijs te bieden;²⁷ en
- (vi) scholen beschikken niet altijd over de benodigde voorzieningen,²⁸ expertise en ondersteuning om te voorkomen dat kinderen uitvallen;²⁹
- (vii) kinderen hebben niet in iedere regio tijdig toegang tot een dekkend en toegankelijk aanbod van onderwijs, ondersteuning en, waar nodig, zorg, waardoor zij langdurig zonder passende onderwijsplek kunnen blijven.³⁰

- 16 Opvallend is dat deze bevindingen grotendeels samenvallen met de analyse die de Staat zelf al in 2012 ten grondslag legde aan de Wet Passend Onderwijs. De Staat constateerde destijds al dat sprake was van wachtlijsten en druk op specialistische voorzieningen, kinderen die tussen wal en schip vielen bij het vinden van een passende onderwijsplek, complexe ondersteuningsstructuren, onvoldoende afstemming tussen onderwijs en zorg en een gebrek aan expertise en ondersteuning binnen het reguliere onderwijs.³¹
- 17 Kortom, het ontbreken van deze noodzakelijke randvoorwaarden binnen het huidige onderwijssysteem is inmiddels nog steeds één van de belangrijkste oorzaken van het thuiszittersprobleem.

²⁷ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 38-41; zie ook: S. Goudsmit, *Thuiszitters, wie zit ermee?!*, Kinderombudsman Rotterdam Rijnmond 2024, p. 11; zie verder: Ingrado, *Meer zicht op verzuim: duiding en aanvulling op de cijfers uit de leerplichttelling 2022-2023*, Rotterdam: Ingrado 2023, p. 38-41.

²⁸ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024; zie ook M. Roelofs e.a., *Beter zicht op verzuim: tussenrapportage*, KBA Nijmegen 2025 (<https://open.overheid.nl/documenten/aa67cae4-f6b8-4201-936a-d2ecf3fad5d/file>).

²⁹ De Staat van het Onderwijs 2026, p. 123, waar de Onderwijsinspectie vaststelt dat het landelijke lerarentekort in het primair onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs per 1 oktober 2025 5.800 FTE bedroeg. De Onderwijsinspectie constateert bovendien dat deze tekorten groter zijn op scholen met meer leerlingen die risico lopen op onderwijsachterstanden en waarschuwt dat personeelsproblemen kunnen leiden tot een neerwaartse spiraal, doordat de personeelsproblemen zorgen voor een hogere werkdruk en een minder aantrekkelijke werkomgeving; Vgl. *Kamerstukken II* 2011-2012, 33 106, nr. 3 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33106-3.pdf>), p. 9-10.

³⁰ Zie De Staat van de Samenwerkingsverbanden passend onderwijs 2026 (*Sectorbeeld - De Staat van de Samenwerkingsverbanden passend onderwijs 2026 | Inspectie van het onderwijs*), p. 2, waar de Onderwijsinspectie vaststelt dat bij 16 van de 40 samenwerkingsverbanden die in de periode 2022-2025 als onvoldoende werden beoordeeld, sprake was van tekortkomingen in het dekkend netwerk, en voorts dat het geheel van voorzieningen bovendien vaak nog niet helemaal dekkend is, waardoor leerlingen “verstoken blijven van een passende onderwijsplek.”; zie ook L. Middelbeek e.a., *Monitoronderzoek Wachtlijsten in het gespecialiseerd onderwijs*, Peiling 2, najaar 2024 (<https://open.overheid.nl/documenten/10b65c76-26e2-4c7c-8510-f5ca1d1e25e7/file?>), p. 22: “Minder dan 30% van de leerlingen zal binnen zes maanden geplaatst kunnen worden op de vestiging. Voor meer dan 40% van de leerlingen geldt dat er ook na zes maanden geen uitzicht is op een plek op de vestiging of dat de plaatsingstermijn onbekend is.”

³¹ *Kamerstukken II* 2011/2012, 33 106, nr. 3 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33106-3.pdf>), p. 4-11.

III DE STAAT DRAAGT DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR HET THUISZITTERSPROBLEEM

18 Het huidige onderwijssysteem waarborgt dus niet voor alle kinderen in Nederland passend onderwijs. De Staat draagt echter wél de verantwoordelijkheid voor het realiseren en het waarborgen van passend onderwijs. De Staat doet daarvoor echter onvoldoende. Balans zal dat hierna toelichten.

III.1 Juridische verantwoordelijkheid van de Staat om passend onderwijs te realiseren en te waarborgen

19 De Staat draagt voor het onderwijs de verantwoordelijkheid om te waarborgen dat ieder kind daadwerkelijk toegang heeft tot passend onderwijs. Die verantwoordelijkheid van de Staat volgt onder meer uit artikel 2 van het Eerste Protocol bij het EVRM, de artikelen 3, 28 en 29 IVRK, artikel 13 IVESCR en de artikelen 4 en 24 van het VN-Verdrag Handicap. Deze verdragsverplichtingen brengen positieve verplichtingen voor de Staat mee.

20 In de context van het thuiszittersprobleem brengen deze positieve verplichtingen mee dat de Staat de randvoorwaarden moet creëren en in stand houden die noodzakelijk zijn om ieder kind enerzijds daadwerkelijk toegang te bieden tot passend onderwijs en anderzijds passend onderwijs ook daadwerkelijk te blijven waarborgen voor ieder kind.³²

21 De internationaal aanvaarde randvoorwaarden voor de verwezenlijking van het recht op onderwijs kunnen worden onderscheiden in vier samenhangende categorieën: beschikbaarheid (*availability*), toegankelijkheid (*accessibility*), aanvaardbaarheid (*acceptability*) én aanpasbaarheid (*adaptability*).³³ Deze categorieën beschrijven de noodzakelijke randvoorwaarden waaraan een onderwijssysteem moet voldoen om passend onderwijs daadwerkelijk te kunnen bieden en blijvend te kunnen waarborgen.

³² Zie Asser/Sieburgh 6-IV 2023/44 (https://www.inview.nl/document/id5ad73d5eb195468f9cce2e4a3349ec23/asser-6-iv-de-verbintenis-uit-de-wet-44-1-strijd-met-een-wettelijke-plicht?ctx=WKNL_CSL_330&tab=tekst): “In strijd met een wettelijke plicht handelt hij die handelt in strijd met een wettelijk gebod of verbod. Hierbij denke men niet uitsluitend aan wet in formele zin maar aan elk algemeen bindend, door het bevoegde gezag uitgevaardigd rechtsvoorschrift, zoals een verdragsregel met rechtstreekse werking (art. 93 Gw).” Zie ook Asser/Sieburgh 6-IV 2023/343a (https://www.inview.nl/document/idb5c335a0292d4030b89e6a1db9c11b1b/asser-6-iv-de-verbintenis-uit-de-wet-343a-fundamentele-rechten-en-onrechtmatige-overheidsdaad-evrm?ctx=WKNL_CSL_330&tab=tekst): “Indien de overheid een grondrecht schendt, kan dat onrechtmatig zijn jegens burgers. Deze onrechtmatigheid wordt naar Nederlands recht op de voet van art. 6:162 BW beoordeeld.” Zie Asser/Sieburgh 6-IV 2023/74, 342 en 343b (https://www.inview.nl/document/id9a650a7600f04a5d96d644b384f4d40f/asser-6-iv-de-verbintenis-uit-de-wet-343b-positieve-verdragsverplichting-en-onrechtmatige-overheidsdaad?ctx=WKNL_CSL_330&tab=tekst): “Aansprakelijkheid van de verdragsluitende Staat of van de lidstaat kan teruggaan op het feit dat de Staat niet voldoet aan zijn uit het EVRM of Unierecht voortvloeiende verplichting burgers te beschermen tegen uit het optreden van andere burgers voortvloeiende schendingen van hun fundamentele rechten. De schending van een positieve verdragsverplichting kan gelegen zijn in handelingen van de uitvoerende, de wetgevende en de rechtsprekende macht. De Staat die een positieve verdragsverplichting schendt kan worden veroordeeld tot een handelen of nalaten dat leidt tot conformiteit met het EVRM of het Unierecht.”

³³ Zie het voorlopige rapport van de Speciale Rapporteur voor het recht op onderwijs, UN Doc. E/CN.4/1999/49, Section II (<https://digitallibrary.un.org/record/1487535?v=pdf>).

22 Voor het thuiszittersprobleem betekent dit dat de Staat de volgende noodzakelijke randvoorwaarden voldoende moet waarborgen om passend onderwijs te realiseren:³⁴

- (i) **Beschikbaarheid (availability).** Het waarborgen van voldoende passend onderwijsaanbod, specialistische voorzieningen, deskundig personeel en ondersteuning, zodat kinderen niet thuis komen te zitten door wachtlijsten, capaciteitsproblemen, het ontbreken van passende ondersteuning, personeelstekorten of een gebrek aan voorzieningen;³⁵
- (ii) **Toegankelijkheid (accessibility).** Het wegnemen van juridische en praktische belemmeringen die de toegang tot passend onderwijs beperken, waarbij onder toegankelijkheid van het onderwijssysteem niet alleen de feitelijke toegang tot een onderwijsplek wordt verstaan maar ook de toegankelijkheid van onderwijsvoorzieningen, informatie, communicatie, leermiddelen, lesmethoden en redelijke aanpassingen voor individuele kinderen. Het gaat onder meer om de volgende structurele belemmeringen binnen het huidige onderwijssysteem die het realiseren van passend onderwijs in de weg staan: onduidelijke verantwoordelijkheidsverdelingen tussen scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en zorgaanbieders, het ontbreken van een effectieve verplichting voor scholen en samenwerkingsverbanden om tijdig passende oplossingen te onderzoeken en te realiseren wanneer het reguliere onderwijsaanbod tekortschiet, het ontbreken van effectieve doorzettingsmacht ten aanzien van scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en andere betrokken instanties, waardoor geschillen over verantwoordelijkheid, financiering of plaatsing kunnen voortbestaan zonder dat een passende onderwijsplek voor het kind wordt gerealiseerd, het ontbreken van effectieve rechtsbescherming en onafhankelijke toetsing, en situaties waarin kinderen langdurig zonder onderwijs komen te zitten terwijl betrokken instanties naar elkaar verwijzen;³⁶
- (iii) **Aanvaardbaarheid (acceptability).** Het waarborgen dat het onderwijs daadwerkelijk aansluit bij de ontwikkelings- en ondersteuningsbehoeften van kinderen, onder meer door tijdige en deskundige ondersteuning, een veilig schoolklimaat en onderwijs dat kinderen niet dwingt zich aan te passen aan een systeem dat geen althans

³⁴ Zie het voorlopige rapport van de Speciale Rapporteur voor het recht op onderwijs, UN Doc. E/CN.4/1999/49, Section II.

³⁵ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 38-41, 52-54 en 58; zie ook United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *General comment No. 4 (2016) on the right to inclusive education*, 25 november 2016 (<https://digitallibrary.un.org/record/1313836?v=pdf>), para. 21: "Public and private educational institutions and programmes must be available in sufficient quantity and quality. States parties must guarantee a broad availability of educational places for learners with disabilities at all levels throughout the community." en United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Concluding observations on the initial report of the Kingdom of the Netherlands*, 27 september 2024 (<https://digitallibrary.un.org/record/4062658?v=pdf>), para. 54(d): "[...] the Committee recommends that the State party [...] (d) Ensure that mainstream schools are fully accessible and provide reasonable accommodation for all students with disabilities, in particular deaf students and students with hearing impairments."

³⁶ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 38-41.

onvoldoende rekening houdt met hun individuele behoeften. Uit diverse onderzoeken blijkt dat kinderen juist uitvallen wanneer zij zich niet gehoord, niet begrepen of niet veilig voelen binnen het huidige onderwijs;³⁷ en

- (iv) **Aanpasbaarheid (*adaptability*)**. Het waarborgen van een voldoende flexibel onderwijssysteem dat kan inspelen op uiteenlopende ondersteunings- en ontwikkelbehoeften van kinderen, waaronder een effectieve aansluiting tussen onderwijs en zorg, ruimte voor maatwerk, passende alternatieven wanneer regulier onderwijs tijdelijk of blijvend onmogelijk is en het voorkomen dat starre voorschriften over onderwijstijd, -locatie of -onderwijsvorm ertoe leiden dat kinderen uitvallen.³⁸

23 Deze noodzakelijke randvoorwaarden sluiten nauw aan bij de structurele tekortkomingen die in verschillende onderzoeken worden geïdentificeerd als belangrijke oorzaken van het thuiszittersprobleem. Daarbij gaat het onder meer om een gebrek aan passend onderwijsaanbod, onvoldoende maatwerk, een te sterke focus op terugkeer naar de reguliere school als primaire of enige succesmaatstaf, onvoldoende erkenning van duurzame alternatieve onderwijsroutes, waaronder combinaties van fysiek en digitaal onderwijs of onderwijs op een andere locatie. Daarnaast wijzen de onderzoeken op starre en te stringente voorschriften over onderwijstijd, onderwijslocatie en onderwijsvorm, complexe procedures, wachtlijsten, tekortschietende samenwerking tussen onderwijs en zorg, personeelsproblemen en het ontbreken van effectieve rechtsbescherming voor kinderen en ouders als belangrijke oorzaken van het thuiszittersprobleem (zie paragraaf 13 hiervoor).

24 Tegen deze achtergrond rust op de Staat de verantwoordelijkheid om de randvoorwaarden te realiseren en te waarborgen; dit omdat die randvoorwaarden wat Balans betreft noodzakelijk zijn om passend onderwijs te realiseren én te blijven waarborgen. Dit uiteindelijk om het thuiszittersprobleem terug te dringen.

III.2 De Staat erkent zelf het thuiszittersprobleem en zijn verantwoordelijkheid

25 Uit wetgeving, beleidsstukken, Kamerbrieven en publieke uitlatingen volgt dat:

- (i) de Staat zelf geruime tijd erkent dat op de Staat de verantwoordelijkheid rust om ieder kind daadwerkelijk toegang te bieden tot passend onderwijs:

“Dit kabinet werkt, samen met alle partijen in het veld, aan passend onderwijs voor ieder kind. Dit betekent dat er voor elke leerling een

³⁷ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 10 en 38-41; zie ook: M. Roelofs e.a., *Beter zicht op verzuim 2025: Eindrapportage*, KBA Nijmegen 2025 (open.overheid.nl/documenten/828efa88-3340-41f0-a42a-e96f9e102ba4/), p. 70: “Andere veel genoemde oorzaken zijn [...], onderwijs sluit niet voldoende aan op behoefte leerling (onvoldoende differentiatie) [...]”

³⁸ Zie het Rapport Thuiszitters Tellen 2024, p. 38-41.

passende plek moet zijn in het onderwijs, met de benodigde ondersteuning.”³⁹

- (ii) de ernst van het thuiszittersprobleem en de systeemverantwoordelijkheid van de Staat in dat verband:

“Ieder kind dat niet naar school gaat heeft een eigen verhaal. (...) Al deze verschillende verhalen maken dat het onderwerp weerbarstig is en niet simpel op te lossen is. Maar het sterkt ook mij in de overtuiging dat voor al deze kinderen juist de school er voor hen moet zijn. Juist voor hen, voor als het meest belangrijk is. En daar móéten wij voor zorgen.”⁴⁰

- (iii) het voorkomen van thuiszitten en het realiseren van een passende onderwijsplek voor ieder kind een kerndoelstelling van het onderwijsstelsel vormt.⁴¹ Bij de invoering van de Wet Passend Onderwijs stelde de Staat expliciet vast dat:

“Alle kinderen verdienen een plek in het onderwijs. In de afgelopen jaren is beleid ingezet om de thuiszittersproblematiek terug te dringen. [...] Toch is hiermee op langere termijn onvoldoende geborgd dat er geen kinderen meer zullen thuiszitten.”⁴²

- (iv) het bestaande onderwijssysteem onvoldoende waarborgt dat kinderen niet thuis komen te zitten. Bij de invoering van de Wet Passend Onderwijs formuleerde de Staat daarom als doel van deze wet:

“Belangrijk doel van een nieuw wettelijk systeem is daarom een zo passend mogelijk onderwijsprogramma voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben in het onderwijs.”⁴³

- (v) het thuiszittersprobleem ondanks jarenlange beleidsinspanningen vanuit de Staat niet is opgelost maar zelfs is toegenomen. Zo erkende de Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs in 2022 dat:

“Het aantal kinderen dat niet naar school gaat is de afgelopen jaren toegenomen, ondanks de ambities van mijn voorgangers en de inzet van vele betrokkenen. Dat voelt slecht en bevestigt de complexe werkelijkheid. Deze kinderen en hun ouders en/of verzorgers voelen zich niet gezien,

³⁹ Zie de kamerbrief van de Staatssecretaris Mariëlle Paul van 24 april 2025 (<https://open.overheid.nl/documenten/cd7726b9-c852-4a5d-a446-5896ad940612/file>), p. 4.

⁴⁰ Zie Kamerstukken II 2021/2022, 26 695, nr. 138 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26695-138.pdf>), p. 1-2.

⁴¹ Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 3, p. 9-10: “Elke leerling moet een plek krijgen op een school die past bij zijn kwaliteiten en zijn mogelijkheden” en “Belangrijk doel van een nieuw wettelijk systeem is daarom een zo passend mogelijk onderwijsprogramma voor alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben in het onderwijs.”

⁴² Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 3, p. 10.

⁴³ Kamerstukken II 2011/12, 33 106, nr. 3, p. 10.

terwijl ze wel hopen op hulp vanuit de school. Het mag niet zo zijn dat je je als ouder aan je lot overgelaten voelt wanneer een kind niet kan voldoen aan de verwachtingen in het onderwijs.”⁴⁴

- (vi) de door de Staat getroffen maatregelen onvoldoende effectief zijn gebleken om het thuiszittersprobleem terug te dringen. De Minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs erkende in 2022 bijvoorbeeld dat:

“Concluderend, de afgelopen jaren en met de inzet van vele betrokken partijen via het zogenaamde Thuiszittersoverleg hebben we laten zien dat verzuim een taai probleem is en de aanpak van de afgelopen jaren niet voldoende was.”⁴⁵

- 26 De Staat erkent dus niet alleen dat op hem de verantwoordelijkheid rust om ieder kind daadwerkelijk toegang te bieden tot passend onderwijs en daarmee thuiszitten te voorkomen, maar ook dat het thuiszittersprobleem nog steeds niet is opgelost, dat het aantal thuiszitters zelfs is toegenomen en dat de door de Staat getroffen maatregelen niet voldoende effectief zijn gebleken om het thuiszittersprobleem daadwerkelijk op te lossen. Dit staat dus niet ter discussie.

III.3 De ambitie van inclusief onderwijs in 2035 staat op gespannen voet met de huidige werkelijkheid

- 27 De Staat erkent enerzijds deze tekortkomingen van het huidige onderwijsstelsel. Anderzijds blijft de Staat ambitieuze doelstellingen formuleren voor de toekomst van het huidige onderwijsstelsel. Zo heeft de Staat onder meer:

- (i) in het Coalitieakkoord 2021-2025 als doel gesteld het aantal onnodige thuiszitters terug te brengen naar nul door ieder kind onderwijs te bieden;⁴⁶
- (ii) meermaals de ambitie uitgesproken dat in 2035 alle scholen in het funderend onderwijs werken aan inclusief onderwijs en dat een belangrijk deel van die scholen in 2035 daadwerkelijk inclusief onderwijs biedt:

“Dit kabinet werkt, samen met alle partijen in het veld, aan passend onderwijs voor ieder kind. Dit betekent dat er voor elke leerling een passende plek moet zijn in het onderwijs, met de benodigde ondersteuning. Met de uitvoering van en in het verlengde van de verbeteraanpak passend onderwijs wordt toegewerkt naar inclusief onderwijs. Het streven is dat alle

⁴⁴ Zie *Kamerstukken II* 2021/2022, 26 695, nr. 138 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-26695-138.pdf>), p. 1-2.

⁴⁵ Zie *Kamerstukken II* 2021/2022, 26 695, nr. 138, p. 2.

⁴⁶ *Kamerstukken II* 2021/22. 35788, nr. 77 (<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-f3cb0d9c-878b-4608-9f6a-8a2f6e24a410/pdf>), p. 20.

scholen in het funderend onderwijs in 2035 werken aan inclusief onderwijs, en dat een belangrijk deel van deze scholen in 2035 ook daadwerkelijk inclusief onderwijs biedt.”⁴⁷

- (iii) uitgesproken dat inclusief onderwijs inhoudt dat ieder kind welkom is op school, zich kan ontwikkelen op zijn of haar eigen niveau, de ondersteuning krijgt die nodig is en daadwerkelijk kan deelnemen aan het onderwijs.⁴⁸ Volgens de Staat is binnen een inclusief onderwijssysteem sprake van een situatie waarin *"alle kinderen en jongeren welkom"* zijn, *"iedereen ontwikkelt zich op zijn of haar eigen niveau, wordt gezien en hoort erbij"*, het schoolteam nauw samenwerkt met onderwijs-, hulp- en zorgprofessionals en zowel kinderen als leraren de ondersteuning krijgen die nodig is.⁴⁹ Daarnaast stelt de Staat dat inclusief onderwijs onder meer moet bijdragen aan het aanpakken van *"groeierende wachtlijsten"* en *"thuiszittende jongeren"*.⁵⁰
- 28 De eigen omschrijving van inclusief onderwijs van de Staat bevestigt het belang van het wegnemen van structurele tekortkomingen die aan het thuiszittersprobleem ten grondslag liggen. Om tot inclusief onderwijs te komen, moet immers eerst worden gewaarborgd dat ieder kind daadwerkelijk toegang heeft tot passend onderwijs. De Staat erkent in feite zelf ook dat de oplossing voor het thuiszittersprobleem moet worden gevonden in het creëren en het waarborgen van de randvoorwaarden die noodzakelijk zijn voor een passend onderwijssysteem (zie sub 22 hiervoor). Juist het ontbreken van die randvoorwaarden ligt volgens de hiervoor besproken onderzoeken aan het thuiszittersprobleem ten grondslag (zie sub 15 hiervoor).
- 29 De huidige maatregelen van de Staat richten zich in belangrijke mate op registratie, monitoring en signalering van verzuim, maar onvoldoende op het creëren van de randvoorwaarden die noodzakelijk zijn om ieder kind daadwerkelijk toegang te bieden tot passend onderwijs.

⁴⁷ Zie de Kamerbrief van de Staatssecretaris Mariëtte Paul van 24 april 2025 (<https://open.overheid.nl/documenten/cd7726b9-c852-4a5d-a446-5896ad940612/file>), p. 4; zie ook: *Kamerstukken II* 2021/22. 35788, nr. 77 (<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-f3cb0d9c-878b-4608-9f6a-8a2f6e24a410/pdf>), p. 20.

⁴⁸ Zie de website van Rijksoverheid, 'Inclusief onderwijs in 2035' (<https://www.rijksoverheid.nl/themas/onderwijs/inclusief-onderwijs/inclusief-onderwijs-in-2035>): *"Bij inclusief onderwijs krijgen kinderen en jongeren met dezelfde talenten gelijke kansen. Het biedt alle kinderen en jongeren de kans om zich te ontwikkelen en met hun talent iets te betekenen voor onze samenleving. Door elkaar te ontmoeten op school leren kinderen met respect met elkaar om te gaan. Door samen op te groeien en te ontwikkelen, leren kinderen dat iedereen verschillend is. En dat ook te respecteren. Alle kinderen en jongeren krijgen de ondersteuning die zij nodig hebben. Voor de kinderen en jongeren die dat nodig hebben, blijft er speciaal onderwijs beschikbaar."*

⁴⁹ Zie de website van Rijksoverheid, 'Inclusief onderwijs in 2035'.

⁵⁰ Zie de website van Rijksoverheid, 'Inclusief onderwijs in 2035'.

III.4 De huidige aanpak van de Staat is volstrekt ontoereikend om het thuiszittersprobleem structureel op te lossen

- 30 De Staat heeft de afgelopen jaren veel te weinig gedaan om het thuiszittersprobleem daadwerkelijk aan te pakken. De Staat heeft slechts enkele maatregelen getroffen die zijn gericht op het beter registreren, signaleren en monitoren van schoolverzuim.⁵¹ Ook het Wetsvoorstel Terugdringen Schoolverzuim van 7 april 2026 richt zich enkel op versterking van het verzuimbeleid,⁵² verzuimregistratie, gegevensuitwisseling en vroegsignalering van verzuim.⁵³ Daarmee wordt enkel het zicht op het thuiszittersprobleem in beperkte mate verbeterd. De Staat heeft echter nog geen structurele maatregelen genomen die waarborgen dat ieder kind daadwerkelijk toegang heeft tot passend onderwijs. Dat blijkt wel uit het sterk en aanhoudend stijgend aantal thuiszitters.
- 31 Pogingen vanuit de Staat om het thuiszittersprobleem aan te pakken, zoals het Wetsvoorstel Terugdringen Schoolverzuim, richten zich enkel op de vraag *welke* kinderen verzuimen en *wanneer* deze kinderen uitvallen, maar niet op de vraag *waarom* deze kinderen uitvallen en hoe kan worden gewaarborgd dat deze kinderen vervolgens passend onderwijs ontvangen. Het Wetsvoorstel Terugdringen Schoolverzuim vergroot bijvoorbeeld het passend onderwijsaanbod niet, neemt capaciteitsproblemen niet weg, creëert geen extra specialistische ondersteuning en verbetert de aansluiting tussen onderwijs en zorg niet. Daarmee worden de structurele oorzaken van het thuiszittersprobleem dus niet aangepakt door de Staat en ontbreken nog steeds de noodzakelijke randvoorwaarden in het onderwijssysteem om ieder kind daadwerkelijk toegang tot passend onderwijs te bieden (zie sub 15 hiervoor).

III.5 Ook geen daadwerkelijk en reëel uitzicht op inclusief onderwijs in 2035

- 32 Tegen de hiervoor geschetste achtergrond is de door de Staat geformuleerde ambitie om het aantal thuiszitters terug te brengen naar nul en om uiterlijk in 2035 een inclusief onderwijssysteem te realiseren slechts een wassen neus. Dat geldt temeer nu de aangekondigde maatregelen grotendeels zien op de bestrijding en registratie van symptomen van het thuiszittersprobleem, terwijl onvoldoende blijkt dat de onderliggende

⁵¹ Balans laat de Wijziging van enkele wetten in het funderend onderwijs teneinde mogelijkheden te bieden tot maatwerk voor jeugdigen met het oog op het terugdringen van schoolverzuim (Wet maatwerk in het funderend onderwijs) buiten beschouwing in deze brief, omdat deze wet zich nog in de consultatiefase bevindt. Voor een inhoudelijke reactie op dit wetsvoorstel verwijst Balans naar haar reactie van 4 september 2026 in de internetconsultatie van dit wetsvoorstel (<https://www.internetconsultatie.nl/maatwerk/reactie/d4a8d806-ce5a-4cda-a8fb-48d5e8bb2cea>). De consultatiereactie van Balans is aangehecht als **Bijlage 3** bij deze brief.

⁵² Zie *Kamerstukken II 2024/2025*, 36 663, nr. 3 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36663-3.html>), p. 2: "Het wetsvoorstel terugdringen schoolverzuim heeft primair tot doel de noodzakelijke voorwaarden te creëren om langdurig schoolverzuim van leerlingen en studenten te kunnen voorkomen en verminderen," en op p. 4: "De eerste actielijn van de verzuimaanpak is het voorliggende wetsvoorstel «terugdringen schoolverzuim», dat tot doel heeft verzuim en schooluitval beter in beeld te krijgen om langdurig verzuim te voorkomen en te verhelpen."

⁵³ Zie *Kamerstukken II 2024/2025*, 36 663, nr. 3, p. 2 e.v.

structurele tekortkomingen binnen het onderwijssysteem daadwerkelijk worden weggenomen.

- 33 De Staat heeft bij de invoering van passend onderwijs zelf onderkend dat het toenmalige stelsel werd gekenmerkt door structurele problemen, waaronder thuiszitten, complexe procedures, onvoldoende afstemming tussen onderwijs en zorg, een gebrek aan maatwerk en situaties waarin kinderen tussen wal en schip vielen doordat geen passende onderwijsplek beschikbaar was.⁵⁴ Volgens de Staat vereisten deze problemen een ingrijpende stelselwijziging gericht op het realiseren van passend onderwijs voor ieder kind (zie sub 16 hiervoor).⁵⁵ Juist ten aanzien van deze structurele randvoorwaarden is niet duidelijk hoe de voorgenomen maatregelen tot wezenlijke veranderingen zullen leiden (zie paragraaf III.4 hiervoor). Hoewel de Staat blijft uitgaan van de ambitie om uiterlijk in 2035 een inclusief onderwijssysteem te realiseren, wordt onvoldoende inzichtelijk gemaakt hoe de onderliggende oorzaken van het thuiszittersprobleem daadwerkelijk worden weggenomen. Zolang niet wordt verzekerd dat voor alle kinderen tijdig een passend onderwijsaanbod beschikbaar is en de noodzakelijke randvoorwaarden voor passend onderwijs daadwerkelijk zijn gewaarborgd, valt niet goed in te zien hoe deze ambitie kan worden verwezenlijkt.
- 34 Opvallend is dat de Staat bij de door hem beoogde transitie naar inclusief onderwijs in essentie dezelfde randvoorwaarden beschrijft als de randvoorwaarden die volgens het recht op onderwijs noodzakelijk zijn om passend onderwijs te verwezenlijken (zie paragrafen 13 en III.1-III.3 hiervoor). Volgens de Staat veronderstelt inclusief onderwijs immers een onderwijssysteem waarin alle kinderen welkom zijn, de ondersteuning krijgen die zij nodig hebben, onderwijs en zorg effectief samenwerken, kinderen zich kunnen ontwikkelen op hun eigen niveau en problemen als wachtlijsten en thuiszitten worden voorkomen.⁵⁶
- 35 Daarmee bevestigt de Staat dat inclusief onderwijs geen alternatief vormt voor passend onderwijs maar juist veronderstelt dat de noodzakelijke randvoorwaarden – vereisten van beschikbaarheid (*availability*), toegankelijkheid (*accessibility*), aanvaardbaarheid (*acceptability*) en aanpasbaarheid (*adaptability*) – van een passend onderwijssysteem éérs worden gerealiseerd (zie sub 22 hiervoor). Nu uit het voorgaande blijkt dat aan die

⁵⁴ Kamerstukken II 2011/2012, 33 106, nr. 3 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33106-3.pdf>), p. 4-34.

⁵⁵ Kamerstukken II 2011/2012, 33 106, nr. 3 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33106-3.pdf>), p. 4-11.

⁵⁶ Zie de website van Rijksoverheid, 'Inclusief onderwijs in 2035': "*Bij inclusief onderwijs krijgen kinderen en jongeren met dezelfde talenten gelijke kansen. Het biedt alle kinderen en jongeren de kans om zich te ontwikkelen en met hun talent iets te betekenen voor onze samenleving. Door elkaar te ontmoeten op school leren kinderen met respect met elkaar om te gaan. Door samen op te groeien en te ontwikkelen, leren kinderen dat iedereen verschillend is. En dat ook te respecteren. Alle kinderen en jongeren krijgen de ondersteuning die zij nodig hebben. Voor de kinderen en jongeren die dat nodig hebben, blijft er speciaal onderwijs beschikbaar. Inclusief onderwijs biedt meer kansen. [...] Vanuit een pedagogische basis werken scholen aan de brede ontwikkeling van alle kinderen en jongeren. Elk kind en elke jongere is welkom. Iedereen ontwikkelt zich op zijn of haar eigen niveau, wordt gezien en hoort erbij. Kinderen en jongeren leren met en van elkaar. Het schoolteam is interdisciplinair. Het bestaat uit leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel, jeugdhulpverleners en zo nodig zorgpersoneel. Het team werkt nauw samen met partners (zoals wijkteams van de gemeente) om de school heen. Zowel leerkrachten als kinderen krijgen de ondersteuning die nodig is.*"

randvoorwaarden nog steeds niet wordt voldaan, is onvoldoende inzichtelijk hoe de ambitie om uiterlijk in 2035 een inclusief onderwijssysteem te realiseren daadwerkelijk kan worden verwezenlijkt.

- 36 De door de Staat beschreven kenmerken van inclusief onderwijs (zie sub 34 hiervoor) sluiten niet alleen aan bij de randvoorwaarden die volgens het recht op onderwijs noodzakelijk zijn om passend onderwijs daadwerkelijk te realiseren en te waarborgen (zie sub 22 hiervoor), maar bevestigen tevens dat het huidige onderwijssysteem nog steeds niet aan die randvoorwaarden voldoet (zie sub 15-17 en 30-35).

IV UITNODIGING TOT OVERLEG

- 37 Zoals in deze brief uiteengezet door Balans, geeft de Staat op dit moment onvoldoende invulling aan zijn positieve verplichtingen om het recht op passend onderwijs voor alle kinderen in Nederland daadwerkelijk te realiseren en te waarborgen. Concrete, passende en afdwingbare maatregelen zijn nodig om de noodzakelijke randvoorwaarden te creëren die nodig zijn om het thuiszittersprobleem aan te pakken en op den duur op te lossen (zie sub 22 hiervoor).
- 38 De zorgen van Balans die aanleiding heeft gegeven voor deze brief vinden brede steun. Meerdere organisaties hebben inmiddels hun steun uitgesproken voor de doelstelling van Balans om het thuiszittersprobleem structureel terug te dringen. Een overzicht van de organisaties die Balans nu al steunen, wordt als **Bijlage 4** bij deze brief gevoegd.
- 39 Deze organisaties vertegenwoordigen gezamenlijk vele tienduizenden kinderen en hun ouders die dagelijks worden geconfronteerd met het thuiszittersprobleem en een falend onderwijssysteem.
- 40 Om het thuiszittersprobleem en de gevolgen van de structurele tekortkomingen in het huidige onderwijssysteem in de praktijk inzichtelijk te maken, heeft Balans acht portretten van thuiszitters als **Bijlage 5** bij deze brief gevoegd. Deze portretten laten zien dat het huidige onderwijssysteem er op dit moment niet in slaagt om kinderen in Nederland passend onderwijs te bieden. En dat moet veranderen.
- 41 Tegen deze achtergrond nodigt Balans de Staat uit om op korte termijn in overleg te treden over de wijze waarop de Staat alsnog aan zijn positieve verplichtingen kan voldoen als het gaat om het thuiszittersprobleem. Tijdens dit overleg wenst Balans in ieder geval te bespreken welke concrete, passende en afdwingbare maatregelen de Staat zal treffen om de noodzakelijke randvoorwaarden te creëren om daadwerkelijk passend onderwijs voor ieder kind te bieden en ook blijvend te waarborgen, waaronder ten aanzien van de beschikbaarheid (*availability*), toegankelijkheid (*accessibility*), aanvaardbaarheid (*acceptability*) en aanpasbaarheid (*adaptability*) van het onderwijs (zie sub 22 hiervoor).

- 42 Balans verzoekt de Staat uiterlijk twee weken na de dagtekening van deze brief, dus uiterlijk op **8 oktober 2026**, schriftelijk te bevestigen dat de Staat bereid is met Balans in overleg te treden over de in deze brief beschreven tekortkomingen in de nakoming van de positieve verplichtingen van de Staat. Dit overleg dient erop gericht te zijn om uiterlijk op 24 december 2026 tot concrete afspraken te komen over mogelijke oplossingen vanuit de Staat voor het thuiszittersprobleem.
- 43 Indien de Staat niet op korte termijn bereid blijkt te zijn om met Balans in overleg te treden, dan wel geen gehoor geeft aan de verzoeken in deze brief of het overleg zinloos blijkt te zijn, ziet Balans zich genoodzaakt deze kwestie aan de rechter voor te leggen door middel van een collectieve actie als bedoeld in artikel 3:305a BW om naleving van de in deze brief beschreven verplichtingen van de Staat in rechte af te dwingen.
- 44 Voor zover op de aanspraken en vorderingen waarop deze brief betrekking heeft enige verjaringstermijn van toepassing is, stuit Balans hierbij volledigheidshalve namens haar achterban alle toepasselijke verjaringstermijnen.

Onder voorbehoud van alle rechten en weren.

Hoogachtend,

Loyens & Loeff N.V.

Marit Bosselaar
Bastiaan Kemp
Sjoerd Pennink

Stichting PILP

Elsa van de Loo

Bijlagenoverzicht

- Bijlage 1.** Statuten van Vereniging Balans
- Bijlage 2.** Persbericht Balans van 18 juni 2026
- Bijlage 3.** Consultatiereactie van 27 augustus 2026 van Balans op het wetsvoorstel Wet maatwerk in het funderend onderwijs
- Bijlage 4.** Overzicht van 18 september 2026 van organisaties die Balans steunen in haar actief om het thuiszittersprobleem terug te dringen
- Bijlage 5.** Acht portretten van thuiszitters en hun ervaringen binnen het huidige onderwijssysteem

Bijlage 1

STATUTEN

HOOFDSTUK I. BEGRIPSBEPALINGEN.

Artikel 1. Begripsbepalingen.

1. In deze statuten hebben de volgende begrippen de daarachter vermelde betekenis:
bestuur: het bestuur van de Vereniging;
dagen: alle dagen van een week en derhalve niet uitgezonderd algemeen erkende feestdagen of daarmee op grond van de Algemene termijnenwet gelijkgestelde dagen;
directeur: de directeur van de Vereniging;
huishoudelijk reglement: het huishoudelijk reglement van de Vereniging;
leden: de gewone leden van de Vereniging, tenzij anders vermeld;
lidmaatschap: het lidmaatschap van de Vereniging;
lidmaatschapsjaar: een periode van een jaar, gerekend vanaf de datum waarop een persoon zich als lid heeft aangemeld bij de Vereniging, alsmede elk daaropvolgend jaar (inclusief eventuele schrikkeljaren) waarin het lidmaatschap voortduurt;
schriftelijk: een bericht dat is overgebracht bij brief, telefax of e-mail of enig ander elektronisch communicatiemiddel, mits het bericht leesbaar en reproduceerbaar is;
Vereniging: de Vereniging waarvan de interne organisatie wordt beheerst door deze statuten, zijnde de vereniging met volledige rechtsbevoegdheid: Balans, statutair gevestigd in De Bilt, kantoorhoudende aan de Kosterijland 7, 3981 AJ Bunnik en handelsregisternummer 40480851.
2. Verwijzingen naar artikelen zijn verwijzingen naar artikelen van deze statuten, tenzij uitdrukkelijk anders aangegeven. Met verwijzingen in deze statuten naar 'hij' wordt tevens bedoeld te verwijzen naar 'zij'. Met verwijzingen in deze statuten naar 'hem' wordt tevens bedoeld te verwijzen naar 'haar'. Met verwijzingen in deze statuten naar 'zijn'- anders dan als werkwoord(svorm) - wordt tevens bedoeld te verwijzen naar 'haar'.

HOOFDSTUK II. NAAM EN ZETEL. DOEL.

Artikel 2. Naam en Zetel.

1. De Vereniging draagt de naam: **Balans**.
2. De Vereniging is statutair gevestigd in de gemeente Bunnik.
3. De Vereniging is opgericht op negenentwintig september negentienhonderdzevenentachtig.

Artikel 3. Doel.

1. De Vereniging heeft ten doel het behartigen van de belangen van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden in Nederland op het terrein van (optimale) opvoeding, zorg en (passende en uiteindelijk inclusieve) deelname aan het onderwijs in de meest brede zin van het woord, op lokaal, regionaal en nationaal niveau. Meer specifiek heeft de Vereniging ten doel het ondersteunen, informeren en behartigen van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden die te maken hebben met neurodivergentie, ontwikkelingsgerelateerde kwetsbaarheden of ondersteuningsvragen, waaronder begrepen ondersteuningsvragen op het gebied van leren, gedrag en/of welzijn, die al dan niet samenhangen met algemeen erkende ontwikkelingsstoornissen en/of

aandoeningen zoals opgenomen in internationale classificatiesystemen (ICD).

2. De Vereniging tracht haar doel onder meer te bereiken door:
 - a. het verstrekken en verspreiden van, en het onderling uitwisselen van kennis, informatie, hulp en steun aan ouders, hun kinderen en/of gezinsleden, en aan derden, al dan niet in samenwerking met wetenschappelijke instellingen;
 - b. het onderling verbinden van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden en het bevorderen van de onderlinge solidariteit, contact en kennisdeling, onder meer tussen de leden en door het aanstellen van regio-ambassadeurs;
 - c. het ondersteunen van de (mantel)zorgtaak van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden en het versterken van hun positie, draagkracht en participatie in de maatschappij, bijvoorbeeld die gedurende een bepaalde periode geen geschikt onderwijs(ontwikkelings)aanbod ontvangen, en geen regulier, speciaal of anderszins erkend onderwijs (kunnen) volgen;
 - d. het onderhouden van contacten met daarvoor in aanmerking komende beleidsbepalers, overheidsinstanties, toezichhouders, ondernemingen en wetenschappelijke instellingen;
 - e. het inzetten op aandoeningsoverstijgende thema's, waaronder begrepen volwaardig onderwijs, voorkomen van schooluitval, optimale toegang en kwaliteit van (informele) zorg en het bevorderen van inclusie, welzijn en mentale gezondheid van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden. De Vereniging richt zich daarbij tevens op neurodivergente kinderen en jongeren;
 - f. het bevorderen en organiseren van informatiebijeenkomsten, zoals lezingen, workshops, webinars, congressen, excursies en schoolbezoeken;
 - g. het uitgeven en verspreiden van publicaties al dan niet via de website van de Vereniging;
 - h. het informeren en opleiden van professionals actief en betrokken in het onderwijs en bij de ontwikkeling van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden;
 - i. het voeren van juridische procedures, waaronder het instellen van collectieve acties als bedoeld in artikel 3:305a lid 1 Burgerlijk Wetboek of een daarvoor in de plaats tredende wettelijke regeling namens ouders, hun kinderen en/of gezinsleden in Nederland. De Vereniging draagt hierbij te allen tijde zorg dat:
 - i. voldoende wordt getracht het gevorderde door het voeren van overleg te bereiken, en
 - ii. met de rechtsvorderingen de belangen van de personen ten behoeve van wie de rechtsvordering is ingesteld voldoende zijn gewaarborgd; en
 - j. het treffen van schikkingen, waaronder mede begrepen het sluiten van overeenkomsten als bedoeld in artikel 7:900 Burgerlijk Wetboek.

De Vereniging kan de hiervoor omschreven activiteiten ook verrichten namens of ten behoeve van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden die geen lid van de Vereniging zijn.
3. De Vereniging kan ten behoeve van de leden rechten bedingen en te hunnen laste verplichtingen aangaan.
4. De Vereniging heeft geen winstoogmerk.

HOOFDSTUK III. LEDEN. LIDMAATSCHAP.

Artikel 4. Leden.

1. De Vereniging kent:
 - a. gewone leden;
 - b. buitengewone leden.
2. Een ouder of verzorger van (een) kind(eren) met ontwikkelingsstoornissen bij leren en/of gedrag kan als gewoon lid door het bestuur worden toegelaten
3. Buitengewone leden zijn natuurlijke personen en rechtspersonen die - al dan niet beroepsmatig - affiniteit hebben met de doelstelling van de Vereniging, naar het oordeel van het bestuur voor lidmaatschap in aanmerking komen en als zodanig door het bestuur zijn toegelaten.
4. Buitengewone leden zijn gerechtigd tot het deelnemen aan activiteiten en/of commissies van de Vereniging. Iedere bestuurder van een bijzonder lid-rechtspersoon is bevoegd de aan het bijzonder lidmaatschap verbonden rechten uit te oefenen, mits geen van zijn mede-bestuurders eveneens van deze bevoegdheid gebruik maakt.
5. Uitsluitend gewone leden zijn leden in de zin van de wet.

Artikel 5. Aanmelding als lid en toelating tot het lidmaatschap. Ledenregister.

1. Aanmelding als lid geschiedt door middel van een verzoek daartoe aan het bestuur.
2. De toelating tot het lidmaatschap door het bestuur geschiedt op de wijze en onder de voorwaarden zoals nader bepaald in het huishoudelijk reglement.
3. Zij die tot het lidmaatschap zijn toegelaten, worden geacht de doelstelling van de Vereniging te respecteren.
4. In geval van niet-toelating door het bestuur kan de betrokkene binnen zes maanden nadat het besluit tot niet-toelating aan hem bekend is gemaakt, beroep instellen bij de algemene vergadering. De algemene vergadering kan alsnog tot toelating besluiten.
5. Het bestuur houdt een ledenregister bij, waarin de namen en adressen van alle leden zijn opgenomen. De leden zijn verplicht (adres)wijzigingen onverwijld aan het bestuur mede te delen.

Artikel 6. Contributie.

1. De leden zijn gehouden tot het betalen van een jaarlijkse contributie aan de Vereniging, waarvan de hoogte op voorstel van het bestuur door de algemene vergadering wordt vastgesteld. Zij kunnen daartoe door het bestuur in categorieën worden ingedeeld, die een verschillende contributie betalen.
2. Het bestuur is bevoegd in bijzondere gevallen gehele of gedeeltelijke ontheffing van de verplichting tot het betalen van contributie te verlenen. In het huishoudelijk reglement kunnen hieromtrent nadere regels worden gesteld.

Artikel 7. Einde van het lidmaatschap. Schorsing.

1. Het lidmaatschap eindigt:
 - a. door overlijden van het lid;
 - b. door opzegging door het lid;
 - c. door opzegging door de Vereniging;
 - d. door ontzetting.

2. Het lidmaatschap loopt wordt aangegaan voor de duur van een jaar vanaf de datum van aanmelding (*lidmaatschapsjaar*), en wordt na ieder lidmaatschapsjaar stilzwijgend met een jaar verlengd.
3. Opzegging van het lidmaatschap door het lid kan slechts schriftelijk geschieden tegen het einde van het lidmaatschapsjaar en met inachtneming van een opzeggingstermijn van drie maanden, met dien verstande dat:
 - a. een lid zijn lidmaatschap met onmiddellijke ingang kan opzeggen binnen één maand nadat hem een besluit is meegedeeld tot omzetting van de Vereniging in een andere rechtsvorm, tot fusie of tot splitsing;
 - b. een lid zijn lidmaatschap met onmiddellijke ingang kan opzeggen binnen één maand nadat een besluit, waarbij zijn rechten zijn beperkt of zijn verplichtingen - andere dan de verplichtingen van geldelijke aard - zijn verzwaaard, hem is bekend geworden of medegedeeld; het besluit is alsdan niet op hem van toepassing.
4. Een opzegging in strijd met het bepaalde in lid 2, doet het lidmaatschap eindigen op het vroegst toegelaten tijdstip, volgende op de datum waartegen was opgezegd.
5. Opzegging van het lidmaatschap door de Vereniging. Deze kan geschieden wanneer een lid heeft opgehouden aan de vereisten voor het lidmaatschap te voldoen, wanneer hij zijn verplichtingen jegens de Vereniging niet nakomt, alsook wanneer redelijkerwijs van de Vereniging niet gevergd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren. Opzegging als in dit lid bedoeld geschiedt met onmiddellijke ingang.
6. Ontzetting uit het lidmaatschap geschiedt door de algemene vergadering. Deze kan alleen worden uitgesproken wanneer een lid in strijd met de statuten, reglementen of besluiten van de Vereniging handelt, of de Vereniging op onredelijke wijze benadeelt. Het besluit tot ontzetting wordt niet door de het bestuur genomen dan nadat het desbetreffende lid in de gelegenheid is gesteld te worden gehoord. Ontzetting doet het lidmaatschap met onmiddellijke ingang eindigen.
7. Wanneer het lidmaatschap in de loop van een lidmaatschapsjaar eindigt, blijft desalniettemin de jaarlijkse bijdrage voor het geheel verschuldigd.
8. Het bestuur kan besluiten een lid te schorsen. Een schorsing die niet binnen zes maanden gevolgd wordt door een besluit tot beëindiging van het lidmaatschap, eindigt door het verlopen van die termijn. Gedurende de schorsing kan het betreffende lid diens lidmaatschapsrechten niet uitoefenen.

HOOFDSTUK IV. HET BESTUUR.

Artikel 8. Bestuur en bestuursleden.

1. Het bestuur bestaat uit ten minste vijf (5) natuurlijke personen.
Een bestuurder mag geen familie van een andere bestuurder zijn. Onder familie moet in dit verband worden verstaan: bloed- en aanverwanten tot en met de vierde graad, waarbij samenwoning en geregistreerd partnerschap wordt gezien als een huwelijk.
2. De benoeming van bestuurders geschiedt als volgt:
 - a. aan het bestuur wordt de bevoegdheid toegekend om een bindende voordracht te doen; deze leden van het bestuur worden door de algemene vergadering

- benoemd;
- b. alle bestuursleden kunnen buiten de leden worden benoemd.
3. Aan elke bindende voordracht kan het bindend karakter worden ontnomen door een met ten minste twee/derde van de geldig uitgebrachte stemmen genomen besluit van de algemene vergadering, indien in de algemene vergadering twee/derde van het aantal gezamenlijk uit te brengen stemmen door de stemgerechtigde leden gezamenlijk kan worden uitgebracht.
- Indien de algemene vergadering besluit aan de opgemaakte bindende voordracht het bindend karakter te ontnemen, wordt de voordrager opnieuw in de gelegenheid gesteld een bindende voordracht op te maken.
4. Een bestuurslid mag niet tevens zijn bestuurder, oprichter, aandeelhouder, toezichthouder of werknemer van een entiteit waarmee de Vereniging op structurele wijze op geld waardeerbare rechtshandelingen verricht.
- Met een entiteit zoals bedoeld in dit lid wordt gelijkgesteld een rechtspersoon of entiteit die statutair - direct of indirect - met de Vereniging is verbonden.
- Het desbetreffende bestuurslid stelt het bestuur van het bestaan van een hoedanigheid als in dit lid bedoeld onverwijld op de hoogte.
5. Het bepaalde in lid 4 geldt niet indien en voor zover ten aanzien van de Vereniging en de bedoelde entiteit sprake is van consolidatie zoals bedoeld in de Richtlijn 650 Fondsenwervende instellingen.
6. Een bestuurslid meldt al diens relevante nevenfuncties aan de algemene vergadering. Voor het aanvaarden of continueren van een betaalde of onbetaalde nevenfunctie die op welke wijze dan ook strijdig kan zijn met de belangen van de Vereniging, is goedkeuring van de algemene vergadering vereist.
7. Het bestuur bestaat ten minste uit een voorzitter, een vice-voorzitter, een penningmeester en een secretaris. De functies worden door de leden van het bestuur in onderling overleg verdeeld. Een bestuurslid kan meer dan een functie bekleden, met dien verstande dat de functie van voorzitter niet met een andere functie kan worden gecombineerd.

Artikel 9. Duur en einde lidmaatschap Bestuur. Ontslag, schorsing en aftreden.

1. Een bestuurslid wordt benoemd voor een periode van vier jaar. Een bestuurslid is ten hoogste eenmaal herbenoembaar.
2. Een bestuurslid defungeert:
- a. door zijn overlijden;
- b. indien en zodra sprake is van een situatie als omschreven in artikel 8 lid 4;
- c. door zijn vrijwillig ontslag;
- d. door ontslag door de algemene vergadering;
- e. door het verstrijken van de tijd waarvoor hij is benoemd;
- f. door het verlies van het vrije beheer over zijn eigen vermogen;
- g. door diens onherroepelijke veroordeling voor een misdrijf.
3. Bij ontstentenis of belet van een bestuurslid zijn de overige bestuursleden met het bestuur in de zin van de wet belast. Indien één of meer leden van het bestuur

ontbreken, vormen de overgebleven leden van het bestuur of het overgebleven bestuurslid een bevoegd bestuur. In vacatures dient zo spoedig als redelijkerwijs mogelijk is, bij voorkeur binnen drie maanden, te worden voorzien. Indien alle leden van het bestuur ontbreken, zal de algemene vergadering onverwijld nieuwe bestuursleden benoemen. Indien er slechts één of twee bestuursleden belast zijn met het bestuur, wordt binnen drie maanden, in vacatures voorzien.

4. Elke bestuurder kan door de algemene vergadering worden geschorst of ontslagen. Ontslag van een bestuurder is mogelijk wegens verwaarlozing van zijn taak, wegens andere gewichtige redenen of wegens ingrijpende wijziging van de omstandigheden op grond waarvan zijn handhaving als bestuurder redelijkerwijs niet van de Vereniging kan worden verlangd.

Een schorsing die niet binnen negentig dagen nadat de schorsing aan het betreffende bestuurder bekend is gemaakt wordt gevolgd door een besluit tot ontslag, eindigt door het verloop van die termijn.

Artikel 10. Besluitvorming van het bestuur.

1. Het bestuur vergadert zo dikwijls een bestuurder dit wenst, maar in beginsel ten minste vier keer per jaar.
2. In vergaderingen van het bestuur kunnen slechts besluiten worden genomen indien ten minste de helft van de bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd is. Een bestuurder kan zich door een andere bestuurder laten vertegenwoordigen. Een bestuurder mag voor maximaal een ander bestuursleden stem uitbrengen. Ieder bestuurder heeft één stem.
3. Het bestuur kan ook buiten vergadering (schriftelijk) besluiten, mits alle bestuursleden zich omtrent het desbetreffende voorstel schriftelijk hebben uitgesproken. Ieder besluit dat buiten vergadering wordt genomen, wordt schriftelijk vastgelegd.
4. Van het verhandelde in elke vergadering worden notulen opgesteld, die na vaststelling door het bestuur door de voorzitter en de secretaris van de vergadering worden ondertekend.
5. Het in de vergadering uitgesproken oordeel van de voorzitter omtrent de uitslag van een stemming is beslissend. Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit, voor zover werd gestemd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel. Wordt echter onmiddellijk na het uitspreken van dit oordeel de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats, wanneer de meerderheid van de vergadering of, indien de oorspronkelijke stemming niet hoofdelijk of schriftelijk geschiedde, een stemgerechtigde aanwezige dit verlangt. Door deze nieuwe stemming vervallen de rechtsgevolgen van de oorspronkelijke stemming.
6. Bij reglement kunnen nadere regelingen aangaande onder meer de vergaderingen en de besluitvorming van het bestuur worden vastgesteld. Het reglement wordt, na voorafgaande goedkeuring van de algemene vergadering, vastgesteld en gewijzigd door het bestuur.

Artikel 11. Bestuursstaak, bevoegdheid en beloning.

1. Het bestuur is belast met het besturen van de Vereniging waaronder begrepen de

- algemene beleidsvoering van de Vereniging op basis van het door het bestuur vastgestelde en door de algemene vergadering goedgekeurde beleidsplan.
2. Het bestuur is, mits met goedkeuring van de algemene vergadering, bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten tot verkrijging, vervreemding of bezwaring van registergoederen. Voormelde goedkeuring is niet vereist indien en voor zover een dergelijk besluit verband houdt met een schenking of erfrechtelijke verkrijging. Het bestuur is niet bevoegd tot het aangaan van overeenkomsten waarbij de Vereniging zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zekerheidstelling voor een schuld van een ander verbindt.
 3. Erfstellingen mogen door het bestuur slechts worden aanvaard onder het voorrecht van boedelbeschrijving.
 4. Bestuursleden ontvangen in die hoedanigheid geen bezoldiging, middellijk noch onmiddellijk. Bestuursleden kunnen - ter beoordeling van de algemene vergadering - recht hebben op vergoeding van de door hen in uitoefening van hun functie (in redelijkheid) gemaakte kosten en kunnen voorts een niet bovenmatig vacatiegeld ontvangen ter zake van hun werkzaamheden voor de Vereniging.
De algemene vergadering stelt daartoe een regeling vast conform daartoe in het huishoudelijk reglement is bepaald.
 5. De in lid 4 van dit artikel omschreven vergoedingen worden in de jaarrekening van de Vereniging zichtbaar gemaakt en nader toegelicht.

HOOFDSTUK V. VERTEGENWOORDIGING EN TEGENSTRIJDIG BELANG.

Artikel 12. Vertegenwoordiging. Tegenstrijdig belang.

1. De Vereniging wordt vertegenwoordigd door het bestuur. Voorts kan de Vereniging worden vertegenwoordigd door twee gezamenlijk handelende bestuursleden.
2. Het bestuur kan besluiten tot het verlenen van volmacht aan één of meer bestuurders of aan derden, om de Vereniging binnen de grenzen van die volmacht te vertegenwoordigen. Het bestuur kan voorts besluiten aan gevolmachtigden een titel te verlenen.
3. Het bestuur doet van het toekennen van doorlopende vertegenwoordigingsbevoegdheid opgave bij het handelsregister van de Kamer van Koophandel.
4. het bestuur waakt tegen een verstrengeling van belangen tussen de Vereniging en haar bestuurders en/of haar medewerkers. Een verstrengeling van belangen doet zich onder andere voor indien sprake is van het verrichten van op geld waardeerbare rechtshandelingen tussen de Vereniging en de
 - i. in de eerste volzin van dit lid genoemde personen;
 - ii. personen die een nauwe familie- of vergelijkbare relatie hebben met de in de eerste volzin van dit lid genoemde personen;
 - iii. rechtspersonen waarvan de hierboven onder i. en ii. genoemde personen bestuurder, toezichthouder of aandeelhouder zijn.
5. In het geval dat zich een verstrengeling van belangen voordoet ten aanzien van een

bestuurder, dient de bestuurder dit te melden aan de overige bestuurders. De betreffende bestuurder dient zich voorts van de beraadslaging en besluitvorming ter zake te onthouden. De aanwezigheid van de betreffende bestuurder telt niet mee ter bepaling of het vereiste quorum voor besluitvorming is behaald.

HOOFDSTUK VI. DIRECTEUR. VERENIGINGSBUREAU.

Artikel 13. Directeur. Verenigingsbureau.

1. De Vereniging kent een directeur. De directeur is belast met de leiding over en de verantwoordelijkheid voor het verenigingsbureau, de dagelijkse gang van zaken, het voorbereiden en uitvoeren van besluiten van het bestuur, het aanstellen, schorsen en ontslaan van medewerkers, het vaststellen van hun rechtspositie, alsmede het verrichten van alle voorkomende werkzaamheden ter realisering van de doelstellingen van de Vereniging.
2. De directeur laat zich bij het realiseren van diens werkzaamheden bijstaan door het verenigingsbureau, gevormd door medewerkers van de Vereniging.
3. De directeur handelt binnen de door het bestuur vastgestelde beleidskaders en binnen de grenzen van het beschikbare budget en is daarover verantwoording verschuldigd aan het bestuur.
4. Het bestuur benoemt, schorst en ontslaat de directeur. Het bestuur bepaalt de vergoeding en arbeidsvoorwaarden en de werkzaamheden van de directeur.
5. De directeur woont, tenzij zaken worden behandeld welke de directeur in persoon betreffen dan wel het bestuur anders besluit, alle vergaderingen van het bestuur van de Vereniging bij en kan daar in adviserende zin het woord voeren. Daarnaast heeft de directeur, tenzij de algemene vergadering anders besluit, tevens toegang tot de algemene vergaderingen.

HOOFDSTUK VII. REGIOAMBASSADEURS.

Artikel 14. Regioambassadeurs.

De Vereniging kent regioambassadeurs. Dit zijn leden die zich vrijwillig willen inzetten voor belangenbehartiging, informatievoorziening, lotgenotencontact en/of sociale activiteiten en ondersteuning van het verenigingsbureau. Regioambassadeurs geven lokaal en regionaal invulling aan de doelstellingen van de Vereniging in afstemming en met ondersteuning van het verenigingsbureau. Een regioambassadeur heeft geen rechtspersoonlijkheid.

Het huishoudelijk reglement geeft nadere regels omtrent regioambassadeurs."

HOOFDSTUK VIII. ALGEMENE VERGADERINGEN.

Artikel 15. Wijze bijeenroepen en toegang algemene vergadering.

1. De algemene vergaderingen worden bijeengeroepen door het bestuur. De oproeping geschiedt schriftelijk aan de adressen van de leden volgens het ledenregister. De termijn van oproeping bedraagt minstens veertien dagen, de dag van de oproeping en die van de algemene vergadering niet meegerekend.
2. De oproeping aan ieder lid, die daarmee instemt, kan ook geschieden door een langs elektronische weg toegezonden leesbaar en reproduceerbaar bericht aan het adres dat door hem voor dit doel aan de Vereniging bekend is gemaakt.
3. Bij de oproeping worden de op de algemene vergadering te behandelen onderwerpen

vermeld en de bijbehorende stukken meegezonden of via de website beschikbaar gesteld. De oproeping en de daarbij behorende stukken worden toegezonden of via de website beschikbaar gesteld aan de leden.

4. Toegang tot de algemene vergadering hebben alle leden van het bestuur en alle leden die zich daartoe ten minste een week voor de betreffende algemene vergadering bij de directeur van de Vereniging hebben aangemeld, een en ander voor zover deze personen niet zijn geschorst. Over toelating van andere dan de hiervoor bedoelde personen beslist het bestuur.
5. Het bestuur kan besluiten dat de leden, alvorens tot de algemene vergadering te worden toegelaten een presentielijst dienen te tekenen, onder vermelding van hun naam.

Artikel 16. Stemrecht en besluitvorming.

1. In algemene vergaderingen hebben alle leden stemrecht. Ieder lid is bevoegd zijn stem te doen uitbrengen door een schriftelijk daartoe gemachtigd ander lid. Een lid kan voor ten hoogste drie andere leden stem uitbrengen.
2. Het bestuur kan besluiten dat stemgerechtigden het stemrecht ook kunnen uitoefenen door middel van een elektronisch communicatiemiddel. Indien de stemgerechtigde deelneemt door middel van een elektronisch communicatiemiddel, is vereist dat de stemgerechtigde via het elektronisch communicatiemiddel kan worden geïdentificeerd, rechtstreeks kan kennisnemen van de verhandelingen ter vergadering en het stemrecht kan uitoefenen.
3. Voor zover de statuten of de wet niet anders bepalen, worden alle besluiten genomen met gewone meerderheid van de uitgebrachte stemmen. Blanco stemmen en ongeldige stemmen worden beschouwd als niet te zijn uitgebracht.
4. Bij staken van stemmen is het voorstel verworpen.
5. Stemming over personen geschiedt schriftelijk, tenzij het bestuur besluit tot stemming bij acclamatie.
6. Zolang in een algemene vergadering alle leden aanwezig of vertegenwoordigd zijn, kunnen geldige besluiten worden genomen, mits met algemene stemmen, omtrent alle aan de orde komende onderwerpen, ook al is de oproeping niet op de voorgeschreven wijze geschied of is enig ander voorschrift omtrent vermelding van de te behandelen onderwerpen en/of het oproepen en houden van algemene vergaderingen niet in acht genomen.
7. Het in de algemene vergadering uitgesproken oordeel van de voorzitter van de algemene vergadering omtrent de uitslag van een stemming is beslissend. Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit, voor zover werd gestemd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel.

Wordt echter onmiddellijk na het uitspreken van dit oordeel de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats, wanneer de meerderheid van de vergadering of, indien de oorspronkelijke stemming niet hoofdelijk of schriftelijk geschiedde, een stemgerechtigde aanwezige dit verlangt. Door deze nieuwe stemming vervallen de rechtsgevolgen van de oorspronkelijke stemming.

8. Een eenstemmig besluit van alle leden, ook al zijn deze niet in een vergadering bijeen, heeft, mits genomen met voorkennis van het bestuur, dezelfde kracht als een besluit van de algemene vergadering. Een dergelijk besluit wordt schriftelijk vastgelegd.

Artikel 17. Voorzitterschap. Notulen.

1. De algemene vergaderingen worden geleid door de voorzitter van het bestuur. Ontbreekt de voorzitter dan treedt de vice-voorzitter als voorzitter van de vergadering op. Wordt ook op deze wijze niet in het voorzitterschap voorzien, dan voorziet de vergadering daarin zelf.
2. Van het verhandelde in elke algemene vergadering worden notulen gemaakt, die na vaststelling door de algemene vergadering door de voorzitter en de secretaris van de vergadering worden ondertekend.

HOOFDSTUK IX. COMMISSIES.

Artikel 18.

1. Het bestuur kan commissies instellen en opheffen. Onder commissie wordt tevens stuurgroep, werkgroep of projectgroep verstaan.
2. De leden van de commissies worden benoemd en ontslagen door het bestuur.
3. De taken en de bevoegdheden van de commissies, de wijze van benoeming van de leden van een commissie alsmede bepalingen omtrent het functioneren daarvan, worden bepaald door het bestuur. In het huishoudelijk reglement kunnen hieromtrent nadere regels worden gesteld.

HOOFDSTUK X. JAARVERSLAG - REKENING EN VERANTWOORDING.

Artikel 19. Boekjaar. Administratie. Jaarverslag en jaarlijkse begroting.

1. Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.
2. Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand van de Vereniging en van alles betreffende de werkzaamheden van de Vereniging op zodanige wijze een administratie te voeren en de daartoe behorende boeken, bescheiden en andere gegevensdragers op zodanige wijze te bewaren, dat te allen tijde de rechten en verplichtingen van de Vereniging kunnen worden gekend.
3. Het bestuur brengt op een algemene vergadering binnen zes maanden na afloop van het boekjaar, behoudens verlenging van deze termijn door de algemene vergadering, het jaarverslag uit over de gang van zaken in de Vereniging en over het gevoerde beleid. Het legt de balans en de staat van baten en lasten met een toelichting ter goedkeuring aan de algemene vergadering over. De toelichting voorziet onder meer in een opgave van de bezoldiging van de directeur overeenkomstig het daartoe beschikbare "Format voor rapportage bezoldiging directie" van het Centraal Bureau Fondsenwerving, onder vermelding van de grondslag waarop de beloning is vastgesteld. Deze stukken worden daarna ondertekend door de bestuursleden; ontbreekt de ondertekening van een of meer van hen, dan wordt daarvan onder opgave van redenen melding gemaakt.
4. De algemene vergadering kan aan een accountant als bedoeld in artikel 2:393 Burgerlijk Wetboek, de opdracht om de door het bestuur opgemaakte balans en de staat van baten en lasten te onderzoeken verlenen overeenkomstig het bepaalde in lid

3 van dat artikel. De accountant geeft in dat geval de uitslag van zijn onderzoek weer in een verklaring omtrent de getrouwheid van de stukken. Deze verklaring wordt aan de stukken toegevoegd zoals die aan de algemene vergadering ter goedkeuring worden voorgelegd. Indien geen accountant als hiervoor bedoeld is aangewezen, wordt een kascommissie ingesteld.

5. Het bestuur is verplicht de in de leden 2 en 3 van dit artikel bedoelde boeken, bescheiden en andere gegevensdragers gedurende zeven jaren te bewaren.

HOOFDSTUK XI. REGLEMENTEN.

Artikel 20. Huishoudelijk reglement en andere reglementen.

1. Bij reglement kan naast hetgeen waarnaar wordt verwezen in de statuten, al datgene geregeld worden, waarvan een nadere regeling gewenst wordt geacht. Een reglement mag geen bepalingen bevatten die in strijd zijn met de wet of de statuten.
2. Het huishoudelijk reglement wordt vastgesteld en gewijzigd door de algemene vergadering. Artikel 21 lid 1 tot en met 3 is van overeenkomstige toepassing.

HOOFDSTUK XII. STATUTENWIJZIGING, JURIDISCHE FUSIE EN JURIDISCHE SPLITSING. ONTBINDING.

Artikel 21. Statutenwijziging. Juridische fusie en juridische splitsing.

1. In de statuten van de Vereniging kan geen verandering worden aangebracht dan door een besluit van de algemene vergadering, waartoe een algemene vergadering is opgeroepen met de mededeling dat aldaar wijziging van de statuten zal worden voorgesteld.
2. Bij de oproeping van de algemene vergadering als bedoeld in lid 1 van dit artikel, wordt de inhoud van het voorstel waarin de voorgestelde wijziging woordelijk is opgenomen, meegezonden.
3. Het besluit tot wijziging van de statuten kan slechts worden genomen met een meerderheid van ten minste twee derde van de uitgebrachte stemmen.
4. Het in dit artikel bepaalde is van overeenkomstige toepassing bij een besluit tot juridische fusie of juridische splitsing.
5. Een statutenwijziging treedt niet in werking dan nadat daarvan een notariële akte is opgemaakt. Ieder bestuurslid is afzonderlijk bevoegd die notariële akte te doen verlijden.

Artikel 22. Ontbinding.

1. De Vereniging kan worden ontbonden door een besluit daartoe van de algemene vergadering. Het bepaalde in artikel 21 is van overeenkomstige toepassing.
2. De Vereniging blijft na ontbinding voortbestaan voor zover dit tot vereffening van haar vermogen nodig is. In stukken en aankondigingen die van haar uitgaan, moet aan haar naam worden toegevoegd: in liquidatie. De vereffening eindigt op het tijdstip waarop aan de vereffenaars geen baten meer bekend zijn.
3. De bestuursleden zijn de vereffenaars van het vermogen van de Vereniging. Op hen blijven de bepalingen omtrent de benoeming, de schorsing en het ontslag van de bestuursleden van toepassing. De overige statutaire bepalingen blijven eveneens voor zoveel mogelijk van kracht tijdens de vereffening.

4. Een eventueel batig saldo van de ontbonden Vereniging wordt toegekend aan een door de algemene vergadering te bepalen bestemming op grond waarvan het liquidatiesaldo wordt besteed ten behoeve van een algemeen nut beogende instelling met een soortgelijke doelstelling of van een buitenlandse instelling die uitsluitend of nagenoeg uitsluitend het algemeen nut beoogt en die een soortgelijke doelstelling heeft.
5. Na afloop van de vereffening blijven de boeken, bescheiden en andere gegevensdragers van de ontbonden Vereniging gedurende zeven jaar onder berusting van een door de algemene vergadering daartoe aangewezen persoon.

Bijlage 2

PERSBERICHT

‘Thuiszitters’ naar de rechter: elk kind verdient onderwijs dat past

[Oudervereniging Balans](#) zal namens ‘thuiszitters’ een juridische procedure tegen de Nederlandse Staat starten omdat steeds meer kinderen geen passend onderwijs krijgen en hun kinderrechten daardoor worden geschonden. Met deze stap wil Balans de Staat bewegen verantwoordelijkheid te nemen en ervoor te zorgen dat ieder kind daadwerkelijk toegang heeft tot passend onderwijs. Balans ziet zich tot deze stap genoodzaakt omdat het aantal kinderen dat uitvalt uit het onderwijs of langdurig thuis komt te zitten jaar na jaar blijft stijgen. Volgens de vereniging dragen kinderen, ouders en leraren dagelijks de gevolgen van een onderwijssysteem waarin de randvoorwaarden ontbreken om ieder kind mee te laten doen en zich te laten ontwikkelen. Nadat de ALV heeft ingestemd, vraagt Balans ouders, jongeren, professionals en betrokken burgers en organisaties die te maken hebben met een onderwijssysteem dat geen passend onderwijs en ontwikkeling biedt, vanaf vandaag de procedure te ondersteunen met een steunverklaring.

"Al jaren horen wij dezelfde verhalen van ouders en jongeren. We zien hoe kinderen die vastlopen in het onderwijs langzaam het vertrouwen in zichzelf, in school en soms zelfs in hun toekomst verliezen. De gevolgen raken niet alleen het kind, maar het hele gezin. Tegelijkertijd blijft het aantal thuiszitters stijgen. Dat laat zien dat we niet te maken hebben met individuele problemen, maar met een onderwijssysteem dat onvoldoende aansluit bij verschillen tussen kinderen. Ouders en jongeren vragen niet om nieuwe beloften, maar om echte verandering. Daarom zullen wij deze juridische actie starten, samen met advocatenkantoren PILP (Elsa van de Loo) en Loyens & Loeff (Bastiaan Kemp, Marit Bosselaar en Sjoerd Pennink). We willen dat de overheid haar verantwoordelijkheid neemt, zodat ieder kind onderwijs krijgt dat past." - Joli Luijckx, directeur Oudervereniging Balans

Geschokt door cijfers, maar nog altijd geen doorbraak

Uit het rapport [Thuiszitters Tellen](#) van Balans blijkt dat minimaal 70.000 kinderen en jongeren al langer dan drie maanden thuiszitten zonder passend onderwijs. Daarnaast ontvangen naar schatting 280.000 kinderen geen volwaardig onderwijs. Dat komt neer op ongeveer 11 procent van alle schoolgaande kinderen in Nederland. Het rapport bracht veel in beweging. Ouders, kinderen en jongeren voelden zich eindelijk gehoord en gezien. Maar structurele verbetering vanuit de Nederlandse Staat is uitgebleven. Het aantal ‘thuiszitters’ blijft stijgen. De kinderrechten van duizenden kinderen worden geschonden doordat zij geen volwaardig, passend onderwijs krijgen. Volgens Balans kan het ‘thuiszitters’-probleem niet langer worden gezien als een verzameling individuele gevallen, maar als een structureel maatschappelijk probleem. Het is het gevolg van een onderwijssysteem dat niet naar behoren functioneert en om fundamentele verandering vraagt.

Oproep tot steun

Met een landelijke steunverklaring wil Balans zichtbaar maken dat ieder kind recht heeft op onderwijs dat daadwerkelijk passend is, rekening houdend met verschillen tussen kinderen. De vereniging roept ouders, jongeren, professionals en betrokken burgers en organisaties die worden geconfronteerd met een onderwijssysteem dat geen ontwikkeling en passend onderwijs biedt, op de steunverklaring voor een juridische procedure tegen de Staat ten behoeve van 'thuiszitters' op de [website](#) te tekenen.

Deze steunverklaring geeft het volgende aan:

- het is niet langer acceptabel dat kinderen vanwege tekortkomingen in het onderwijssysteem worden uitgesloten van passend onderwijs;
- het onderwijssysteem is het probleem en niet de individuele leerling; het waarborgen van het leerrecht en inclusie zijn dringend nodig;
- ieder kind recht heeft op thuisnabij passend onderwijs zoals dat onder meer is vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind; en
- deze rechten worden voor een alsmaar groeiende groep 'thuiszitters' structureel geschonden.

Noot voor de redactie

U kunt contact opnemen met Oudervereniging Balans:

Monique Hoppenbrouwers (Media & Communicatie)

pers@balansdigitaal.nl

(06) 48 26 12 77

Een interview met Joli Luijckx, directeur van oudervereniging Balans, de advocaten en thuiszitters en hun ouders, behoort tot de mogelijkheden.

Over Oudervereniging Balans

[Oudervereniging Balans](#) behartigt de belangen van ouders, hun kinderen en/of gezinsleden in Nederland op het terrein van (optimale) opvoeding, zorg en (passende en uiteindelijk inclusieve) deelname aan het onderwijs. Dit doet Balans door belangenbehartiging en uitwisseling van kennis en ervaringen tussen ouders, onderwijs, zorg en wetenschap. Balans ondersteunt en vertegenwoordigt ouders zo goed mogelijk door op verschillende manieren informatie en kennis te delen. Ze organiseert evenementen en webinars, maakt filmpjes, podcasts. Balans heeft een eigen Magazine, een Advieslijn en geeft Advies in de buurt. Ook lobbyt Balans in de politiek op het gebied van onderwijs, zorg en opvoeding. Met als doel de positie van ouders en kinderen te versterken. En eraan bij te dragen dat ieder kind passend onderwijs en passende hulp krijgt.

Bijlage 3

Consultatiereactie Wet maatwerk in het funderend onderwijs

Oudervereniging Balans

Consultatie: Wet maatwerk in het funderend onderwijs

Organisatie: Oudervereniging Balans

Datum reactie: 27 augustus 2026 | Sluitingsdatum consultatie: 7 september 2026

Bron: Internetconsultatie Wet maatwerk in het funderend onderwijs: <https://www.internetconsultatie.nl/maatwerk/b1>

Kernboodschap. Kinderen met ondersteuningsbehoeften hebben in Nederland nog steeds niet dezelfde toegang tot passend onderwijs. Die toegang hangt te vaak af van de school, het samenwerkingsverband, de gemeente, de regio of de beschikbare middelen. Balans ondersteunt daarom dat maatwerk, digitaal afstandsonderwijs, alternatieve onderwijslocaties en ondersteuning voor niet-ingeschreven kinderen een structurele wettelijke basis krijgen, maar alleen als maatwerk niet slechts een mogelijkheid voor scholen wordt. Wanneer het reguliere onderwijsaanbod aantoonbaar niet passend is of een kind dreigt uit te vallen, moeten de school en het samenwerkingsverband verplicht zijn om tijdig passende oplossingen te onderzoeken en noodzakelijk maatwerk te realiseren. Als zij dat niet doen of maatwerk afwijzen, moet deze beslissing worden gemotiveerd en onafhankelijk kunnen worden getoetst. Het gaat daarbij niet om een onbeperkt recht op ieder door ouders gewenst arrangement, maar om een afdwingbaar recht op een zorgvuldig proces en een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod.

1. Algemene reactie

Oudervereniging Balans behartigt de belangen van ouders, hun kinderen en gezinsleden op het gebied van opvoeding, zorg en passende en uiteindelijk inclusieve deelname aan het onderwijs. Balans ondersteunt en informeert gezinnen die te maken hebben met neurodivergentie, ontwikkelingsgerelateerde kwetsbaarheden of ondersteuningsvragen op het gebied van leren, gedrag en welzijn. In de praktijk zien wij dagelijks dat kinderen uitvallen doordat het onderwijs onvoldoende aansluit bij wat zij nodig hebben. Onderwijsuitval wijst dan ook niet zonder meer op een gebrek aan leerbereidheid, maar ontstaat vaak door onvoldoende passende ondersteuning en belemmeringen in de onderwijsomgeving.

Het ontbreken van tijdig en passend maatwerk leidt tot gedeeltelijk verzuim, langdurig thuiszitten en verlies van ontwikkeling, met grote gevolgen voor het hele gezin.

Balans onderschrijft de noodzaak om maatwerk een structurele wettelijke basis te geven en ziet in het wetsvoorstel enkele verruiming die daarvoor bruikbaar kunnen zijn. Zo krijgen scholen en samenwerkingsverbanden meer ruimte om af te wijken van voorschriften over onderwijstijd en onderwijsinhoud, onderwijs op een andere locatie of digitaal te organiseren en ondersteuningsmiddelen flexibeler in te zetten. Ook wordt het mogelijk om ondersteuning te bieden aan kinderen die niet bij een school staan ingeschreven.

Deze verruiming nemen de fundamentele knelpunten in het huidige passendonderwijsstelsel echter niet weg. Het wetsvoorstel geeft instellingen vooral meer mogelijkheden, maar waarborgt onvoldoende dat kinderen ook daadwerkelijk en gelijkwaardig toegang krijgen tot noodzakelijk maatwerk. Die toegang blijft mede afhankelijk van de bereidheid, capaciteit en financiële keuzes van scholen en samenwerkings-

verbanden. Daarmee geeft het voorstel nog onvoldoende invulling aan de verantwoordelijkheid van de Staat om voor ieder kind toegankelijk, passend en uiteindelijk inclusief onderwijs te waarborgen.

In de praktijk ziet Balans dat het huidige stelsel onvoldoende waarborgt dat kinderen met ondersteuningsbehoeften tijdig een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod krijgen. Verantwoordelijkheden zijn verdeeld over scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en zorgorganisaties, terwijl geen van deze partijen altijd de verantwoordelijkheid neemt voor het geheel. Hierdoor kunnen kinderen tussen de verschillende systemen terechtkomen en langdurig geheel of gedeeltelijk uitvallen.

Binnen dit structurele probleem bestaan bovendien grote verschillen in de toegang tot maatwerk. Waar de ene school een combinatie organiseert van een aangepast rooster, digitaal onderwijs en onderwijs op een andere locatie, geeft een andere school aan dat deze mogelijkheden niet kunnen worden geboden.

De kansen van kinderen worden daardoor mede bepaald door de school waar zij staan ingeschreven, het samenwerkingsverband waaronder zij vallen, de regio waarin zij wonen en de beschikbare middelen.

Het wetsvoorstel zou daarom niet alleen de verschillen in toegang tot maatwerk moeten verkleinen, maar ook moeten waarborgen dat voor ieder kind tijdig verantwoordelijkheid wordt genomen voor een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod.

Het doel van wetgeving moet daarom niet alleen zijn om ruimte te creëren voor maatwerk, maar ook om te waarborgen dat kinderen daadwerkelijk toegang hebben tot passend onderwijs, ongeacht hun ondersteuningsbehoeften. Wettelijke ruimte voor scholen en samenwerkingsverbanden om maatwerk toe te passen is op zichzelf niet genoeg. De ervaringen sinds de invoering van de Wet passend onderwijs in 2014 laten zien dat een wettelijke bevoegdheid voor scholen om maatwerk te bieden, zonder een overeenkomstige verplichting om die mogelijkheid waar nodig te benutten, niet vanzelf leidt tot een passend onderwijsaanbod voor ieder kind. Het blijft dan uiteindelijk een keuze van de school of maatwerk daadwerkelijk wordt onderzocht en aangeboden. Juist kinderen met complexe of langdurige ondersteuningsbehoeften lopen het risico dat scholen en samenwerkingsverbanden naar elkaar, de gemeente of de zorg verwijzen, met als gevolg dat het betreffende kind geheel of gedeeltelijk thuis komt te zitten.

Het wetsvoorstel moet daarom helder vastleggen op welke ondersteuning en dus maatwerk het kind recht heeft, wie daarvoor verantwoordelijk is en welke effectieve en laagdrempelige rechtsbescherming beschikbaar is wanneer die ondersteuning uitblijft. De belangen van het kind moeten daarbij voorop staan, niet de belangen van de scholen en/of samenwerkingsverbanden.

Balans plaatst verder een fundamentele kanttekening bij het vertrekpunt van het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel organiseert maatwerk volledig vanuit het huidige onderwijsstelsel van scholen, samenwerkingsverbanden en gescheiden onderwijs- en zorgbekostiging, terwijl het huidige onderwijsstelsel niet in staat is om passend onderwijs te waarborgen. Dit blijkt uit het almaar toenemende aantal thuiszitters.

Gelet op de uitgesproken ambitie van de Staat om in 2035 inclusief onderwijs te realiseren, is het volgens Balans essentieel dat het wetsvoorstel niet uitsluitend uitgaat van de bestaande inrichting van het onderwijsstelsel, maar tevens bijdraagt aan het wegnemen van de structurele knelpunten die passend en inclusief onderwijs thans in de weg staan.

2. Onderdelen die Balans ondersteunt

- Een structurele wettelijke basis voor maatwerk in het primair, gespecialiseerd en voortgezet onderwijs.
- De mogelijkheid om maatwerk preventief in te zetten, voordat een leerling (volledig) uitvalt.
- Het vervallen van de huidige verplichting om vooraf toestemming van de Onderwijsinspectie te verkrijgen wanneer voor een kind wordt afgeweken van de voorgeschreven onderwijstijd.
- De ruimte voor een aangepast onderwijsprogramma en vervangende onderwijsdoelen, mits deze passend zijn en in samenspraak met ouders en kinderen worden vastgesteld.
- De mogelijkheid van digitaal afstandsonderwijs en onderwijs thuis, op een zorglocatie, zorgboerderij of andere passende locatie, terwijl het onderwijs verantwoordelijk blijft voor de inhoud en kwaliteit.
- De mogelijkheid om ook voor niet-ingeschreven kinderen middelen in te zetten en een ontwikkeltraject te organiseren.
- De erkenning in de toelichting dat geen diagnose nodig is en dat de ondersteuningsbehoefte centraal moet staan.
- De expliciete instemming van ouders met het maatwerkplan en de aandacht voor de betrokkenheid van kinderen.
- De mogelijkheid om onder voorwaarden samen te werken met een particuliere school of externe aanbieder wanneer het bekostigde stelsel geen passend aanbod kan realiseren.

3. Noodzakelijke verbeteringen

3.1 Maak noodzakelijk maatwerk afdwingbaar, zonder ieder verzoek te formaliseren

De voorgestelde artikelen geven scholen en samenwerkingsverbanden ruimte om maatwerk te bieden, maar waarborgen onvoldoende dat die ruimte ook wordt benut wanneer een kind zonder aanpassingen niet passend kan deelnemen aan onderwijs of dreigt uit te vallen. Balans vraagt daarom niet om een onbeperkt recht op ieder gewenst maatwerkarrangement, maar om een duidelijke verantwoordelijkheid voor scholen en samenwerkingsverbanden om tijdig passende oplossingen te onderzoeken en te realiseren wanneer het gewone onderwijsaanbod voor een individueel kind aantoonbaar tekortschiet.

Maatwerk moet beginnen bij het gesprek tussen kinderen, ouders en school en bij eenvoudige aanpassingen binnen het onderwijs. Het onderwijsstelsel moet zo zijn ingericht dat ondersteuningsbehoeften tijdig worden herkend, betrokken partijen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen en kinderen niet tussen onderwijs, samenwerkingsverband, gemeente en zorg terechtkomen. Alleen wanneer afwijking van wettelijke voorschriften of een uitgebreider arrangement noodzakelijk is, hoeft een formeel maatwerkplan te worden opgesteld. Zo wordt voorkomen dat ieder ondersteuningsverzoek leidt tot een zware aanvraagprocedure, extra onderzoek en nieuwe bureaucratie.

Een dergelijke structurele inrichting neemt niet weg dat ouders en kinderen moeten kunnen aangeven dat het bestaande aanbod niet passend is en om heroverweging moeten kunnen vragen bij de school en/of het samenwerkingsverband. Wanneer vervolgens geen passende oplossing wordt onderzocht of geboden, moet dit schriftelijk en op een voor het kind en de ouders begrijpelijke wijze worden gemotiveerd. Ook moet de mogelijkheid bestaan om onafhankelijk te laten toetsen of voldoende is onderzocht en gedaan om passend onderwijs en ontwikkeling mogelijk te maken. Deze toetsing is het sluitstuk van een stelsel dat in de eerste plaats uitval moet voorkomen. Zij is niet gericht op het afdwingen van een door ouders gekozen

arrangement, maar op het waarborgen dat voor ieder kind tijdig en zorgvuldig naar een passend aanbod wordt gezocht.

Een bindende beslissing of eventuele doorzettingsmacht mag uitsluitend scholen en/of samenwerkingsverbanden verplichten om te handelen, nader onderzoek te doen of een passend voorstel te realiseren. Dit mag nooit worden gebruikt om ouders of kinderen te dwingen tot instemming, plaatsing op een bepaalde school of terugkeer naar een onderwijsomgeving die zij niet passend of veilig achten. Een formeel maatwerkplan wordt altijd in overeenstemming met de ouders en met aantoonbare betrokkenheid van de kinderen opgesteld. Het belang van het betreffende kind staat hierbij centraal.

3.2 Maak de stap naar kinderrechten- en gelijkebehandelingsgericht denken

Het wetsvoorstel vertrekt nog sterk vanuit schoolinschrijving, onderwijstijd en schoolbezoek, waarbinnen uitzonderingen mogelijk worden. Het vertrekpunt moet zijn welke vorm van onderwijs en welke ondersteuning nodig zijn om het recht van de kinderen op passend onderwijs, ontwikkeling en gelijke deelname te realiseren. De vrijheid van onderwijs mag niet betekenen dat noodzakelijk maatwerk kan worden onthouden. Het wetsvoorstel moet daarom ook expliciet aansluiten op het VN-Verdrag Handicap en de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz). Een maatwerkarrangement kan een doeltreffende aanpassing zijn, maar mag niet de bestaande verplichting om zulke aanpassingen te onderzoeken en te realiseren vervangen, beperken of verder ‘bureaucratiseren’. Deze bescherming moet daarnaast breder beschikbaar zijn voor alle kinderen die maatwerk nodig hebben, ook wanneer zij niet onder de Wgbh/cz vallen maar om andere redenen geen toegang hebben tot passend onderwijs en dus (dreigen) thuiszitter te worden.

3.3 Maak de wet toekomstbestendig op weg naar inclusief onderwijs

Om de ambitie van inclusief onderwijs in 2035 daadwerkelijk te realiseren, moet ruimte bestaan om de verdeling van verantwoordelijkheden aan die ontwikkeling aan te passen, bijvoorbeeld door de centrale rol van samenwerkingsverbanden te heroverwegen. Beoordeel daarom periodiek of de bestuurlijke inrichting van dit wetsvoorstel nog aansluit bij de ontwikkeling naar inclusief onderwijs en maak aanpassing mogelijk. De rechten van kinderen en ouders op passend onderwijs moeten daarbij steeds behouden blijven.

3.4 Stel ontwikkeling en passend onderwijs centraal

Het wetsvoorstel is sterk gericht op terugkeer naar school en, binnen het gespecialiseerd onderwijs, op terugkeer naar het reguliere onderwijs. Voor een groep kinderen kan terugkeer een passende oplossing zijn, maar niet voor ieder kind en niet altijd binnen korte tijd. Sommige kinderen hebben langdurig of duurzaam een aangepaste onderwijsroute, een combinatie van fysiek en digitaal onderwijs of onderwijs op een andere locatie nodig, en dus maatwerk. Balans vraagt daarom om als doel van het wetsvoorstel te formuleren: duurzame ontwikkeling en deelname aan passend onderwijs in een vorm die aansluit bij de mogelijkheden en behoeften van de kinderen. Terugkeer naar de oorspronkelijke of reguliere school kan daarvan een mogelijke uitkomst zijn, maar mag geen ‘harde’ voorwaarde zijn voor toegang tot maatwerk, en dus uiteindelijk passend onderwijs.

3.5 Voorkom een medische en individualiserende afbakening

De wettelijke doelgroepomschrijving verwijst naar lichamelijke of psychische oorzaken. Die formulering legt de oorzaak té gemakkelijk bij het kind. Onderwijsuitval ontstaat vaak door een wisselwerking tussen kind, onderwijsomgeving, gebrek aan ondersteuning, onveiligheid, overprikkeling, onvoldoende aanpassingen en problemen in de samenwerking tussen stelsels. De toelichting erkent deze bredere werkelijkheid, maar de daadwerkelijke wettekst in het wetsvoorstel is op dit vlak veel te beperkt.

Balans vraagt daarom om een functionele en contextgerichte formulering, bijvoorbeeld: een leerling die zonder passend maatwerk niet in staat is het aangeboden onderwijs geregeld te volgen of dreigt uit te vallen. De feitelijke ondersteuningsbehoefte en de belemmeringen die de leerling ondervindt, moeten bepalend zijn. Een ‘formele’ diagnose of medische verklaring mag geen toegangseis worden.

Daarbij is aanpassing van alleen dit wetsvoorstel onvoldoende. In aanpalende wet- en regelgeving van de Staat en OCW worden voor bepaalde voorzieningen en aanpassingen nog wel een ‘formele’ diagnose, dyslexieverklaring of andere deskundigenverklaring verlangd. Dit speelt bijvoorbeeld bij sommige aanpassingen in de wijze van examineren en bij de toegang tot bepaalde toegankelijke leermiddelen, zoals gesproken of verklankte boeken. Zo vereist artikel 3.54 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 bij een niet-objectief waarneembare beperking in bepaalde gevallen nog een deskundigenverklaring (Handreiking Passend Examineren 2026, DUO – passend examineren).

Hierdoor kan de ongewenste situatie ontstaan dat een leerling op grond van de Wet maatwerk zonder diagnose toegang krijgt tot een maatwerkarrangement, maar voor voorzieningen die nodig zijn om dat arrangement daadwerkelijk te volgen of af te ronden alsnog een diagnose of deskundigenverklaring moet overleggen. Balans vraagt daarom om een samenhangende toets en aanpassing van alle aanpalende wet- en regelgeving. Uitgangspunt moet steeds zijn dat noodzakelijke ondersteuning wordt toegekend aan het betreffende kind om passend onderwijs mogelijk te kunnen maken, op basis van de belemmeringen en/of ondersteuningsbehoeften van het kind.

3.6 Versterk de stem en rechtspositie van de kinderen

Volgens de toelichting moeten ouders en kinderen expliciet akkoord gaan, maar in de voorgestelde wettekst is vooral overeenstemming met de ouders geregeld, of met de handelingsbekwame meerderjarige leerling. De positie van minderjarige leerlingen moet steviger in de wet worden vastgelegd. Zij hebben recht om tijdig, begrijpelijk en passend bij leeftijd en ontwikkeling te worden geïnformeerd, hun mening te geven en serieus te worden betrokken bij het opstellen, evalueren, wijzigen en beëindigen van het maatwerkarrangement. Leg vast hoe hun mening wordt gewogen, vastgelegd en hoe vervolgens op basis daarvan wordt gehandeld, ook als de visie van kinderen, ouders en professionals uiteenloopt.

3.7 Voorkom dat school of samenwerkingsverband de toegang eenzijdig bepaalt

Om te voorkomen dat niet-ingeschreven kinderen afhankelijk blijven van lokale keuzes, moet het stelsel voorzien in een transparante en landelijk geldende procedure voor toegang tot maatwerk. Voor niet-ingeschreven kinderen is maatwerk volgens het wetsvoorstel alleen in beeld wanneer het samenwerkingsverband onderwijsperspectief ziet. Ouders en kinderen moeten daarom rechtstreeks een verzoek kunnen indienen, waarop binnen een vaste termijn gemotiveerd wordt beslist aan de hand van transparante landelijke criteria.

Het samenwerkingsverband is daarbij tegelijk beoordelaar, financier en mogelijk uitvoerder. Ook kan het eerder betrokken zijn geweest bij de conclusie dat een kind geen onderwijsperspectief heeft, bijvoorbeeld in het kader van een vrijstelling. In dat geval kan het samenwerkingsverband niet zonder meer opnieuw als enige beoordelaar optreden. Een verzoek om maatwerk moet worden beoordeeld op basis van de actuele situatie, de ondersteuningsbehoefte en de mogelijkheden die het voorgestelde maatwerk biedt. Een eerdere negatieve beoordeling mag daarbij niet als uitgangspunt of bewijs dienen. Het vertrekpunt moet telkens zijn dat ieder kind recht heeft op passend onderwijs.

Wanneer het samenwerkingsverband eerder heeft geconcludeerd dat geen onderwijsperspectief bestaat, of wanneer ouders en kinderen de nieuwe beoordeling gemotiveerd betwisten, moet een onafhankelijke herbeoordeling beschikbaar zijn. Daarnaast is een laagdrempelige geschilprocedure nodig. Ook moet

duidelijk zijn wie verantwoordelijk blijft voor het onderwijs- en ontwikkelaanbod van het betreffende kind zolang geen overeenstemming is bereikt over het maatwerkarrangement. Voorkomen moet worden dat het kind geheel of gedeeltelijk thuis komt te zitten.

3.8 Zorg voor voldoende en gelijkwaardige financiering

De ruimte om maximaal 2,5% van het bruto ondersteuningsbudget flexibel in te zetten is een verbetering, maar vormt geen geoormerkt of aanvullend budget en inzet is niet verplicht. Als de beschikbaarheid van maatwerk afhankelijk blijft van de financiële ruimte en prioriteiten van een samenwerkingsverband, ontstaan onvermijdelijk regionale verschillen in de toegang tot passend onderwijs. Paragraaf 6.7 van de toelichting gaat uit van zeer geringe budgettaire effecten en van uitvoering zonder aanvullende bekostiging voor scholen en samenwerkingsverbanden. Tegelijkertijd erkent de toelichting dat personeelstekorten, onvoldoende middelen en beperkte organisatiekracht redenen kunnen zijn waarom maatwerk niet tot stand komt. Een verruimde wettelijke mogelijkheid kan dan in de praktijk een papieren mogelijkheid blijven. Bovendien kunnen ingeschreven en niet-ingeschreven kinderen met elkaar moeten concurreren om schaarse middelen. Het recht van een kind op passend onderwijs mag niet afhangen van de woonplaats of financiële prioriteiten van het samenwerkingsverband. Voor inwerkingtreding moet inzichtelijk zijn hoe taken, capaciteit en bekostiging met elkaar in balans worden gebracht.

3.9 Voorkom afschuiven tussen onderwijs en zorg

De eis dat andere budgetten, bijvoorbeeld vanuit de gemeente of de zorg, voorliggend zijn, kan opnieuw leiden tot discussie over welk domein verantwoordelijk is en moet betalen. Uitgangspunt moet zijn dat dergelijke discussies de start en continuïteit van noodzakelijk aanbod nooit vertragen. Daarom moet wettelijk worden gewaarborgd dat steeds duidelijk is wie het arrangement voorlopig organiseert en financiert en dat eventuele verrekening achteraf tussen de betrokken stelsels plaatsvindt. De wetgever heeft ruimte om te bepalen hoe deze verantwoordelijkheden, financiering en verrekening concreet worden ingericht, zolang verzekerd is dat het kind niet hoeft te wachten op de uitkomst van een systeemdissussie.

3.10 Breng de Leerplichtwet in overeenstemming met maatwerk

Onderwijs volgens een geldig maatwerkplan kan digitaal, thuis of op een andere locatie plaatsvinden, terwijl de Leerplichtwet uitgaat van inschrijving en geregeld schoolbezoek. Leg uitdrukkelijk vast in de Leerplichtwet dat deelname overeenkomstig het maatwerkplan niet als ongeoorloofd verzuim geldt. Ouders en kinderen mogen door instemming niet worden blootgesteld aan handhaving. Vrijwillige deelname door een kind met een vrijstelling op grond van artikel 5 onder a mag bovendien niet zonder meer worden gebruikt om die vrijstelling ter discussie te stellen.

3.11 Borg kwaliteit en voorkom verschraling

Afwijking van onderwijstijd en inhoud mag niet worden gebruikt om tekorten aan personeel, expertise of middelen op te lossen. Leg helder vast wanneer sprake is van maatwerk, hoe het maatwerkplan zich verhoudt tot het OPP en welke waarborgen gelden, zonder gewone doeltreffende aanpassingen onnodig te bureaucratiseren. Het plan bevat passende doelen, professionele begeleiding, evaluatie en waar mogelijk sociale participatie. Onderwijs thuis mag begeleiding, toezicht, apparatuur, kosten of onredelijke inzet niet op ouders afschuiven. Werk ook in het toezichtskader uit dat de inspectie zorgvuldig maatwerk niet ontmoedigt en het structureel niet onderzoeken en uitvoeren van passende mogelijkheden wel betreft in haar toezicht.

3.12 Regel continuïteit en een vangnet bij beëindiging

Een maatwerkarrangement mag niet eenzijdig worden beëindigd of wezenlijk verminderd voordat een passend vervolg feitelijk beschikbaar is. Bij een geschil blijft het bestaande arrangement of ten minste een gelijkwaardig tijdelijk aanbod in stand, tenzij voortzetting aantoonbaar strijdig is met de veiligheid of zwaarwegende belangen van de kinderen. Een voorgenomen beëindiging moet snel onafhankelijk kunnen worden getoetst.

3.13 Zorg voor gelijkwaardigheid en onafhankelijke ondersteuning

Juist omdat ouders nu sterk afhankelijk zijn van de school en het samenwerkingsverband waarmee zij te maken krijgen, is onafhankelijke ondersteuning noodzakelijk. Een maatwerkplan moet in overeenstemming met ouders worden opgesteld, maar de verhouding tussen het gezin, de school en het samenwerkingsverband is in de praktijk niet altijd gelijkwaardig. Ouders zijn afhankelijk van dezelfde organisaties die beslissen over het aanbod en de middelen. Bestaande routes, zoals onderwijsconsulenten en de Geschillencommissie passend onderwijs, zijn waardevol, maar bieden niet altijd de snelheid en bindende uitkomst die bij dreigende onderwijsuitval nodig zijn. Bovendien vallen niet alle situaties onder de taakstelling van de geschillencommissie, waardoor ouders daar niet altijd terecht kunnen. Waarborg daarom wettelijk dat ouders en kinderen toegang hebben tot onafhankelijke ondersteuning bij het voorbereiden, opstellen en evalueren van het maatwerkplan. Hoe deze ondersteuning wordt georganiseerd, kan nader worden uitgewerkt, mits zij onafhankelijk, deskundig, toegankelijk en tijdig beschikbaar is. Tijdig maatwerk kan bovendien voorkomen dat een onderwijsvraag onnodig escaleert tot een juridisch conflict of een jeugdhulpvraag.

3.14 Werk rechtsbescherming in de wet uit

Essentiële regels over geschillen worden doorgeschoven naar lagere regelgeving. Op wetsniveau moet duidelijk zijn waar ouders en kinderen terecht kunnen bij weigering, onvoldoende uitvoering, wijziging of beëindiging van een maatwerkarrangement. Nodig is een onafhankelijke, deskundige, kosteloze en snelle procedure die de rechtsbescherming van het betreffende kind en daarmee diens recht op passend onderwijs waarborgt. De bestaande Geschillencommissie passend onderwijs zou daarin een rol kunnen vervullen, maar alleen als haar taak en bevoegdheden uitdrukkelijk worden uitgebreid, zodat zij ook over deze geschillen kan oordelen en tijdig een bindende beslissing kan nemen.

Een bindende beslissing moet gericht zijn op het waarborgen van een passend onderwijs- en ontwikkelaanbod. Zij kan een school, samenwerkingsverband of andere betrokken organisatie bijvoorbeeld verplichten tot nader onderzoek, een nieuwe beslissing, voortzetting van het bestaande aanbod of het organiseren van een passend alternatief. Een beslissing mag ouders of kinderen in geen geval dwingen tot instemming met een maatwerkarrangement, plaatsing op of terugkeer naar een school.

Ook niet-ingeschreven kinderen moeten toegang hebben tot deze rechtsbescherming. De essentiële waarborgen voor kwaliteit, evaluatie, externe aanbieders, financiering en rechtsbescherming horen in de wet te worden vastgelegd. Ouders-, jongeren- en leerlingenorganisaties moeten worden betrokken bij de uitwerking van de lagere regelgeving.

3.15 Beperk gegevensverwerking en borg toestemming en inzage

Het voorstel creëert ruime grondslagen voor verwerking en verstrekking van gezondheidsgegevens en gegevens van strafrechtelijke aard. De precieze afbakening wordt voor een belangrijk deel doorgeschoven naar een algemene maatregel van bestuur. Gezien de kwetsbare doelgroep zijn de noodzaak, proportionaliteit en subsidiariteit van gegevensverwerking, dataminimalisatie, doelbinding en beperkte

bewaartermijnen essentiële waarborgen die op wetsniveau thuishoren. Ouders en kinderen moeten kunnen overzien welke gegevens met welke personen en organisaties worden gedeeld, toegang hebben tot het dossier en onjuiste gegevens kunnen laten corrigeren. Gegevensdeling met externe aanbieders mag alleen plaatsvinden voor zover strikt noodzakelijk. Het weigeren van niet-noodzakelijke gegevensdeling mag niet leiden tot uitsluiting van maatwerk.

4. Concrete wijzigingsverzoeken

Balans vraagt de wetgever concreet om:

1. de vrijblijvende formulering 'kan maatwerk bieden' te vervangen door een rechtsplicht om tijdig passende oplossingen te onderzoeken en noodzakelijk maatwerk te realiseren, zonder ieder ondersteuningsverzoek te formaliseren. Dit alles vanuit het vertrekpunt dat ieder kind recht heeft op passend onderwijs;
2. de doelgroep functioneel en contextgericht te omschrijven, diagnoses geen formele toegangseis te laten zijn en aanpalende OCW-regelgeving daarmee in overeenstemming te brengen, om te voorkomen dat er discrepanties ontstaan in wetgeving (met in de praktijk alsnog formele toegangseisen en/of belemmeringen die aan passend onderwijs voor ieder kind in de weg staan);
3. de wet toekomstbestendig vorm te geven en periodiek te beoordelen of de rol en bevoegdheden van samenwerkingsverbanden nog aansluiten bij de ontwikkeling naar inclusief onderwijs;
4. duurzame ontwikkeling en deelname aan passend onderwijs als doel te formuleren en maatwerk uitdrukkelijk aanvullend te laten zijn op de Wgbh/cz en het recht op doeltreffende aanpassingen;
5. de stem en rechtspositie van de minderjarige kinderen wettelijk te verankeren bij het opstellen, evalueren, wijzigen en beëindigen van het maatwerkarrangement;
6. landelijke criteria, beslistermijnen en onafhankelijke toetsing vast te leggen en tegenmacht te organiseren waar het samenwerkingsverband tegelijk beoordeelt, financiert en uitvoert;
7. te zorgen voor voldoende, transparante en regionaal gelijkwaardige financiering en te beoordelen of het maximum van 2,5% van het ondersteuningsbudget toereikend is;
8. wettelijk te regelen dat financieringsgeschillen tussen onderwijs, gemeente en zorg het aanbod niet vertragen en de Leerplichtwet met deelname volgens een maatwerkplan in overeenstemming te brengen;
9. de verhouding tussen maatwerkplan, OPP en gewone aanpassingen te verduidelijken, afschuiven op ouders te voorkomen en waarborgen tegen verschraling en beëindiging zonder passend vervolg op te nemen;
10. een recht op onafhankelijke ondersteuning vast te leggen voor ouders en kinderen bij het voorbereiden, opstellen en evalueren van het maatwerkplan;
11. een onafhankelijke, deskundige, kosteloze en snelle geschilprocedure op te nemen die organisaties kan binden, maar nooit ouders of kinderen kan dwingen tot instemming, plaatsing of terugkeer;
12. essentiële waarborgen voor kwaliteit, evaluatie, toezicht, gegevensverwerking, externe aanbieders, financiering en rechtsbescherming op wetsniveau vast te leggen; en
13. vanaf de inwerkingtreding jaarlijks openbaar te monitoren en uiterlijk na twee jaar onafhankelijk te evalueren vanuit het perspectief van kinderen en ouders.

5. Monitoring en evaluatie

Een evaluatie pas na vijf jaar is te laat om tijdig te kunnen bijsturen. Balans vraagt om jaarlijkse openbare monitoring vanaf de inwerkingtreding en een eerste onafhankelijke tussenevaluatie uiterlijk na twee jaar. Daarbij moet niet alleen worden geteld hoeveel arrangementen tot stand komen, maar ook welke kinderen geen toegang krijgen en waarom.

- toegankelijkheid, wachttijd en regionale spreiding van maatwerk;
- gebruik en besteding van de wettelijke ruimte door scholen en samenwerkingsverbanden en redenen voor afwijzing;
- ervaringen van kinderen en ouders, waaronder gelijkwaardigheid, zeggenschap en ervaren rechtsbescherming;
- continuïteit en omvang van het onderwijs tijdens en na het maatwerktraject;
- ontwikkeling, welzijn en participatie van de kinderen;
- duurzaamheid van het vervolg, waarbij terugkeer naar regulier onderwijs niet de enige succesmaatstaf mag zijn;
- toereikendheid van middelen, capaciteit en het percentage flexibel inzetbaar ondersteuningsbudget.

6. Slot

Deze wet biedt een belangrijke kans om maatwerk structureel mogelijk te maken, volledige uitval te voorkomen en kinderen die al buiten het onderwijs staan opnieuw toegang te geven tot leren en ontwikkeling. Die kans wordt echter pas volledig benut wanneer de toegang tot maatwerk niet langer afhankelijk is van de school, het samenwerkingsverband, de regio of de beschikbare middelen. Zolang vergelijkbare kinderen met vergelijkbare ondersteuningsbehoeften verschillende kansen hebben op passend onderwijs, blijft het recht op onderwijs in de praktijk ongelijk uitwerken.

Ieder kind heeft recht op passend onderwijs en ontwikkeling. De vorm waarin dat onderwijs wordt aangeboden, moet kunnen verschillen. Niet het kind moet passend worden gemaakt voor het onderwijssysteem; het onderwijssysteem moet zich aanpassen aan wat het kind nodig heeft om te kunnen leren, zich te ontwikkelen en mee te doen. Dat is wat het recht op passend onderwijs betekent.

Bijlage 4

Adviesraad EigenWijsheid

Autismecafé Assen

Cliëntenbelang Amsterdam

De Zorgtak

Floor en Fauna Stompwijk

FLOOR Jongerencoaching

Hermen J. Jacobsfonds

HOI-foundation

ieder(in)

Ieder(in)

Impuls & Woortblind

Jeugdhulp Voldoende Beschermd

Juf Sofie

Kind en zorg

Koepel Hoogbegaafdheid

LAKS

LBVSO LsBX

Mama Vita

Mind

Netwerk Beter Samen

nva

OCO Amsterdam

Onderwijsaffaire

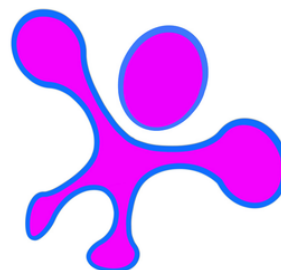
mijn

kind

wil

dood .nl

Ouderplatform MijnKindWilDood.nl

SELF AS TEAM

SelfAsTeam

Speels Geleerd

Stem van de vso-leerling

Stichting Bloei

Stichting Bruggenmakers

Stichting ExpEx

Stichting Gilles de la Tourette

Stichting het Gehandicapte Kind

Stichting Innovators

Stichting IQ+

Stichting Nederland Participeert

Stichting Operation Education

Stichting Ouders & Onderwijs

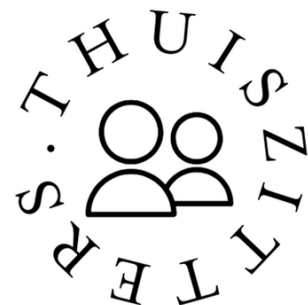
Stichting Recht Kinderen van de Staat

Stichting Young PAIS - KLC

Stichting Zorgeloos naar School

Thuiszitters

Stichting Taskforce
Ontwikkelingsgericht Onderwijs

tos-centraal

United4Education

Verborgen Schatten

VERENIGING
OPENBAAR
ONDERWIJS

Vereniging Openbaar Onderwijs

Vereniging voor Ontwikkelingsgericht
Inclusief Onderwijs

Voor Werkende Ouders

werk-/steungroep
kleuteronderwijs

Werk- en Steungroep Kleuteronderwijs

Bijlage 5

Elk kind heeft
recht op
onderwijs dat past

BALANS
landelijke oudervereniging

Portretten van 'thuiszitters'

Verschillende kinderen, verschillende verhalen.

Eén boodschap: ieder kind heeft recht op onderwijs dat aansluit bij wat het nodig heeft om te leren en zich te ontwikkelen, zonder eerst passend te hoeven worden gemaakt voor het systeem.

Deze portretten geven een gezicht aan de vele kinderen die uitvallen in het onderwijs en voor wie Balans opkomt in de juridische procedure tegen de Nederlandse Staat.

Lees meer over de procedure en teken de steunverklaring:
balansdigitaal.nl/steun-thuiszitters

Portretten van 'thuiszitters': wat maken deze verhalen zichtbaar?

De verhalen in deze bundel gaan niet over uitzonderingen of individuele pech. Zij laten zien wat er gebeurt wanneer een onderwijssysteem onvoldoende recht doet aan de verschillen tussen kinderen.

De kinderen in deze portretten verschillen in leeftijd, talenten, ondersteuningsbehoeften en achtergronden. Sommigen hebben een medische aandoening, anderen zijn hoogbegaafd, autistisch, prikkelgevoelig, worden gepest, voelen zich niet veilig op school of hebben een taalontwikkelingsstoornis. Sommigen zitten al lange tijd thuis, anderen balanceren voortdurend op de rand van uitval of vallen na een terugkeer naar school opnieuw uit.

Een onderwijssysteem wat uitgaat van het gemiddelde kind

Toch vertellen deze portretten uiteindelijk hetzelfde verhaal. Niet omdat deze kinderen dezelfde hulpvraag hebben, maar omdat zij allemaal vastlopen in een onderwijssysteem dat uitgaat van wat voor de meeste kinderen werkt: het 'gemiddelde kind'. Er is te weinig ruimte voor maatwerk, diversiteit, flexibiliteit en passende ondersteuning. Bovendien worden kinderen, ouders én leraren regelmatig geconfronteerd met onnodige regels, procedures en andere obstakels die deelname aan onderwijs juist bemoeilijken, terwijl het systeem die deelname mogelijk zou moeten maken.

Daarbij ligt de nadruk nog te vaak op schoolgang en aanwezigheid, in plaats van op wat een kind nodig heeft om zich veilig te kunnen ontwikkelen, mee te doen en tot leren te komen. Daardoor ligt de focus te vaak op het aanpassen van het kind aan het systeem, in plaats van op het creëren van de randvoorwaarden die nodig zijn om het onderwijs aan te laten sluiten bij wat een kind nodig heeft.

Duizenden verschillende verhalen, maar structurele patronen

In Nederland gaat het volgens een onderbouwde schatting inmiddels om minstens 70.000 kinderen die langer dan drie maanden thuiszitten zonder passend onderwijs. Achter dat cijfer gaan duizenden verschillende verhalen schuil, maar steeds opnieuw zien we dezelfde structurele patronen terug.

Dat raakt aan fundamentele kinderrechten. Ieder kind heeft recht op onderwijs, ontwikkeling en participatie. Daarbij moet het belang van het kind altijd de eerste overweging zijn. Niet de aanwezigheid in een schoolgebouw zou centraal moeten staan,

maar de vraag wat een kind nodig heeft om zich te kunnen ontwikkelen en mee te doen. Dat vraagt om een verschuiving van de huidige nadruk op leerplicht naar het realiseren van het leer- en ontwikkelrecht van ieder kind.

Samenhangend geheel van randvoorwaarden

Een onderwijssysteem dat recht doet aan de verschillen tussen kinderen vraagt om een samenhangend geheel van randvoorwaarden. Denk aan passende ondersteuning, ruimte voor maatwerk, deskundige professionals, een veilige leeromgeving, voldoende flexibiliteit en een goede samenwerking tussen onderwijs, zorg en gemeenten. Deze opsomming is zeker niet volledig, maar maakt wel duidelijk dat het verbeteren van één afzonderlijke randvoorwaarde onvoldoende is. Het gaat niet om één maatregel, maar om een samenhangend systeem waarin alle randvoorwaarden op orde zijn. Alleen dan kunnen kinderen daadwerkelijk blijven deelnemen aan onderwijs, zich blijven ontwikkelen en wordt uitval voorkomen.

Juist door die samenhangende randvoorwaarden kunnen veel meer kinderen blijven deelnemen aan onderwijs en zich blijven ontwikkelen. Dat is niet alleen beter voor kinderen en gezinnen, maar voorkomt ook dat later veel zwaardere ondersteuning nodig is en de maatschappelijke kosten verder oplopen.

Structureel probleem

Deze verhalen zijn daarom geen verzameling persoonlijke ervaringen. Ze maken zichtbaar dat de problemen niet incidenteel zijn, maar structureel. Niet de kinderen lopen vast, maar een onderwijssysteem dat onvoldoende aansluit bij wat zij nodig hebben.

Op de volgende pagina's maak je kennis met enkele van hen. Hun verhalen verschillen, maar samen maken zij zichtbaar waarom fundamentele veranderingen nodig zijn om een onderwijssysteem te realiseren waarin het recht op onderwijs, ontwikkeling en participatie daadwerkelijk wordt gewaarborgd, het belang van het kind centraal staat en niet de leerplicht, maar het leer- en ontwikkelrecht van ieder kind het uitgangspunt vormt.

Siem

Bijna elf jaar. Twee orgaantransplantaties, en een schoolsysteem dat geen plek voor hem vond.

Siem thuis

Een jongen met te veel diagnoses voor één hokje

Siem is bijna elf jaar oud. Hij is geboren met een zeldzame, ernstige metabole ziekte die volgens zijn moeder Annemarie van Overveld vrijwel alles in zijn leven bepaalt. De ziekte bracht ernstige orgaanschade met zich mee; Siem heeft inmiddels twee orgaantransplantaties achter de rug. Daarnaast heeft hij een verstandelijke beperking, een spraakstoornis en autisme. 'Hij heeft heel veel diagnoses en hulpvragen, eigenlijk op het hele spectrum van het leven,' zegt Annemarie. Het gaat niet om één probleem met een duidelijk hokje, maar om een jongen wiens situatie zich niet makkelijk laat vangen in bestaande categorieën.

Zijn dagen draaien om een voortdurend zoeken naar balans. Voeding, vocht, medicatie en calorie-inname moeten dag in dag uit worden afgestemd op wat hij doet, hoe warm

het is en hoe zijn lichaam reageert. 'Het is echt een scheikundig samenspel,' zegt Annemarie. Het vraagt vrijwel 24 uur per dag toezicht en handelen. Tegelijk is Siem een jongen die wil spelen, bewegen en contact maken, mobiel, nieuwsgierig, sociaal. Maar hij is ook snel moe, reguleert prikkels moeilijk en is afhankelijk van intensieve verpleegkundige zorg.

Op zoek naar een plek tussen andere kinderen

Al toen Siem twee jaar was, begon Annemarie te zoeken naar een peuterspeelzaal of opvang, niet voor iets ongewoons, maar voor wat voor de meeste kinderen vanzelfsprekend is: tussen andere kinderen zijn. Het bleek in de praktijk steeds opnieuw onmogelijk. Reguliere opvang kon de verpleegkundige zorg die hij nodig had niet bieden. Een medisch kinderdagverblijf was dan weer bedoeld voor kinderen met veel zwaardere beperkingen, voor de mobiele, spelende Siem paste dat niet. Via een revalidatiecentrum, spraak-taalzorg en andere organisaties kwam steeds dezelfde conclusie terug: 'Hij was te complex, niet enkelvoudig genoeg, de logistiek viel niet te regelen, of hij oversteeg juist de doelgroep,' zegt Annemarie.

Uiteindelijk regelde zij het zelf: ze benaderde gewone kinderopvanglocaties met de vraag of Siem daar een paar uur per week kon komen spelen, met een verpleegkundige aan zijn zijde, gefinancierd via een persoonsgebonden budget. Dat lukte, twee keer per week een uur.

Later ontstond er een mogelijkheid in een andere gemeente: een samen-naar-schoolklas, een zorgklas binnen een basisschool waar kinderen met en zonder beperking elkaar ontmoetten. Voor het eerst leek er iets te ontstaan dat min of meer werkte. Siem bleef er uiteindelijk vijf jaar, al was dat vooral op papier. Hij was vaak afwezig door ziekte, ziekenhuisopnames en medische afspraken, en in zijn laatste jaar maakte hij van de honderden geïndiceerde uren nog geen twintig procent daadwerkelijk gebruik. 'Wij als ouders vingen alles op,' zegt Annemarie, 'want alles was onplanbaar en ad hoc, zo werken organisaties en zzp'ers niet.'

Tachtig tot negentig procent van de tijd thuis

Door zijn verminderde weerstand na de transplantaties is Siem extra vatbaar voor infecties. Gaan er kinderziektes rond op school, dan blijft hij thuis om een ziekenhuisopname te voorkomen. Valt de verpleegkundige begeleiding uit, dan gaat hij ook niet, de school kan die zorg niet zelf bieden. Daarbovenop komen alle medische afspraken en behandelingen nog. 'Hij zat tachtig tot negentig procent van de tijd thuis,' zegt Annemarie. 'En overal waren wij achterwacht.'

In 2023 verandert er iets blijvend. Tijdens een schooldag raakt Siem betrokken bij een incident met een andere leerling: hij wordt vastgepakt, tegen een kast geduwd en geconfronteerd met harde, overweldigende prikkels. Daarna wil hij niet meer terug. Er

worden voorzichtige stappen gezet om dat weer op te bouwen, wennen, korte bezoeken, videocontact, maar de weerstand verdwijnt niet. School is voor Siem een plek geworden waar spanning en angst aan kleven. Hij ontwikkelt zelfs sociale angst richting kinderen in het algemeen. 'Gelukkig is dat nu redelijk weg, door alleen nog maar positieve ervaringen te arrangeren,' zegt Annemarie.

Niemand die naast ons kwam staan

Annemarie klopte intussen overal aan: bij het samenwerkingsverband, de gemeente, de landelijke onderwijszorgconsulent. Er volgden gesprekken, veel gesprekken, maar concrete oplossingen bleven uit. 'De conclusie van de consulent was: het aanbod is te karig, het is er niet, en ver reizen woog voor ons niet op tegen dat ene uurtje dat Siem het volhield.' Wat haar het meest is bijgebleven, is wat ontbrak: 'Niemand is naast ons komen staan om echt Siems belang te behartigen. Men is bezig met protocollen, richtlijnen en regels over wie waarvoor verantwoordelijk is.' Ze verzucht: 'De tijd tikte verder en zo gebeurde er maanden, jaren helemaal niets.'

Ondertussen draagt het gezin de volle last. Annemarie kan niet meer werken en is fulltime thuis bij Siem; haar man heeft zijn baan teruggebracht naar twee dagen per week. Op een gegeven moment krijgt Siem nierfalen, zijn vader doneert een nier. 'Wij gaan soms echt stuk,' zegt Annemarie. 'Dit kost zoveel energie en zoveel tijd.' Zelfs de administratie biedt geen rust: op een dag ontdekken Annemarie en haar man bij toeval dat Siem, zonder dat zij het wisten, van school is uitgeschreven en als absoluut verzuim staat geregistreerd. 'En ook nu weer is opvallend dat niemand, zelfs de leerplicht en het betrokken samenwerkingsverband niet, ons hiervan op de hoogte stelt,' zegt Annemarie. 'Siem wil en kan niet terugkeren naar diezelfde school, dat staat vast, maar het mag wettelijk niet. En het gebeurt wel, en niemand geeft ons antwoorden.'

Hoe het nu gaat

Omdat structurele steun uitblijft, richten Siems ouders zich vooral op wat zij zelf kunnen organiseren: therapieën, activiteiten en contactmomenten in kleine stukjes, muziektherapie, spel, uitstapjes, alles afgestemd op wat Siem op dat moment aankan. 'Het is second best,' zegt Annemarie, 'want het is afhankelijk van onze inspanningen en goodwill. Maar het biedt wel rust en overzicht.'

Over de toekomst durft ze weinig te zeggen. 'Ik heb geen idee hoe de toekomst eruitziet. We hobbelen maar een beetje door en leven met de maanden.' Medische ingrepen, veranderende wetgeving en straks de overgang naar de volwassenenzorg maken veel onzeker. Wat voor haar wel vaststaat: 'Die kinderen verdienen het gewoon allemaal, een waardig leven, met participatie, ontwikkeling, welzijn en zingeving, zoals we dat ook voor gezonde mensen hebben afgesproken. Maar onze systemen maken dat soms juist onmogelijk.'

Wat nodig was

- Zorg als vertrekpunt, met onderwijs dat daar flexibel om heen wordt georganiseerd, niet andersom.
- Leerrecht in plaats van leerplicht: ruimte om goede momenten te benutten, ook als die onvoorspelbaar zijn.
- Één aanspreekpunt dat naast het gezin staat en het belang van het kind behartigt, in plaats van losse loketten en protocollen.
- Kruisbestuiving tussen zorg en onderwijs mogelijk maken, zoals een leerkracht die een paar ochtenden per week aansluit op een zorglocatie, een idee dat Annemarie zelf aandroeg en dat strandde op systemen die zorg en onderwijs gescheiden houden.
- Geen extra fortuin nodig: vooral organisatorische ruimte en bereidheid om buiten de bestaande hokjes te denken.

Giuliette

Vijftien jaar. Hoogbegaafd en autistisch, een combinatie die haar al vanaf groep nul buiten beeld bracht.

Giuliette met haar moeder Carolina

Vanaf dag één anders

Giuliette is vijftien jaar en zit inmiddels een jaar thuis. Volgens haar moeder Carolina ging het al fout vanaf de eerste schooldag: 'Vanaf dag één dat ze een voet in school zette.' Giuliette is hoogbegaafd en kreeg later de diagnose autisme, een combinatie die haar al vroeg buiten beeld brengt. Ze loopt ver vooruit op leeftijdsgenoten, maar de overprikkeling en de vastlopers die daaronder schuilen, worden lange tijd niet herkend.

Op school moet Giuliette verplicht beginnen in groep nul. Terwijl andere kinderen er puzzels van vier of vijf stukjes leggen, maakt ze thuis puzzels van honderd stukjes. Carolina ziet op een dag hoe haar dochter in de klas haar puzzel omdraait, op zoek naar nog wat uitdaging. Het is voor haar het moment waarop duidelijk wordt: dit gaat niet werken. Ze vraagt of Giuliette naar groep één mag, bij kinderen die ze al kent van de peuterspeelzaal en gym. Dat kan niet. Hier begint voor Carolina het gevoel dat er niet naar het kind zelf wordt gekeken, maar naar wat bij een bepaalde leeftijd hoort.

Een talent dat zich moet verbergen

Ook later op de basisschool blijft die mismatch zichtbaar. Er komt een plusgroep, maar in de praktijk biedt die geen echte uitdaging. Thuis laat Giuliette allang zien wat ze kan: ze schrijft al jong, tekent nauwkeurig en denkt verder dan haar leeftijdsgenoten. Carolina merkt dat ze zich daarvoor bijna begint te schamen, niet uit gebrek aan trots, maar uit angst voor het etiket 'die moeder die denkt dat haar kind uitzonderlijk is'.

In groep één en twee neemt de spanning toe. Giuliette wordt gedoogd, maar niet echt opgenomen in de groep. Soms moet Carolina haar achterlaten terwijl ze in paniek probeert weg te vluchten. Ze probeert van alles, gesprekken, extra werk, een andere groep, een rustruimte, maar wat zij aandraagt 'kan niet' of 'past niet', of afspraken worden simpelweg niet nagekomen. Als Giuliette haar hand opsteekt in de klas, krijgt ze soms te horen: 'Ja, jij zal het wel weer weten.'

Pas in groep acht komt de diagnose autisme, iets wat Carolina, die zelf in de jeugdzorg werkte en als remedial teacher op scholen stond, al veel eerder vermoedde. Maar autisme werd destijds vooral herkend bij jongens; een hoogbegaafd meisje met andere copingstrategieën paste niet in het gangbare beeld.

Het zwarte gat

Een school voor hoogbegaafde kinderen lijkt daarna een uitkomst. Giuliette zit eindelijk tussen kinderen die minder opvallend 'anders' zijn. Maar ook hier loopt iets wezenlijks mis: de leerkrachten zijn zelf niet hoogbegaafd en slagen er niet in haar te leren hoe ze moet leren.

De overstap naar de middelbare school begint hoopvol, Giuliette krijgt begeleiding en het lijkt goed te gaan. Tot die begeleiding wegvalt door zwangerschapsverlof. Er komt geen vervanging, en Carolina wordt daar niet over geïnformeerd. Pas maanden later ontdekt ze dat haar dochter al die tijd zonder ondersteuning heeft gezeten. Giuliette zit dan diep in een zwart gat.

Ook de structuur op school helpt niet: roosters kloppen niet, studiewijzers hebben telkens een andere opzet, vol overbodige informatie. Vaak wordt iets in vijf minuten uitgelegd, waarna leerlingen zelfstandig op de computer verder moeten, voor Giuliette te weinig houvast om aan opdrachten te beginnen. Één les blijft haar juist bij: een docent die alles op het bord uitlegde, zodat ze kon meeschrijven. Zulke lessen zijn uitzonderingen. Als ze overprikkeld raakt, wordt ze uit de klas gehaald, soms juist op momenten waarop er iets verbindends gebeurt, zoals een schoolfoto. Ze staat dan niet op de foto. Het hardst komt dat gevoel van uitsluiting binnen bij de schoolreis naar Londen. Giuliette wil dolgraag mee. Carolina biedt aan zelf mee te reizen, extra begeleiding te regelen, niets helpt. Het antwoord blijft nee.

Wat thuis zichtbaar wordt

Thuis is goed te zien hoe diep de schoolervaringen ingrijpen. Zolang school geen onderwerp is, is Giuliette vaak vrolijk. Valt het woord school, dan slaat de stemming om. Al jong vertoont ze stresssignalen: als peuter trekt ze haren uit haar hoofd, waardoor ze aan de ene kant kort haar heeft en aan de andere kant lang. Carolina begrijpt dat pas later.

Op een gegeven moment moeten Carolina en haar man haar onder dwang naar school brengen. Ze schopt, trapt, wil de auto niet in. 'Ik ga liever dood dan dat ik naar school moet,' zegt Giuliette, een uitspraak die ze al deed toen ze vier jaar oud was. Het vertrouwen in school is dan volledig verdwenen.

De prijs die het gezin daarvoor betaalt is hoog. Carolina was zelfstandig ondernemer, maar kon dat niet volhouden. 'Ik kon niet eens 32 uur werken, of halve dagen, want er wordt altijd gebeld, door school of door Giuliette.' Moeder en dochter raken samen in een burn-out.

Hulp die er was, maar niet werd ingezet

Via BOBA (Begeleiding Op Basis van Analyse) wordt Giuliette geobserveerd in de klas. Daaruit blijkt dat ze vooral moeite heeft om aan opdrachten te beginnen, omdat die te onduidelijk zijn. De BOBA had haar tot acht uur per week mogen ondersteunen, ook op school, maar daarvan wordt geen gebruik gemaakt. Alleen de observatie vindt plaats. De school verklaart zich uiteindelijk handelingsverlegen.

Al in het eerste jaar van de middelbare school nam Carolina zelf contact op met de leerplichtambtenaar, omdat ze voelde dat het niet goed ging. Het antwoord: 'Kom maar terug als ze uitvalt.' Er werd niets ondernomen tot het daadwerkelijk misging.

Giuliette nu

Giuliette ziet een terugkeer naar school niet meer zitten. Recent kwam er via School Zonder Muren een nieuw idee in beeld, gekoppeld aan een zorgboerderij, lessen volgen, taken uitvoeren, dieren voeren. Carolina worstelt daarmee: haar dochter is niet minder intelligent, ze leert anders. Maar in hetzelfde gesprek hoort ze ook iets dat wél raakt aan wat Giuliette nodig heeft: hulp bij plannen en leren leren.

Ondertussen ontwikkelt Giuliette zich op haar eigen manier. Ze heeft een droom: stemacteur worden. Ze volgt workshops bij InterActing, improvisatietheater voor jongeren met autisme, en blijkt daar talent voor te hebben, zoveel dat Carolina de stem van haar eigen dochter soms niet herkent in de rollen die ze inspeekt. De toekomst is nog open. Maar de school zoals Giuliette die heeft gekend, hoort daar voorlopig niet bij.

Wat nodig was

- Duidelijkheid en voorspelbaarheid: roosters die kloppen, studiewijzers zonder overbodige informatie, heldere kaders in plaats van open opdrachten.
- Begeleiding die er ook werkelijk is, met vervanging bij uitval, en ouders die op de hoogte worden gehouden.
- Eerdere en serieuzere herkenning van autisme bij meisjes, niet alleen het beeld dat nu vooral bij jongens past.
- Inzetten van ondersteuning die al was toegekend (de acht uur via BOBA) in plaats van die onbenut te laten.
- Eerder ingrijpen, niet wachten tot een kind al is uitgevallen voordat er hulp komt.

Liam

Eenentwintig jaar. Autisme, angst en genderdysforie, en meer dan dertig organisaties die niet de juiste plek bleken.

Liam met zijn ouders

Ruim dertig organisaties, en toch alleen

Liam is eenentwintig jaar. Hij heeft autisme, angstklachten en genderdysforie. Zijn moeder Maartje vertelt niet alleen het verhaal van haar zoon, maar ook van een jarenlange zoektocht waarin onderwijs én zorg steeds opnieuw tekortschoten. 'We hebben meer dan dertig verschillende organisaties gehad in de afgelopen jaren,' zegt ze: onderzoeken, therapieën, dagbehandeling, dagbesteding, medicatie. 'Hij is vastgelopen in zowel het onderwijs als de zorg.'

Een jongen die huilend naar school moet

De problemen beginnen al op de basisschool. In groep 3 merken zijn ouders dat er iets speelt: Liam gaat huilend naar school en Maartje moet hem letterlijk de klas in duwen. Er volgt een schoolwissel, ze verhuizen er zelfs voor. Op een kleine dorpsschool, met kleine klassen en vaste juffen, gaat het beter. Tot de school fuseert en de klassen groter

worden: Liam stort opnieuw in. Achteraf denkt Maartje dat hij toen al een autistische burn-out had, al wisten ze nog niet dat autisme meespeelde.

In groep 7 krijgt Liam een depressie en suïcidale gedachten. Zijn ouders wisselen opnieuw van school, bewust, ondanks dat het nog maar anderhalf jaar tot eind groep 8 is. Ook op de nieuwe school, met een vaste juf vijf dagen per week en goede structuur, moet Maartje hem nog elke dag huilend naar binnen brengen en zich losmaken uit zijn handen. 'Liam had echt zo'n moeite om letterlijk de drempel over te gaan.'

Speciaal onderwijs, zelf georganiseerd

De overstap naar het voortgezet speciaal onderwijs moeten zijn ouders grotendeels zelf regelen, inclusief het gevecht om de toelaatbaarheidsverklaring. Op de eerste VSO-school worden vanaf dag één afspraken niet nagekomen: er zou iemand bij de deur op hem wachten om hem naar binnen te helpen, maar er staat niemand. Hij komt niet eens binnen.

Op de tweede VSO-school zit Liam eerst drie maanden in een apart kamertje voordat hij de klas in durft. Zijn ouders regelen zelf, dagelijks een half uur, ambulante begeleiding om hem van de taxi naar binnen te helpen. 'Dat is toch absurd voor speciaal onderwijs?', zegt Maartje. De docenten zijn warm en bieden structuur, het gaat een tijd redelijk. Een behandelaar loopt mee de klas in om te kijken wat hij nodig heeft. Liam gaat vaak halve dagen, maar moet wel het volledige schooltempo volgen. Hij komt tot de derde klas. Dan verandert de school van aanpak: meer wisselende docenten, meer overstappen, meer prikkels, precies de randvoorwaarden die hem houvast gaven, verdwijnen.

Niemand zag het probleem

Liam staat vaak ziek gemeld en gaat halve dagen, geoorloofd verzuim, omdat de jeugdpsychiatrie daarmee instemt. 'Dan hoor je niets van leerplicht, maar daardoor gebeurt er dus ook niets,' zegt Maartje. Zijn ouders moeten zelf voortdurend aan de bel trekken: ze schakelen zelf een onderwijsconsulent in en benaderen zelf leerplicht. Op school is Liam rustig, hij is er niet, of hij zit huilend op de wc. 'Niemand zag het probleem,' zegt Maartje. 'Soms dachten we: had hij maar met stoelen gegooid, dan werd het gezien.'

Het moment waarop zijn ouders besluiten te stoppen met school komt niet uit de lucht vallen, maar als het einde van een lange afbraak. Liam gaat dan elke dag huilend naar school en kan na twee uur huilend weer worden opgehaald. Thuis lag hij als 'een hoop ellende' op de bank. 'Je ziet je kind verpieteren,' zegt Maartje. Uiteindelijk hakken ze de knoop door. 'Er was opluchting, maar het was ook rouw', opluchting omdat de dagelijkse strijd stopt, rouw omdat ze ook iets opgeven: de route naar een diploma, naar gewoon meedoen op de manier die voor anderen vanzelfsprekend is.

Wat het van het gezin vraagt

Voor Maartje zelf is de impact enorm. Ze krijgt twee burn-outs en maakt uiteindelijk andere keuzes in haar werk, omdat de combinatie niet meer te volhouden is. 'Mijn hele leven draait om het goed te laten gaan met mijn zoon.' Ze beschrijft ochtenden met buikpijn, de spanning of het deze keer wél zou lukken om hem naar school te krijgen, en daarna het huilend van het schoolplein lopen. 'Voor mijn gevoel had ik er al een werkdag opzitten. Maar dan moest ik nog beginnen.'

Wat misschien het hardst aankomt, is wat ze zegt over hoe ze het uiteindelijk wél redden: door haar eigen netwerk in de jeugdzorg in te zetten. 'Omdat ik in de zorg zit en mijn man in het onderwijs, weten wij hoe het speelveld werkt. Maar al die ouders die dat niet hebben, wat dan? Je verzuipt toch in hoeveel je moet uitzoeken en weten. Het is echt een fulltime baan erbij.' Het gevoel dat blijft hangen: 'Het voelde en voelt nog steeds heel alleen.'

Hoe het nu gaat

Liam heeft nu een vorm van dagbesteding die beter bij hem past: drie ochtenden per week, op een plek die kijkt naar wat hij nodig heeft, waar zijn moeder de eerste keren gewoon mee mocht. Daarnaast hebben zijn ouders zelf een plan gemaakt met kleine doelen, koken, vrienden ontmoeten, reizen met het ov, gevierd met zelfgemaakte 'diploma's', zodat ook Liam succeservaringen opdoet. Hoewel Liam inmiddels niet meer leerplichtig is, blijft de zoektocht naar passende zorg ingewikkeld. Die passende plek hebben ze nog altijd niet gevonden.

Voor Maartje is dat niet alleen praktisch, maar ook een manier om het zelf vol te houden. 'Als ik die lichtpuntjes niet meer zag, zag niemand ze meer.' Vanuit die ervaring schreef ze een boek (Onzichtbare parels, dat in september uitkomt) en geeft ze trainingen aan andere ouders. Niet omdat zij het antwoord heeft, zegt ze, maar omdat ze weet hoe alleen het voelt als je alles zelf moet uitvinden.

Wat nodig was

- Een bekend gezicht aan de deur dat hem welkom heet, en ruimte om rustig te landen in plaats van stipt te moeten starten.
- Één vaste vertrouwenspersoon en een buddy in de klas, niet als luxe, maar als basisvoorziening.
- Vooraf weten wat er verandert: een andere juf, een ander programma.
- Minder vakken, meer spreiding, een ander tempo en minder druk rond toetsen en diploma's, passend bij wat haalbaar is.
- Eerder serieus nemen van signalen die niet luid zijn, een kind dat stilletjes lijdt, vraagt evenveel aandacht als een kind dat zich luid laat zien.
- Steun die niet afhankelijk is van het toevallige netwerk of beroep van de ouders.

Sophie

en haar broer Tim

Vijftien jaar, slim en gevoelig, in een gezin waarin het onderwijssysteem twee heel verschillende kinderen op twee heel verschillende manieren liet vallen.

Sophie

Een meisje dat denkt over de wereld

Sophie is veertien jaar. Volgens haar moeder Marieke is ze een slim en gevoelig meisje, met kenmerken van hoogbegaafdheid. Ze denkt veel na over wat er in de wereld gebeurt en is daar sterk gevoelig voor, maar is tegelijk gevoelig voor de prikkels en de sociale dynamiek in de klas. Sophie is een serieus meisje, loopt cognitief en (sociaal-) emotioneel voor op leeftijdsgenoten en ervaart daardoor minder aansluiting met hen.

‘Zij voelt zich niet veilig op school,’ zegt Marieke. Die tegenstelling loopt door haar hele verhaal: het lukt Sophie niet om mee te draaien in het schoolsysteem, maar ze blijft wel leren. Ook terwijl ze thuiszit, maakt ze toetsen en doet ze haar schoolwerk. ‘Ze haalt alleen

maar goede cijfers, bovengemiddeld nog steeds, zonder dus een les te volgen op school.'

Opleven, uitvallen, opnieuw proberen

Sophie's schoolloopbaan laat een patroon zien van opleven, uitvallen en opnieuw proberen. In groep 8 bloeit ze dankzij een thuiszittersinitiatief weer wat op. Ze maakt haar Cito-eindtoets en stroomt door naar een reguliere middelbare school, in een Back-up-klas, voor leerlingen voor wie het niet lukt volledig mee te draaien in de lessen. Daar haalt ze goede cijfers en pakt ze het ritme snel weer op na korte uitval. Aan het eind van dat jaar volgt zelfs een havo/vwo-advies.

Toch is de basis kwetsbaar. Sophie leert snel, maar wordt niet voldoende uitgedaagd. Tegelijk trekt ze zich de sfeer in de klas sterk aan, gedrag van andere leerlingen, hoe ze met elkaar omgaan. Haar moeder vat dat samen als de druk om te voldoen aan 'het perfecte plaatje': je aanpassen, voorbeeldig zijn, leuk gevonden worden.

De coronaperiode speelt een sluipende rol. Tijdens de lockdown kan Sophie thuis schoolwerk doen, en merkt hoeveel fijner dat voor haar is dan de hele dag in de klas. Toen de scholen weer opengingen, bleek de stap terug veel groter dan verwacht. 'Van de rust thuis terug naar een drukke klas, dat ging gewoon niet,' zegt Marieke. Vanaf dat moment raakt school steeds sterker verbonden met angst en blokkade.

Een burn-out die niemand zag

Het echte breekpunt komt in havo 2, als Sophie opnieuw thuis komt te zitten, december 2024. Er volgen nog pogingen om terug te keren, de laatste in september 2025, maar telkens loopt het na korte tijd opnieuw stuk door overbelasting.

Achteraf kijkt haar moeder er anders naar. 'Sophie heeft, nu we erop terugkijken, een burn-out gehad die niet gezien en behandeld is.' Doordat die burn-out te lang onopgemerkt bleef, gleed ze in een depressie. 'Sophie heeft een schooltrauma, wat nooit geheeld en nooit goed behandeld is.' Lange tijd werd op school vooral gestuurd op aanwezigheid: ze mocht geen achterstand oplopen. Pas op de middelbare school bleek het tegenovergestelde van wat was aangenomen, geen achterstand, maar een ontwikkelingsvoorsprong.

Wat er gebeurde toen het echt misging

In de periode dat Sophie uitvalt, is het gezin ontwricht. Ze krijgt paniekaanvallen, trilt fysiek, kan niet meer goed denken. 'De angst nam haar volledig over,' zegt Marieke. Sophie liep ook weg van huis: 'We waren haar dan echt kwijt en dat was heel spannend.' Kwam ze in de buurt van school, dan wilde ze alleen nog vluchten. Er ontstonden suïcidale gedachten, bij Sophie, en op een ander moment ook bij haar broer. 'Je weet

niet of je kind veilig is... dat is een immens naar gevoel,' zegt Marieke, die intussen ook nog moest blijven werken. Ze spreekt over schuldgevoel: dat ze, na veel wikken en wegen, soms toch voor haar werk koos in plaats van thuis te blijven.

In december 2020 raakt Marieke zelf burn-out. 'Ik had alles gegeven, in mijn werk en in de begeleiding van mijn twee kinderen die vastliepen op school.' Ze herstelt te kort en te snel, en zegt nu dat ze daar nooit helemaal van is bijgekomen.

Wat het extra zwaar maakt, is het gevoel er alleen voor te staan. Lang dacht Marieke dat zij de enige was met een kind voor wie het onderwijs niet passend was, totdat ze het woord thuiszitter ontdekte, en hoorde dat er op de school van haar kinderen meer leerlingen waren vastgelopen. 'Dat is ook niet eerlijk: thuiszitters betreft een steeds grotere groep kinderen, het is geen individueel probleem. Er moet echt naar het onderwijssysteem gekeken worden.'

Ook de manier waarop met vertrouwelijke informatie wordt omgegaan, raakt het gezin direct. Het verslag van Sophie, met daarin gevoelige details over haar overbelasting tijdens corona, belandde via school bij een middelbare school waar ze zich aanmeldde. Die school wees haar af: ze konden de zorg niet bieden die in het verslag stond. 'Maar Sophie kreeg gewoon geen enkele kans,' zegt Marieke.

Hetzelfde gezin, een ander kind: Tim

Tim is elf en heeft, in tegenstelling tot zijn zus, nooit echt thuisgezeten, maar het heeft maar weinig gescheeld. Hij bezocht eerst gespecialiseerd onderwijs (cluster 2) vanwege een taalontwikkelingsstoornis, en zat daar volgens zijn moeder 'enorm op zijn plek'. Na anderhalf jaar moest hij daar weg, omdat zijn woordenschat en zijn Cito-score te goed waren voor de doelgroep.

Op de reguliere basisschool die daarna volgde, begrepen Tim en zijn leerkracht elkaar niet. 'Zijn leerkracht was elke dag boos op Tim, maar ook boos op ons,' zegt Marieke. Tim voelde zich voortdurend onbegrepen, wist niet wat hij verkeerd deed, en wilde alleen nog vluchten of weglopen. Op zijn zesde was hij zo wanhopig dat hij van een muurtje af wilde springen, 'omdat hij het leven niet meer leuk vond.' Een psychologisch onderzoek volgde, met als uitkomst autisme en adhd. Marieke twijfelt inmiddels aan die diagnose; ze ziet nu vooral kenmerken van hoogbegaafdheid.

Tim ging terug naar gespecialiseerd onderwijs, dit keer cluster 4, en kreeg Ritalin. Op een gegeven moment ging het mis: hij werd onhandelbaar, brutaal en agressief. 'De pillen namen hem over,' zegt Marieke. Toen de psychiater nog meer medicatie en antipsychotica wilde voorschrijven, besloot zij zelf te stoppen met alle medicatie. 'Vanaf dat moment hadden we ons kind weer terug.'

Toch bleef school zwaar: drukke klassen, strenge leerkrachten, en voor Tim het gevoel dat school een gevangenis was, 'geen zuurstof, geen ruimte om te ademen.' Zijn ouders

gingen op zoek naar een school waar hij zichzelf mocht zijn, maar liepen tegen iets fundamenteelers aan: 'Geen enkele school wil een kind van cluster 4 onderwijs overnemen met een diagnose autisme en adhd. Als een kind eenmaal in het hokje zit, komt het kind er eigenlijk niet meer uit.'

Inmiddels gaat het met Tim, in groep 7, goed: hij heeft een leerkracht die er vijf dagen per week is en bij wie hij zich op zijn gemak voelt. 'Het gaat fantastisch, en het geeft ons even rust.' Maar de overstap naar het voortgezet onderwijs ligt voor hem nog open, en zijn moeder vreest dat de zoektocht naar een passende plek opnieuw moeizaam zal zijn.

Hoe het nu gaat

Het gaat inmiddels beter met beide kinderen, zolang ze thuis zijn. Sophie doet schoolwerk, wandelt veel met haar moeder, en doet dingen waar ze goed in is zodat ze ook weer trots op zichzelf kan zijn. 'Dan maar niet naar school,' zegt Marieke. 'Dan doen we het op een andere manier.'

Toch is de schade niet weg. Sophie durft nog niet alleen te fietsen of ergens naartoe te gaan; maakt ze een toets op school, dan wil ze dat haar ouders meegaan. 'Er is nog steeds schade,' zegt haar moeder. Sophie wil later bioloog worden en blijft dus graag leren, alleen past de route daarheen voorlopig niet in de vorm van onderwijs zoals ze die kent.

Voor Marieke is wel duidelijk waar het op neerkomt: 'Als Sophie een fijne plek op school had gehad, dan was ze nooit bij de GGZ terecht gekomen, dan had ze nooit zorg nodig gehad. Nooit.'

Wat nodig was

- Eerder onderkennen en behandelen van overbelasting en burn-out bij kinderen, niet wachten tot een kind volledig is uitgevallen voordat er hulp komt.
- Vertrouwelijke informatie, zoals een ontwikkelingsperspectiefplan, niet automatisch laten meereizen naar een volgende school zonder dat ouders volledig overzien wat de gevolgen daarvan kunnen zijn.
- Geen vaste koppeling tussen diagnose en schooltype: een kind dat eenmaal in gespecialiseerd onderwijs zit, moet ook weer terug kunnen naar regulier onderwijs als dat passender is.
- Terughoudendheid en goede begeleiding bij medicatie als reactie op gedrag, met serieuze aandacht voor bijwerkingen.
- Erkenning dat schooltrauma en burn-out bij kinderen net zo reëel zijn als bij volwassenen, met ruimte om daarvan te herstellen zonder constante druk op aanwezigheid.
- Niet bij voorbaat de oorzaak bij het gezin zoeken: twee kinderen, één gezin, twee totaal verschillende manieren waarop het systeem hen niet paste.

Lucas

Elf jaar. Een leergierig kind dat vrienden wil en wil leren maar al bijna drie jaar geen school heeft, niet bij gebrek aan wil, maar bij gebrek aan een systeem dat hem een plek gunt.

Lucas leest de kinderrechten voor

Een vrolijk jongetje dat de wereld wil begrijpen

Lucas is elf jaar oud. Hij is vrolijk, leergierig, sociaal, een jongetje dat vrienden wil hebben, wil spelen en wil leren. Maar al bijna drie jaar heeft hij geen school. Niet omdat hij dat niet wil. Niet omdat zijn ouders Debby van de Ven-Sieben en Jordy Sieben het niet hebben geprobeerd. Maar omdat school na school hem heeft geweigerd, en omdat een systeem dat hem hoort te beschermen hem steeds opnieuw buiten beeld heeft gehouden.

‘Hij leeft eigenlijk een volwassen leven,’ zegt zijn moeder Debby. Want Lucas hoort alles: de gesprekken over rechtszaken, over samenwerkingsverbanden, over TLV-aanvragen die vol fouten staan. Niet omdat zijn ouders hem bewust erin betrekken, maar omdat het

niet anders kan. Er is geen kinderleven naast de strijd. Er is alleen de strijd. 'Het is gewoon een vechtsport,' zegt zijn vader Jordy.

Jaren zonder diagnose

Lucas wordt geboren als een gezond kindje. Maar al rond zijn vijfde levensmaand beginnen de signalen: allergieën, groeiproblemen, een opvallende motorische achterstand. Artsen zoeken jarenlang naar een verklaring en vinden hem niet. Elke keer mist hij net een criterium. Op drieënhalf jaar heeft Lucas bij uitstapjes een buggy nodig; andere kinderen van zijn leeftijd lopen dan al makkelijk. Pas via een revalidatiearts na de academische ziekenhuizen wordt het eindelijk duidelijk: EDS, het Ehlers-Danlos Syndroom. Een erfelijke bindweefselaandoening. De specialist herkent het meteen. 'Ik herkende het ook bij mezelf', zegt Debby. De aandoening komt vermoedelijk al generaties in de familie voor: bij haar moeder en oma zijn kenmerken herkend, Debby heeft inmiddels een diagnose en Lucas kreeg in 2019 als eerste binnen de familie de diagnose.'

School begint, maar nooit echt

Als Lucas naar school gaat, is zijn medische situatie al complex. Op de peuterspeelzaal heeft hij extra ondersteuning vanwege zijn motorische achterstand, maar zelfs één dagdeel per dag is vaak te veel. Op de basisschool gaat hij halve dagen, is hij regelmatig ziek en mist hij veel door ziekenhuisbezoeken. Na de diagnose adviseert de arts dat de rolstoel ook op school gebruikt moet worden, ook in de pauze. De school heeft moeite met de uitvoering. De juf zegt: 'Ik weet niet hoe ik moet duwen en tegelijkertijd andere kindjes een hand geven.'

Dan breekt het voorjaar van 2020 aan. De arts is ondubbelzinnig: Lucas mag absoluut geen corona krijgen. Zijn lichaam kan de combinatie van infecties niet aan. Als hij corona krijgt, is de IC gegarandeerd. Het gezin gaat in volledige isolatie. Dat duurt uiteindelijk twee jaar.

Na de isolatie: een nieuwe klap

Tijdens de isolatieperiode doet Lucas zoveel als mogelijk mee met online lessen. Zijn ouders besluiten hem bewust een jaar langer te laten kleuteren. De ouders kiezen voor een schoolwissel omdat de samenwerking met de school moeizaam verloopt. De nieuwe school na de isolatie lijkt hoopvol. Maar aan het einde van het schooljaar van groep 3 volgt een mededeling die zijn ouders volledig overvalt: Lucas mag niet naar groep 4. Dit is nooit eerder besproken. Integendeel, er was gezegd dat hij gewoon met zijn klasgenoten mee mocht naar groep 4. Lucas is diep geraakt. In de nachten voor schooldagen krijgt hij nachtmerries; Lucas kan niet slapen van angst. In de vakantie is hij zijn vrolijke zelf. Na de vakantie begint de spiraal opnieuw. Op een ochtend na een

slechte nacht laten zijn ouders hem uitslapen. Hij gaat nooit meer terug. 'Dit was psychisch gewoon niet meer haalbaar.'

Een TLV vol fouten en deuren die sluiten

Dan begint het bureaucratische traject. School en samenwerkingsverband starten een TLVaanvraag, een toelaatbaarheidsverklaring voor speciaal onderwijs, zonder de ouders van tevoren te betrekken. Als ze het document te zien krijgen, schrikken ze: er staat onjuiste informatie in. Mensen worden vermeld als onderschrijvers die nooit zijn benaderd. Er staat een diagnose dyslexie in die nooit is vastgesteld. 'Dit is gewoon valsheid in geschrifte,' zegt Debby.

De ouders weigeren te tekenen. Dan volgt een harde mededeling van de directeur van de overkoepelende schoolorganisatie: 'Als jullie de TLV niet ondertekenen, mag Lucas na de zomervakantie niet meer terug naar school.' Ze tekenen uiteindelijk met de woorden 'onder protest en dwang'. Ze zetten bewust geen vinkje om informatie te laten delen vanwege de onjuiste informatie. De TLV wordt op die basis van het ontbrekende vinkje afgewezen. Daarna wordt exact hetzelfde document, met dezelfde fouten, eenzijdig opnieuw ingediend door school.

Op basis van dat document wordt Lucas bij school na school afgewezen. Één SBO-school zegt de andere kinderen niet te kunnen leren om bij de allergenen van Lucas vandaan te blijven. 'Geen enkel kind wordt geweigerd vanwege allergieën,' zeggen zijn ouders. Maar het antwoord blijft nee. Sinds 1 jaar is er geen TLV meer, maar recent is Lucas wéér afgewezen, bij de allerlaatste school uit de regio, ook al is er 100% één-op-één begeleiding gegarandeerd en betaald vanuit het jeugdteam. 'Die ondersteuning is kant en klaar geregeld. En dan nóg afwijzen.' Ze gaan twee keer naar de geschillencommissie. Beide keren: geen uitkomst. 'Dat valt niet onder onze taak.'

Er is niemand die het verandert', zegt Jordy. En: 'Als ik zijn tafeltje oppak en ik zet het aan de andere kant van de grens neer, dan zit Lucas in Duitsland en dan krijgt hij wel gewoon onderwijs, want dat is geregeld via de wereldschool.' De wanhoop was zo groot dat zijn ouders zelfs emigratie hebben overwogen. Dat bleek onmogelijk, omdat zij in een aangepaste woning wonen en dan geconfronteerd zouden worden met een verhuisboete van enkele tonnen.

Wat Lucas zelf zegt

Kort voor dit gesprek was Lucas in het nieuws: hij las de kinderrechten voor bij een nieuwsuitzending. Helder, zelfverzekerd. 'Die kinderrechten worden gewoon overtreden,' zei hij. Op de vraag wat hij het meest mist van niet naar school kunnen gaan, is zijn antwoord kort en raak: vrienden. Op de camping heeft hij soms leeftijdsgenoten om zich heen. Maar zijn ouders zien ook wat hij mist: de alledaagse conflictjes, het ruzie maken

en vijf minuten later samen verder spelen. Sociale vaardigheden die je alleen leert als je die regelmatig oefent. 'Dat kun je niet inhalen.'

Hoe het nu gaat

Lucas is bijna drie jaar zonder school. Zijn ouders zijn nooit gestopt met zoeken. Lucas leert intussen op zijn eigen manier. Engels heeft hij zichzelf bijgebracht. Maar wat hij wil is niet ingewikkeld: naar school, met vriendjes, gewoon meedoen.

'Er moet gewoon iemand verantwoordelijk zijn,' zegt Jordy. 'Al is het maar de minister van Onderwijs die zegt: jullie gaan dit gewoon regelen.' Zijn ouders hebben de stichting4lucas.nl opgericht voor noodzakelijke hulpmiddelen voor Lucas die niet (volledig) worden vergoed vanuit de Wmo, Jeugdwet of de Zorgverzekeringswet.

Wat ging er mis?

- Geen tijdige passende onderwijsplek. Na uitval op school lukte het ondanks jarenlange inspanningen niet om een nieuwe school te vinden.
- Uitschrijving zonder alternatief. Lucas werd uitgeschreven van zijn school, terwijl er nog geen andere passende onderwijsplek voor hem was geregeld.
- Een onzorgvuldig TLV-traject. De aanvraag voor speciaal onderwijs bevatte volgens de ouders feitelijke onjuistheden en werd zonder hun gelijkwaardige betrokkenheid opgesteld.
- Afwijzingen op basis van het dossier. Meerdere scholen wezen Lucas af, zelfs nadat volledige één-op-één begeleiding beschikbaar en bekostigd was.
- Geen onafhankelijke regie. Ouders liepen vast tussen school, samenwerkingsverband en verschillende procedures, zonder dat één partij verantwoordelijkheid nam voor een oplossing.
- Geen onderwijs terwijl de leerplicht bleef bestaan. Lucas zat uiteindelijk bijna drie jaar thuis, terwijl niemand ervoor zorgde dat zijn recht op onderwijs daadwerkelijk werd gerealiseerd.

Ana

Uitgevalen in het reguliere onderwijs, geslaagd via Staatsexamens en vastbesloten het onderwijs passender te maken.

Ana

Trouw aan zichzelf

Ana omschrijft zichzelf als trouw aan wie ze is en aan wat ze wil. Ze is gedisciplineerd en ambitieus: als ze ergens voor gaat, zet ze door. Tegelijk is ze perfectionistisch. Juist die combinatie hielp haar ver te komen, maar maakte het ook moeilijk om haar grenzen te bewaken in een onderwijssysteem waarin zij voortdurend druk voelde om mee te doen en te presteren.

Al jong kwam alles sterk bij Ana binnen. Haar moeder Evelien zag hoe gevoelig ze was voor geluiden, sfeer, verwachtingen en emoties van anderen. Na een schooldag had Ana rust en tijd nodig om alle indrukken te verwerken. Bewegen hielp haar: buiten spelen en voetballen gaven ruimte in haar hoofd en lichaam.

Toen Ana tien jaar was, bedacht ze al dat er een school zou moeten bestaan voor kinderen zoals zij: kinderen die gevoeliger zijn, sneller moe worden of overprikkeld raken. Een veilige omgeving waar zij in rust en zonder druk kunnen leren en zichzelf niet steeds

hoeven te bewijzen. Dat was geen afwijzing van leren of van school. Integendeel: Ana vond school gezellig, wilde graag leren en voelde zich verbonden met haar klasgenoten. Maar ze merkte ook vroeg dat de manier waarop het onderwijs was georganiseerd haar steeds meer uitputte.

Letterlijk en figuurlijk weinig ruimte

Op de middelbare school werd die spanning groter. De volle klassen, lange dagen, drukke gangen, trappen en overvolle kantine lieten nauwelijks ruimte om tot rust te komen. Even naar buiten gaan kostte veel moeite en na de pauze moest ze zich weer tussen honderden leerlingen door naar de volgende les haasten. 'Letterlijk en figuurlijk is er weinig ruimte,' schreef Ana daarover. 'Eigenlijk worden we met z'n allen in een soort hok geduwd waar we moeten doen wat er wordt gezegd.'

Ook tijdens de lessen voelde ze druk. Ze was bang onverwacht een beurt te krijgen en wilde het antwoord altijd goed hebben. Bij sommige docenten voelde ze geen ruimte om fouten te maken. Als ze door ziekte lessen had gemist en daar vragen over kreeg, raakte dat direct aan haar zelfbeeld. Ze wilde niet anders zijn of opvallen, maar juist net als de andere leerlingen alles kunnen doen. Daardoor werd het steeds meer alles of niets: honderd procent inzet en naar school gaan, gevolgd door ziekte en uitputting wanneer dat niet meer vol te houden was.

In groep 8 had Ana een vwo-advies gekregen, met daarbij de waarschuwing dat zij dat alleen zou kunnen halen als ze niet zo vaak ziek was. Daarmee kwam de verantwoordelijkheid al vroeg bij haar te liggen: cognitief kon ze het aan, maar haar lichaam moest zich wel voegen naar het ritme en de aanwezigheidseisen van school.

Corona maakte zichtbaar dat het ook anders kon

Ana begon op het vwo. Het eerste jaar ging nog redelijk, al voelde ook toen alles al als veel. In het tweede jaar kwam corona. Waar die periode voor veel leerlingen moeilijk was, ontdekte Ana juist iets belangrijks: thuis werken gaf rust. Ook onderwijs in halve klassen werkte goed. Er waren minder prikkels en er was meer persoonlijke aandacht.

Toen het onderwijs weer terugging naar de gebruikelijke volle klassen en roosters, verdween die ruimte. In het derde jaar liep Ana vast. Ze probeerde het jaar opnieuw op dezelfde school, maar ook dat lukte niet. Meerdere keren zat ze ongeveer een halfjaar thuis. Steeds probeerde ze terug te keren; steeds raakte ze opnieuw uitgeput.

Thuiszitten voelde niet als opluchting. Ana kende bijna niemand die hetzelfde meemaakte en schaamde zich ervoor dat zij niet naar school ging terwijl haar leeftijdgenoten dat wel deden. Bij het voetbal voelde het alsof ze een geheim met zich meedroeg. Wanneer anderen over school praatten, wist ze niet goed wat zij moest zeggen. 'Ik dacht: ja, ik ga eigenlijk niet meer.'

Thuis vond ze begrip en acceptatie. Vanuit school voelde ze die steun veel minder. Docenten en mentoren hielden nauwelijks contact en begrepen volgens Ana niet waarom ze opeens niet meer kwam. De persoonlijke ondersteuning die haar had kunnen helpen ontbrak. Na telkens opnieuw proberen kwam uiteindelijk het besef: niet nóg een poging binnen dezelfde vorm, maar zoeken naar onderwijs dat anders was ingericht.

Een tussenstap terug naar leren

Ana kwam terecht in een tussenklas, waar ze in kleine stappen weer kon oefenen met naar school gaan. Daar ontdekte ze iets wat in de jaren daarvoor uit beeld was geraakt: ze kon juist heel goed zelfstandig leren. 'Vanaf de tussenklas merkte ik: wow, ik kan eigenlijk best goed zelfstandig leren.'

Na dat jaar stroomde ze door naar een vso-school waar zij via staatsexamens haar havodiploma kon behalen. De overstap van vwo naar havo gaf haar ruimte om een haalbare route te kiezen. De school was kleiner, bood persoonlijke aandacht en keek welk rooster bij haar paste. Ana ging vier in plaats van vijf dagen naar school. Op haar vrije dag kon ze uitrusten of thuis verder werken. De lesstof stond goed klaar, zodat zij veel zelfstandig kon doen.

Het verschil zat niet in lagere verwachtingen, maar in flexibiliteit en vertrouwen. Als Ana aangaf dat iets niet werkte, werd er naar haar geluisterd en volgde er actie. 'Ze keken echt naar wat voor mij zou werken.' Daardoor werd onderwijs weer haalbaar.

Van 'wat is er mis met mij?' naar een havodiploma

In de reguliere school had Ana vaak gedacht: waarom lukt dit mij niet, wat is er mis met mij, waarom pas ik niet in dit systeem? In de nieuwe omgeving kantelde dat beeld. Iedere stap die lukte, gaf haar iets van haar zelfvertrouwen terug. Ze ontdekte niet alleen dat ze kon leren, maar ook onder welke voorwaarden dat voor haar werkte.

In twee jaar behaalde Ana via staatsexamens haar havodiploma. Dat diploma laat zien wat mogelijk wordt wanneer niet alleen van een leerling wordt gevraagd zich aan te passen, maar ook het onderwijs beweegt. Ana had niet minder ambitie of capaciteiten dan voorheen. Ze kreeg een kleinere setting, meer eigen regie, een passend rooster en ruimte om zelfstandig te werken.

Haar ervaring werd een onderzoek

Voor haar profielwerkstuk koos Ana niet toevallig voor het verbeteren van het voortgezet onderwijs. Ze wilde begrijpen waarom zij was vastgelopen en onderzoeken wat er anders kon, niet alleen voor haarzelf, maar ook voor andere jongeren. Haar hoofdvraag was eenvoudig en groot: wat kan er verbeterd worden aan het voortgezet onderwijs in Nederland?

Ana onderzocht onder meer klassengrootte, schoolroosters, buitenruimte, het docententekort en de vakken die leerlingen krijgen. Ze pleit voor kleinere klassen, zodat er meer persoonlijke aandacht ontstaat. Schooldagen zouden beter moeten aansluiten bij de biologische klok van jongeren en er moet meer ruimte zijn om te bewegen en buiten tot rust te komen. Ook mist ze aandacht voor persoonlijke en sociale ontwikkeling: leren begrijpen wie je bent, wat je nodig hebt en hoe je met anderen omgaat.

Voor Ana gaat onderwijs niet alleen over cijfers en cognitieve prestaties. Kinderen moeten ook leren dat hun waarde niet afhangt van wat zij presteren. 'De nadruk leggen op wat je goed doet en niet op wat je fout doet,' schreef ze. Een veilige groep, respect voor elkaar en ruimte om fouten te maken zijn volgens haar geen extra's, maar voorwaarden om te kunnen leren.

Luister naar jongeren

Als Ana één boodschap heeft voor docenten, schoolleiders en beleidsmakers, is het dat zij niet alleen óver jongeren moeten beslissen. 'Kijk vooral naar wat er niet goed gaat, en naar wat leerlingen zelf vinden dat er niet goed gaat.' Jongeren weten vaak heel goed waar zij tegenaan lopen en wat hen zou helpen. Volgens Ana moet onderwijs daarom veel flexibeler worden: regels loslaten en persoonlijk kijken naar wat iemand nodig heeft, in plaats van ervan uitgaan dat één manier voor iedereen werkt.

Ana wil psychomotorische therapie gaan studeren, een combinatie van psychologie en beweging. Daarmee komen twee interesses samen die al lang door haar verhaal lopen: begrijpen wat mensen van binnen nodig hebben en ervaren hoe beweging kan helpen om weer ruimte te voelen. Ze hoopt mensen te helpen en tegelijk bij te dragen aan onderwijs dat beter bij leerlingen past.

Wat nodig was

- Kleinere klassen en rustige plekken om tijdens de schooldag te herstellen van prikkels.
- Een rooster dat rekening houdt met belastbaarheid, met ruimte voor kortere schooldagen, een rustdag en zelfstandig thuis werken.
- Vroege persoonlijke ondersteuning en contact vanuit school, ook wanneer een leerling tijdelijk niet aanwezig kan zijn.
- Ruimte om fouten te maken, zonder dat eigenwaarde afhankelijk wordt van cijfers, aanwezigheid of perfect presteren.
- Onderwijs dat naast cognitieve ontwikkeling ook aandacht geeft aan bewegen, zelfkennis, sociale veiligheid en persoonlijke groei.
- Echte inspraak voor leerlingen: niet één vaste route voor iedereen, maar samen onderzoeken wat voor deze leerling werkt.

Aan kinderen en jongeren die nu thuiszitten wil ze meegeven wat zij zelf gaandeweg heeft geleerd: 'Je bent heel sterk. En je bent zeker niet zwakker dan de leerlingen die wél naar school gaan. Het is juist heel knap dat je doet wat voor jou goed voelt. Het is een moeilijke weg, maar uiteindelijk ga je ervan profiteren dat je hebt gekozen voor wat je zelf wilt. Je gaat er echt komen.'

Meer over dit verhaal

[Luister het interview met Ana waarin zij vertelt hoe de afgelopen jaren in het onderwijs voor haar zijn geweest. En wat er volgens haar anders moet.](#)

[Lees hier het profielwerkstuk van Ana: 'Wat kan er verbeterd worden aan het voortgezet onderwijs in Nederland?'](#)

Kyra

& Mendy

Al bijna tien jaar zonder passend onderwijs, maar niet zonder ontwikkeling, verantwoordelijkheid en toekomstwensen.

Kyra

Een meisje dat graag wilde meedoen

Kyra is achttien en woont met haar moeder Mendy in Zuid-Limburg. Ze houdt van dieren en verzorgt er thuis tien. Eén dag per week gaat ze naar een zorgboerderij. Daarnaast volgt ze therapie. Een gewone onderwijsweek heeft ze al lange tijd niet meer. Door een angststoornis en jarenlange overbelasting lukte het haar niet om zich te blijven aanpassen aan de manier waarop het onderwijs was georganiseerd. Inmiddels zit ze al bijna tien jaar geheel of gedeeltelijk thuis.

Dat betekent niet dat Kyra niet wilde leren of niet bij andere jongeren wilde horen. Juist haar verlangen naar vriendschappen en een gewone plek tussen leeftijdgenoten maakte dat ze het steeds opnieuw probeerde. Niet haar motivatie ontbrak; de veiligheid en ruimte die zij nodig had om tot ontwikkeling te komen, ontbraken.

De signalen waren er al vroeg. Vanaf de kleuterklas had Kyra buikpijn, verdriet en veel spanning bij het afscheid. Zelf vertelt ze in NOS Stories over het moment waarop duidelijk werd dat het niet langer ging: 'Toen ik merkte dat ik gewoon iedere dag met superveel buikpijn en huilend naar school toe ging, hebben we gezegd: dit gaat niet meer werken.' Mendy hoopte, zoals zoveel ouders, lange tijd dat haar dochter zou wennen. Na de scheiding van haar ouders, onrust in de klas en ervaringen met pesten namen de klachten verder toe. Wat aan de buitenkant soms kon lijken op niet willen, was voor Kyra steeds meer een kwestie van niet meer kunnen.

Toen thuiszitten geen rust bracht

Kyra was tien toen zij definitief thuis kwam te zitten. Voor het gezin begon toen geen rustige periode, maar een jarenlange zoektocht langs onderwijs, hulpverlening en instanties. Kyra kreeg paniekaanvallen, sliep nauwelijks en raakte steeds verder geïsoleerd. Haar vertrouwen in zichzelf en in andere mensen nam af. Tegelijk bleef zij verlangen naar contact met leeftijdgenoten en naar een plek waar zij erbij hoorde.

Thuis zag Mendy wat anderen vaak niet zagen: de slapeloze nachten, de paniek en de enorme inspanning die alledaagse dingen konden kosten. Iedere nieuwe onderwijsplek bracht hoop, maar ook spanning. Wanneer een poging opnieuw mislukte, verloor Kyra opnieuw een stukje vertrouwen in zichzelf.

Mendy stond er als alleenstaande moeder grotendeels alleen voor. De zorg voor Kyra, de vele overleggen en de voortdurende onzekerheid maakten werken uiteindelijk onmogelijk. Ze ontvangt nu een WIA-uitkering en draagt veel van de emotionele en financiële gevolgen zelf.

Hulp vragen werd soms juist spannend

Mendy vroeg om praktische steun en hulp aan huis, zodat zij de zorg kon volhouden en Kyra in haar vertrouwde omgeving kon blijven. Wanneer zij eerlijk vertelde hoe uitgeput zij was, verschoof het gesprek soms echter naar behandeling buiten de deur, opname of de mogelijkheid dat Kyra ergens anders zou wonen. Daardoor werd hulp vragen steeds moeilijker.

Tegelijk stuurden school en hulpverlening volgens Mendy vaak aan op exposure: de angst aangaan door het toch te doen, vanuit de gedachte dat die dan zou afnemen. Voor Kyra werkte dit averechts. Doordat haar veiligheid en tempo onvoldoende het uitgangspunt waren, nam de spanning toe. Toen Mendy niet langer wilde meewerken

aan een aanpak die Kyra verder ontregelde, werd er twee keer een melding gedaan bij Veilig Thuis. Zij zou de ontwikkeling van haar dochter afremmen.

Mendy werd bang dat haar openheid over haar grenzen tegen haar gebruikt zou worden en dat Kyra uit huis geplaatst zou worden. Terwijl zij om ondersteuning náást haar vroeg, vreesde ze dat anderen zouden concluderen dat zij haar dochter niet kon geven wat nodig was. Daardoor vertelde ze niet altijd meer hoe zwaar het werkelijk was. De hulpverlening werd zo zelf een bron van spanning.

Ook in gesprekken over onderwijs voelde Mendy zich machteloos. Soms zaten er veel professionals aan tafel, terwijl niet iedereen Kyra kende. Steeds opnieuw moest zij uitleggen waarom haar dochter niet eenvoudigweg naar school kon. De aandacht ging te vaak uit naar aanwezigheid en terugkeer, en te weinig naar wat Kyra nodig had om zich veilig te voelen en zich te ontwikkelen.

Aan beide kanten van de tafel

Die ervaring was extra confronterend omdat Mendy het systeem van binnenuit kende. Ze werkte tien jaar als leerplichtambtenaar. Later begon ze aan de deeltijd-pabo en stond ze zelf voor de klas, terwijl haar eigen dochter in datzelfde onderwijs vastliep. In gesprekken zat zij ineens als moeder tegenover oud-collega's.

Pas als moeder ervoer Mendy hoeveel druk woorden en aannames uit onderwijs en leerplicht kunnen leggen op een kind en gezin dat al op de grens van zijn draagkracht zit. Ze herkende uitspraken die zij vroeger zelf had gedaan: niet vanuit onwil, maar vanuit een systeem waarin aanwezigheid en aanpassing gemakkelijk centraal komen te staan.

Ze zag tegelijk dat veel onderwijsprofessionals oprecht willen helpen, maar zelf vastlopen in regels, roosters, groepsgroottes en een beperkt aanbod. Goede bedoelingen zijn niet genoeg als de ruimte ontbreekt om werkelijk bij een kind aan te sluiten.

Steeds opnieuw proberen

Er waren verschillende pogingen om het onderwijs weer op te pakken. Op een particuliere school, waar rust en veiligheid centraal stonden, ging het een tijd beter. Daarna volgden nieuwe pogingen in het reguliere en speciale onderwijs. Kyra wilde zelf ervaren wat mogelijk was, ondanks de spanning die iedere nieuwe start opriep.

Die pogingen lieten zien wat Kyra nodig had: een kleine, rustige omgeving, voorspelbaarheid en een passend tempo. Druk en de verwachting dat zij zich aan het hele systeem moest aanpassen, maakten deelname opnieuw onhaalbaar. Toch werd bij uitval vooral naar haar angststoornis gekeken en minder naar de omgeving waarin de angst opliep.

Nu bestaat Kyra's week uit therapie, één dag zorgboerderij en de zorg voor haar tien dieren. Die geven haar structuur, verantwoordelijkheid en betekenis. Haar ontwikkeling stopte niet toen het onderwijs wegviel; er was alleen nauwelijks een onderwijsplek die daarbij kon aansluiten.

Gedrag is informatie

De afgelopen jaren veranderden Mendy als moeder én als professional. Ze ziet gedrag niet langer als een probleem dat snel moet worden opgelost, maar als informatie. Volgens haar ontbreekt bij scholen en hulpverleners vaak kennis over het zenuwstelsel en over wat veiligheid werkelijk inhoudt. Wanneer een kind voortdurend in stress of overleving verkeert, is er nauwelijks ruimte om te leren of nieuwe ervaringen aan te gaan.

Voor Kyra was veiligheid geen extra voorziening, maar de basisvoorwaarde. Pas wanneer zij zich veilig voelde en haar tempo werd gevolgd, ontstond ruimte voor contact, herstel en ontwikkeling. Een aanpak gericht op doorzetten of blootstelling sloeg die basis over. De vraag moet volgens Mendy niet zijn hoe een kind alsnog in hetzelfde systeem past, maar wat het systeem moet veranderen om dit kind welkom te laten zijn.

Haar verhaal zelf vertellen

Kyra wil haar ervaringen niet langer alleen als een persoonlijk verhaal zien. Ze wil haar stem gebruiken om thuiszitters meer erkenning te geven. 'Ik wil heel graag andere jongeren helpen die hetzelfde hebben als ik,' zegt ze in NOS Stories. Het lukte Kyra niet om zich aan het systeem aan te passen. Dat zij al bijna tien jaar thuiszit, zegt daarom niet alleen iets over haar angststoornis, maar ook over een onderwijssysteem waarin de benodigde ruimte, veiligheid en flexibiliteit niet beschikbaar kwamen.

Door haar verhaal te delen wil Kyra laten zien dat jongeren die thuiszitten niet lui zijn en niet hebben opgegeven. Achter onderwijsuitval kan een lange geschiedenis liggen van proberen, over grenzen gaan, herstellen en opnieuw beginnen. Zij hoopt dat er eerder naar jongeren wordt geluisterd.

Mendy deelt die wens. Luisteren betekent voor haar niet alleen horen wat een kind zegt, maar ook serieus nemen wat het lichaam, het gedrag en de uitval laten zien.

Niet het kind passend maken

Kyra en Mendy probeerden jarenlang een plek te vinden binnen het bestaande aanbod. Kyra had geen gebrek aan verlangen, inzet of mogelijkheden. Zij had een omgeving nodig waarin veiligheid vooropstond, haar tempo werd gevolgd en ontwikkeling breder werd gezien dan aanwezigheid in een klas.

Ieder kind heeft recht op onderwijs en ontwikkeling. Dat recht krijgt pas betekenis als het onderwijs ook toegankelijk is voor kinderen die niet binnen de gebruikelijke vorm passen. Een kind mag niet eerst verder vastlopen voordat er ruimte ontstaat voor maatwerk.

Wat nodig was

- Vroege herkenning en serieus nemen van signalen zoals buikpijn, angst, overprikkeling en uitputting, met aandacht voor gevoelens, lichamelijke signalen, grenzen en wat Kyra zelf aangaf nodig te hebben.
- Een kleine, rustige en sociaal veilige onderwijsomgeving waarin vertrouwen eerst kon worden opgebouwd. Dat vraagt ook om begeleiders bij wie Kyra zich veilig kon voelen en die kennis hadden van het zenuwstelsel en stressreacties.
- Onderwijs in een passend tempo, met ruimte voor gedeeltelijke deelname, herstel en leren op een andere locatie of thuis. Leerdoelen en leerlijnen worden daarbij niet vanzelfsprekend gekoppeld aan leeftijd of klas, maar aangepast aan de ontwikkeling van het kind. Ook andere vormen, zoals particuliere scholen, kleinschalige onderwijsinitiatieven en thuisonderwijs, moeten worden erkend en gefinancierd als regulier of speciaal onderwijs niet passend is.
- Een vaste professional die Kyra kende, de regie nam en voorkwam dat Mendy steeds opnieuw hetzelfde verhaal moest vertellen.
- Praktische hulp en ondersteuning thuis, zonder dat het begrenzen van tempo of aanpak werd uitgelegd als tegenwerking of aanleiding werd voor een melding bij Veilig Thuis.
- Echte zeggenschap voor Kyra en erkenning van Mendy's kennis als moeder, naast de deskundigheid van professionals. Minder nadruk op toetsen, meten en vergelijken, en meer vertrouwen in Kyra's ontwikkeling, interesses en intrinsieke motivatie.
- Een breder beeld van leren en ontwikkeling, met ruimte voor beweging, creativiteit, ervaringen en leren buiten en in de natuur. Ook therapie, de zorgboerderij, contact en de verantwoordelijkheid voor haar dieren dragen daaraan bij.

Aan ouders, professionals en beleidsmakers wil Mendy daarom meegeven: 'Luister niet alleen naar wat een kind zegt, maar ook naar wat het laat zien. Achter gedrag zit een verhaal. Veiligheid is geen luxe, maar de basis van ontwikkeling. We moeten stoppen met kinderen passend maken voor onze systemen en systemen bouwen waarin ieder kind zich welkom, gezien en veilig kan voelen.'

Meer over dit verhaal

[Klik hier voor het verhaal van Kyra bij NOS Stories.](#)

Petijn

Jarenlang pesten dat de school telkens wegwuifde, tot Petijn (12) uitviel — inmiddels speelt hij er een eigen cabaretschouw over en is hij ambassadeur van de thuiszitters.

Petijn — foto: Annina Romita

Een klas die nooit veilig voelde

Petijn is twaalf jaar en woont in Enschede. Sinds 24 augustus gaat hij weer naar school, op het Stedelijk, na ruim een jaar thuis. Volgens zijn moeder Moes Wagenaar ging het al vanaf groep 1 mis: Petijn werd gepest, en de school greep niet in op leerkrachtniveau. Steeds als het weer helemaal uit de hand liep, was de oplossing om hem in een andere klas te zetten. Aan de sfeer in de klas zelf veranderde niets.

Jaar na jaar hetzelfde patroon

Petijn noemt bijvoorbeeld groep 6, waar een jongen de leiding nam in de klas en klasgenoten intimideerde zodra de meester even weg was. Petijn: 'Als ik er iets van zei werd het alleen maar erger en op mij gericht. Het werd zelfs zo erg dat ik bedreigd werd met de dood.'

Meldde hij dit bij de meester, dan kreeg hij te horen dat hij het zich verbeeldde. Een enkele keer volgde er een gesprek met de pester erbij, maar de meester vroeg niet door en nam genoeg met diens ontkenning. De uitkomst was steevast dat er niets aan de hand was.

Dit was niet de enige keer dat het zo ging, en ook niet de laatste: elk jaar op school was 'worstelen', tot het in groep 7 zo ver kwam dat Petijn niet meer naar school kon.

Muren in plaats van hulp

Als de ouders wilden meedenken over een oplossing, kregen ze telkens dezelfde boodschap terug. Moes: 'Achter de schermen zijn we heel hard bezig, vertrouw ons nou maar, we mogen hier niks over delen.' Effect zagen ze nooit: het pesten werd niet minder, en Petijn werd bijna nooit serieus genomen. De overkoepelende scholenstichting hield dezelfde toon aan en bleef achter de docenten staan, ook toen de ouders meldden dat Petijn een schooltrauma had opgelopen — hij kreeg black-outs zodra het over school ging. Ook dat werd weggewoven. Ze kregen te horen dat ze zelf maar hulp moesten zoeken, 'want het was vast heel lastig met ons kind.'

De leerplichtambtenaar zag wel dat Petijn was uitgevallen door de sfeer op school en werkte het gezin niet tegen, maar maakte ook geen melding van de misstanden. De onderwijsinspectie bezocht de school en beoordeelde de sociale veiligheid als voldoende. Een deugdelijk pestprotocol was er niet; de school deed wel mee aan een programma tegen pesten, maar voerde dat volgens Moes zo uit dat vrijwel altijd het gepeste kind de schuld kreeg.

Wat het gezin heeft gekost

De jaren van pesten en de uiteindelijke uitval trokken een zware wissel op het gezin. Beide ouders konden een groot deel van hun werk niet meer doen: de zorg voor Petijn en het aanhoudende contact met school en instanties kostten simpelweg te veel tijd en energie om daarnaast normaal te blijven werken. Moes nam het grootste deel van dat contact op zich, omdat het haar man te veel werd. 'Hij is er mentaal bijna aan onderdoor gegaan,' zegt ze. Ook de relatie tussen de ouders heeft er volgens Moes onder geleden.

Wat Petijn zelf zegt

Nu ze ziet hoe Petijn opbloeit op zijn nieuwe school, denkt Moes dat er eerder sprake was van een bore-out dan van een burn-out: hij kwijnde weg in de klas, zonder iemand om mee te sparren over wat wijs, eerlijk en rechtvaardig is. Petijn zelf beschrijft nuchter wat er nu, na een paar weken, anders gaat: 'Als er iets gebeurt dan wordt het niet meteen afgewimpeld, maar wordt er ook daadwerkelijk gekeken naar wat er is gebeurd en hoe we dit naar ieders tevredenheid kunnen oplossen. Dus ik ben er erg content mee.'

Hoe het nu gaat

Petijn schreef over zijn jaar als thuiszitter een eigen cabaretvoorstelling, die hij inmiddels meerdere keren speelde — hij was daarmee al te gast bij het Jeugdjournaal, Trouw en NPO Radio 1. Sinds juni is hij ook ambassadeur van de thuiszitters, in de rechtszaak die Balans namens hen voert tegen de Nederlandse Staat. Zijn boodschap aan andere kinderen die thuiszitten: 'Blijf het proberen! Er is altijd licht aan het eind van de tunnel! Laat je niet door te kleine dingen uit het veld slaan als je weer naar school gaat — en als er nog trauma's zitten, waardoor kleine dingen heel heftig voor je zijn, behandel die dan, want anders wordt het wel heel moeilijk.'